AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Esmer veya sarışın olduğunuza göre

HAVILLAND PUDRASININ Size yakışacak 9 muhtelif cazip ve modern renkleri mevcuttur

Havilland

Pudrası

Fevkalâde inceliği sayesinde cildinize daha iyi intibak eder. Yüzünüze sihirli bir cazibe bahşeder.

AKBANK AİLE TEVDİATI HESAPLARI

İstikbalinizin Teminatı

İKRAMİYE İSABETİNİ EN AZ

%50-ye

ÇIKARTAN BU YENİ TASARRUF SİSTEMİNDEDİR

Aylık tasarrufların devamınca çoğalan ve tekrarlanan kazanma şansı

AKİS

Haftalık Aktüalite **Mecmuası**

Yıl: 4 Cilt **XI, Sayı:** 186
Yazı İşleri:
*Rüzgârlı **Sokak Ovehan Kat** 3 Daire 7*
Tel; *18992* ***P.K. 582 . Ankara***
İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı** Matbaa* Tel; ***15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Uumumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	**(12 nüsha)**	:	**8 lira**
6 aylık	**(25 nüsha)**	:	**16 lira**
1 yıllık	**(52 nüsha)**	:	**88 lira**

İlân Şartları :
3 **renkli arka** kapak **(Tam sayfa) :**
350 lira
Kapak **İçi** 300 lira, metin **sayfaları**
Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih: 28.11.1967

Kapak resmimiz

Esad Budakoğlu

Bir ümit ışığı

Kendi Aramızda

Sevgili AKÎS okuyucuları

Dr. Esad Eğilmez

Geçen haftanın en mühim hâdisesi, hiç şüphe yok ki Menderes V. hükümetinin kurulmasıdır. Üç haftadan daha fazla süren suni bir kabine buhranından sonra Mecliste değil de radyoda ilân edilen Menderes V. kabinesinin en enteresan ve en etraflı tahlilini bu sayısı ile AKİS, okuyucularına vermektedir. AKISin YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında yer alan bu yazıda, Menderes V. kabinesinin kuruluş tarzı ve teker teker bakanlarının şahsiyetleri hakkında kısa, fakat etraflı malûmat bulacaksınız. Bu yazıyı okuduktan sonra, başkaca hiç bir izaha lüzum kalmadan yeni kabinenin davranışının ve takip edeceği politikanın ne olacağını tahmin edebilirsiniz. Kabine hakkında bugüne kadar Türk basınında yapılmış tahlil ve yorumlardan hiç birinin bu yazı kadar enteresan olmadığını göğsümüzü gere gere söyliyebiliriz.

AKİS'in kapağında bu hafta Menderes V. kabinesi bakanlarından Esad Budakoğlunun bir resmini bulacaksınız. Klişecilerin dikkatsizliği yüzünden maalesef son derece kötü bir şekilde renklendirilen AKİS'in bu kapağında yer alan Budakoğlu, Mecmuamızın Genel Kurmayım teşkil eden arkadaşlarımız tarafından haftanın , en mühim sunası olarak seçildi. Takip edilecek rejimin rengini tayin edecek olan bir kilit noktasına -Adalet Bakanlığına- getirilmiş şahsa elbette ki hususî bir ehemmiyet verilecek, onun kim olduğu, ne yaptığı, neler yapmayı düşündüğü merak edilecekti. AKİS bu hususlarda okuyucularını tatmin etmek için elinden geleni yaptı.

AKİS, çıkmaya başladığından bu yana, yalnız Ankaranın değil, Türkiyenin hemen her tarafında olan hâdiseleri aksettirmeye büyük bir ehemmiyet vermiştir. Her ne kadar Hükümet Merkezi Ankara olması hasebiyle bir çok siyasî hâdiseler Ankarada cereyan etmekte ise de zaman zaman diğer şehirlerimizde de memleket gidişatı üzerinde rol icra eden pek çok hâdise cereyan etmektedir. Bilhassa, D.P. erkânının bir nevi yazlık başkent haline getirdiği İstanbul, siyasî hâdiseler bakımından Ankaradan geri kalmamaktadır. Son günlerin siyasi hâdiselerini de göz önünde bulundurarak İstanbuldaki İstihbarat kadrosunu genişleten AKİS, önümüzdeki haftalardan itibaren İstanbul haberlerini ve İstanbuldaki siyasi hâdiseleri çok daha etraflı bir şekilde okuyucularına duyurabilmek imkânını kazandığını müjdelemekten memnuniyet duymaktadır.

AKİS'in TIB sayfalarını hazırlayan arkadaşımız Doktor Esad Eğilmez, bundan, bir kaç hafta evvel, uzunca süren bir ayrılıktan sonra yeniden aramıza döndü. O günden bu yana da AKİS'in sayfalarında gene eskiden olduğu gibi son derece orijinal tıbbi mevzuları ele alan yazılar yazıyor. Meslektaşları arasında "Hoca Esad" diye tanınan Esad Eğilmez, bu hafta sizlere askeri tababet mevzuunda Belgrat'ta yapılan ve akisleri bugüne kadar Türk basınında yer almıyan milletlerarası bir kongreden derlediği haberleri sunuyor.

Okuyucularımız AKİS'in yazı müsabakasına büyük bir rağbet gösterdiler. Hemen hergün beş-on yazı geliyor. Ancak, bu müsabakaya iştirak etmek istiyenlerin büyük bir kısmı müsabaka şartlarımızı iyice okumadan müsabaka için yazı gönderiyorlar. Tabiatiyle da şartlara intibak etmeyen bu yazılar otomatikman saf dışı kalıyor. Elimizde halen Küçük Jürimiz tarafından "neşredtlebilir" kaydiyle seçilmiş üçyüzden fazla yazı var. Bunların hepsini neşretmemize imkân yok. Bu bakımdan Küçük Jüriden müsbet not alanlar arasında kur'a çekiyoruz. Ancak neşredilmeyenler de müsabakaya katılmak hakkına sahiptir. Bu bakımdan yazısı neşredilmeyenler peşin bir hükme kapılmamalıdırlar. Nihal karar Büyük Jüridedir.

Saygılarımızla
AKİS

İktidar

Grubun hezimeti

Pazartesi günü, Ankarada son derece heyecanla, o nisbette de cümbüşlü bir gün oldu. Maceralar, öğle vakti İstanbuldan Ankara Hava Meydanına gönderilen bir mesajla başladı. V. I. P. ihtiva eden, Havayollarına ait Eke uçağı saat 12.56 da Ankarada olacaktı. V. I. P. harp yıllarında kullanılmaya başlanan bir tâbirdi ve İngilizce "Very important person = çok mühim şahsiyet" kelimelerinin ilk harfiydi. Şimdi tabir, hava trafiğinde kullanılıyordu. Hakikaten o saatte, tesadüfen Esenboğada bulunan bir dikkatli gazeteci, bazı kırmızı plâkalı arabaların söylenilen saatte meydana geldiklerini gördü. Arabalardan resimleri gazetelerin ekseriya , birinci sayfalarında görünen şahıslar iniyordu.

Saat 12.56 idi ki, Eke uçağı-bir D.C.3.- piste indi ve yavaşça terminal binasının önüne geldi. Karşılayıcılar uçağın pilot mahallind2 bulunan bir kimseye ellerini salladılar. O kimse de onlara mukabele etti. Uçak durdu, merdiven kondu ve içinden bir tek yolcu imdi. Uçak sadece o yolcuya tahsis edilmişti. V. I.P. o idi. Gelen hakikaten çok mühim şahsiyetti. ,Bu, Cumhuriyet hükümetinin Başkanı Adnan Menderesti. Fakat pazartesi günü D.P. Genel Başkam ayrı bir ehemmiyet taşıyordu: O gün, yeni kabinesini ilân edecekti.

Hakikaten, enteresan hükümet buhranının yirminci günü geçtikten sonra İktidar, bu gecikmenin sadece Muhalefeti değil, milleti ve hattâ sabırlı D.P. Grubunu da sinirlendirmeye başladığını farketmişti. Hâlbuki bazı sebeplerden dolayı, kabinenin ilâm daha gecikecekti. Ama cuma günü bir mühlet kondu: Bakanların isimleri pazartesi günü bildirilecekti. Adnan Menderesin Ankarada o kadar heyecanla beklenmesinin sebebi buydu.

Mecliste sürpriz

O gün öğleden sonra Büyük Meclisin salonunun mutaddan da fazla kalabalık olduğu görüldü. Milletvekilleri sıralara zor sığıyorlar, adeta üstüste oturuyorlardı. Zaten milletvekili sayısı arttığından beri Mecliste yer bulmak son derece zorlaşmıştı. Herkes büyük bir dikkatle celsenin açılmasını bekliyordu. Son zamanların adeti veçhile, tabii gene gündem yoktu. Ama milletvekilleri, bilhassa Demokratlar emindiler ki bir Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle yeni hükümet listesi açıklanacaktır. Ajans bunu ilân etmemiş miydi? Başkan vekili İbrahim Kirazoğlu kürsüye çıktı, çam çaldı, ekseriyet olduğu için celseyi açtığım bildirdi, sonra, gündemde görüşülecek madde bulunmadığından kapadığını ilân etti. Salonda derhal bir mırıltı yükseldi. Muhalifler alkışlıyorlardı. Demokrat milletvekillerinin ise onlara, kızgınlıkla değil, hak vererek baktıkları hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Onlar, muhaliflerden de fazla üzülmüşlerdi. Bazıları 33 saniye devam eden celseden sonra Meclisi terkederken "bizim kabahatimiz" diye söyleniyordu. Çoğu hiddetliydi. Hepsi müteessirdi. Ekserisi her şeyden habersizdi. Doğrusu istenilirse eşleri, dostları kendilerine yirmi beş gün müddetle Menderes V in ne zaman kurulacağını sormuşlardı. Bir cevap verememişlerdi ki..

Adnan Menderes

Dün . . . . *Bugün*

Sabreden derviş

Milletvekillerinin bir kısmı Meclisten uzaklaşmış ve saat 15.20 olmuştu ki, Cumhurbaşkanlığının lâcivert Cadillac'ının Meclis avlusuna girdiği görüldü. İçinden Celâl Bayar ve Adnan Menderes indiler. Geç kaldıkları anlaşılıyordu. Fotoğrafçılar seğirttiler fakat bizzat Cumhurbaşkanı, yakışıklı bahriyeli yaverine fotoğraf çektirilmemesi emrini verdi. İki devlet adamı içeri gördüler. Gazetecilerin merakı artmıştı. Kısa bir müddet sonra Bakanlar gelmeye başladılar. Gazeteciler çıkan Baklanların yüzlerine bakıp, yeni kabinede de yer alıp almadıklarını tahinine çalışıyorlardı. Yalnız Sağlık Bakanı Nafiz Körezin makam arabasına binmeyip yürüyerek uzaklaştığı gözden kaçmadı. Saat 16'yı geçmişti ki iki uzun boylu, heyecanlı adamın gelip süratle Meclise ön kapıdan daldıkları görüldü. Bunlardan esmeri A.A. Umum Müdürü ve D. P. nin talihsiz Hatay adayı Şerif Arzık, öteki de muavini kibar Münir Berikti. Teşhis kondu: Liste Anadolu Ajansı vasıtasıyla ve muhtemelen saat 19 ajansında okunacaktı.. Tahtmin doğru çıktı ve D. P. milletvekilleri dahil herkes, yeni bakanların adını o saatte öğrendi.

Değişmeyen heyet

Kabine, bir zihniyet değişikliği bekleyenlerde sürpriz tesiri yarattı. Adnan Menderes üçüncü ve dördüncü kabinelerinden bir muhtelit yapmış ve beşinci kabinesini öyle kurmuştu. Yeni hükümeti teşkil eden şahsiyetler, Başba. kanın sözünden pek kolay çıkmayan şahsiyetlerdi. Anlaşılan Başbakanın gene hemen tek başına işlere hakim olacağıydı. Fakat en alâka uyandırıcı taraf bu değildi.

Muhalefet İngilteredeki tâbirle bir "Gölge Kabine" denemesi yapıyordu ya.. İktidarın beşinci kabinesinde de gene. İngiltereye mahsus bir taksimi müşahede etmek kabildi. Başbakanın yakın, daha az yakın, uzak mesai arkadaşları olacaktı. Bunlar adeta üç kabine teşkil edeceklerdi. Bu kabinelerin Başbakana en yakın olanına iç, daha az yakınına orta, uzağına dış kabine demek pek âlâ kabildi. .

Bir başka nokta daha vardı. İşin o tarafı, bilhassa Demokrat milletvekillerini alâkadar etti: Bakan olmak son derece zorlaşmıştı. Zira Adnan Menderes, Bakanlarını bir

"Tanzim Devri"

Metin TOKER

Bizim İktidar, her yeni seçimden sonra kendisine bir yeni leitmotiv bulur. 1050 yi takip eden yıllarda "Görülmemiş Kalkınma" idi. 1954 ü müteakip "Görülmemiş İmar" oldu. Şimdi, İktidar sözcüsü gazeteler, müstakbel temanın işaretini vermiş bulunuyorlar: "Tan. sim". Önümüzdeki günlerde, bunun başına da meşhur sıfatın eklenip karşımıza "Görülmemiş Tanzim" ile çıkılması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. 1957 seçimleri, Zafer gazetesinin propaganda bakımından şanssız, ama hadisenin mahiyetini ifade bakımından son derece yarinde tabirile "İktidara Muhalefeti ikametgâha raptetmek imkânını vermiştir. Şimdi D. P. "Görülmemiş Tanzim"lerle önümüzdeki seçimlere kadar, kendisi aleyhinde rey kullanılmasına amil olan faktörleri teker teker bertaraf etmek sevdasındadır. Muhalefet tanzim edilecektir zira memlekette C.H.P. nin kökleşmiş bulunduğa anlaşılmıştır-, serbest basın tanzim edilecektir -zira bütün baskılara rağmen bu basının D. P. aleyhinde vaziyet alabildiği görülmüştür-, piyasa tanzim edilecektir zira "Hayat pahalılığı vardır diyenin aklına şaşarım" veya "Ispanağı alan da Türk, satan da" gibi sloganlarla pahalılık ve darlığın seçmene unutturularaladığı ortaya çıkmıştır- Zafer kısaca demektedir ki: Demokrasimiz tanzim edilecektir! Yeni hükümet programının ana ruhunu bu görüş teşkil edeceğe benziyor.

Bir noktayı münakaşasız kabul etmek lâzımdır: Yirminci asır medeniyeti tanzim görmüş bir medeniyettir. Hakikaten bizim Muhalefetimiz de, Basınımız da, Piyasamız da, Demokrasimiz de tanzime ihtiyaç göstermektedir. Yalnız, bütün bunların başında, bütün bunların üstünde tanzime muhtaç bir taraf vardır: İktidar. Seçmen ekseriyeti D. P. ye böyle bir lüzumun mevcudiyetini, reyini Muhalefete vermek suretile göstermiştir. Şimdi, maalesef bu dersten bir ibret almak yoluna gidilmek istenmediği seziliyor. Doğrudur, D.P. tutumunu değiştirmediği takdirde ilk seçimlerde bir tatlı hatıra haline gelecektir. Doğudan Orta Anadoluya kadar üç buçuk sene içinde gelen memnuniyetsizlik dalgası çok kısa bir müddet içinde Ege, Marmara ye Trakya gibi nisbeten zengin, dolayısıyla da enflasyonun tesirini hissetmekte daha ağır bölgeleri pençesi içine alacaktır. Ama İktidarın kendisini tanzim edecek yerde eski kafayla gidip Muhalefeti, Basını, Piyasayı ve Demokrasiyi 1957 seçimlerinde mahkûm edilmiş usullerle tanzime kalkışması kendisini asla, asla, asla kurtaramayacaktır. Olsa olsa, hüsran saatini çabuklaştıracaktır.

Zira bu millet, en ufak şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ispat etmiştir İd Rejime sahiptir. Münevver ekalliyettir, köylü anlamaz, esnaf memnundur, büyük şehirli kütlesinin gözü "Görülmemiş İmar'la kamaşmıştır... Bütün bunların bir kendini aldatmadan başka şey almadığı, lâftan ibaret bulunduğu eğer D. P. mesulleri tarafından anlaşılmamışsa, bilinmez bu, kendilerine nasıl anlatılacaktır. Demokratik rejim memleketin rejimi olmuştur. Her tanzim, ancak o çerçeve içinde müsbet netice verir.

Muhalefetten şikâyet eden, sadece İktidar değildir. Onun 1950-54 metodlarını tasvip etmediğini millet 1954 seçimlerinde belirtmedi mi? 1954-57 metodları daha başardı olduğundan reyler 1957 seçimlerinde o istikamete daha büyük teveccüh gösterdi. Bugün millet, umumî efkâr gözünü Muhalefete de dikmiş vaziyettedir. Önümüzdeki seçimlerde onun 1957 deh sonraki çalışma tarzına bakıp sandık başına gidecektir. Muhalefet kendisine çeki düzen verirse, daha çok muvaffak olur. Vermezse bizzat bileceği iştir. İşte Hür P. ve C.M.P. Onlar da muhalif partilerdi. Fakat siyasî tutumları tasvip edilmedi, politikaları hatalı görüldü. Ne oldu? Ufalanıp, gittiler. Demokratik rejim budur, Partiler kendilerini - tanzim ederlerse, rağbet görürler. Etmezlerse, tasfiye olunurlar. Ama Muhalefetin İktidar tarafından tanzimi! O usulün adı Demokrasi değildir.

Basın da öyle. Okuyucu bir gazeteyi beğenirse okur, beğenmezse okumaz. Basın Hürriyetini makul hudutlar içine alan kanunlar her yerde vardır. Onlar tatbik olunur. Bir de dikkat edilir, yabancı parasıyla beslenen bir basın teşekkül etmesin. O kadar. Ama kâğıtla oynamak, ama mürekkeple oynamak, hele hususî ilân sahiplerini istedikleri değil, İktidarın istediği gazetelere ilân vermeğe mecbur etmek ne tasvip olunacak, ne de muvaffakiyet ihtimali bulunan tedbirlerdir. Gazetelerin tirajını tanzim edersek, yazdıkları okunmaz! Bu aklın sahiplerine gülmek lâzımdır. Gazeteler hakikati yazmazsa, hakikatleri kimse görmez! Bırakınız kahkaha atalım. Bunlar Orta Doğunun bir kısım memleketlerinde kollanılan Orta Çağdan kalma tedbirlerdir. Bir millet ki 1957 seçimlerini yapacak kadar olgunluk göstermiştir, bir millet ki şehirlisiyle ve köylüsüyle Bejim diye Demokrasiyi seçmiştir,, ona bir muayyen partiye rey verdirtmek için başka, bambaşka usuller kullanmak icap eder. Gazete yazmaz. Ama siz, ağızlara, hele idrake sansür koyabilir misiniz?

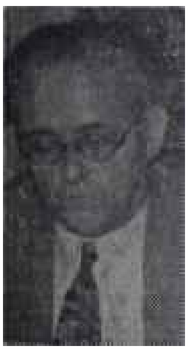
Hayat pahalılığnın nihayet kabulü çok memnuniyet vericidir. Hayat pahalılığının izalesi hakikaten D. P. yi kendisini bekler görünen akıbetten kurtarabilecek bir faktördür. Reyler büyük nisbette Muhalefete aktıysa, D. P. iktidarda bir ekalliyet partisi olarak kaldıysa bunda başlıca rol vatandaşı ezen pahalılık ve darlıktır. Teşhis çok doğrudur. Ama tedbir? Onun için aynı şeyi söylemek son derece zordur. Piyasanın tanzimi elzemdir. Ötekilerin aksine, bu vazifenin doğrudan doğruya İktidara düştüğü de bir hakikattir. Ne var ki D. P. mesullerinin, hazin Millî Korunma Kanunundan ibret olmaları gerekirdi. Yazdık; polis tedbirleri iktisadi tedbirlerle desteklenmediği takdirde, duraklayan fiatlar bir kat daha hızlanır, mallar piyasadan büsbütün çekilir. Halbuki bugüne kadar gördüğümüz, hep polis tedbiridir. Faturası ne olursa olsun bir mal hükümetin arzuladığı fiata satılacaktır; En koyu devletçilik, bunun yanında liberal ekonominin baş tacıdır. Piyasayı tanzim için sert tedbire ihtiyaç vardır; büyük haksızlıklara değil.. Servet düşmanlığını, mal emniyetsizliğini teşvik etmek, bu topraklar üzerinde hiç kimseye fayda vermez. Tanzim edilmiş piyasa, emniyete sahip piyasadır.

"Görülmemiş Tanzim" nereye kadar gider? Gönül çok ister ki George Orwell'in "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" diye kitabı bu Tanzim hayranları tarafından bir kere okunsun. Tanzime kalktıktan sonra, Orwell'in hayal ettiği gibi sadakat de ayarlanır -Sadakat sadece Partiyedir-, aşk da ayarlanır -aşk sadece Şefedir-, kahkaha da ayarlanır -sadece zafer kahkahasına cevaz vardır-, nihayet fikirler de tanzim görüp ortaya "Hürriyet Esarettir" gibi sloganlar çıkarılır.

"Bunlara boşuna pala sallanacak yerde, İktidarın şöyle bir oturup kendi kendisini tanzime girişmesi ah ne kadar faydalı, nasıl kolay, ne tehlikesiz ve emin bir yoldur. D. P. bunu görebilecek midir?

muayyen ve kapalı çevreden seçiyordu. Bakan adayları otuzu hiçbir zaman geçmeyecekti. Sadece mevkiler, değişiyordu. Tabii bu, bir çok kimsede hayal kırıklığı yarattı. Bilhassa Grup tarafından tutulmayan Bakanları Menderesin tutmakta devam etmesi gözden kaçmadı.

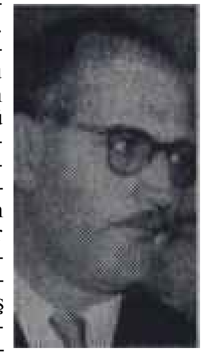
İç Kabine

Menderes V. kabinesinin " en dikkate şayan tarafı, bir şahsiyetin yükselmesini resmen ilân etmekte oluşuydu. Bu Samsun , millletvekili Tevfik İleriydi. Tevfik İleri D.P. nin, Celâl Bayar ve Adnan Menderesten sonra üçüncü adamı haline ge tiriliyordu. Başbakan Yardımcısı sıfatıyla bir zamanlar Samed Ağaoğlunun -Tevfik **İleri** de onun gibi böl saçlıdır- gördüğü vazifeyi görecek, ayrıca parti içinde de Prof. Fuat Köprülüden boşalan Başkan vekilliğini fiilen yapacaktı. Böylece Hükümet ile Parti arasında bir nevi köprü rolü Tevfik İleriye veriliyordu. Meclisin bir "Dikensiz gül bahçesi"olması arzusunu izhar etmiş bulunan yeni Başbakan Yardımcısının siyasî temayülü, kimsenin meç hulü değildi.Tevfik İleri Mecliste bir Muhalefetin bulunmasını istemeyenler dendi. Ama ne yazık ki seçmen aynı kanaati benimsememişti. Şimdi, seçmenin bu eksiğini Menderes V. tamamlamak yoluna gidecek miydi? Ama mesele, "gidecek miydi" den ziyade "gidebilecek miydi" idi. Her halde Tevfik İlerinin o istikamette iyi **bir** yardımcı, hattâ teşvikçi olmasını beklemek lâzımdı.

Tevfik İlerinin 3 numaralı D. P. şahsiyeti olmasıyla Emin Kalafat mevkiinden biraz aşağı kayıyordu ama, İç Kabinede yerini gene muhafaza ediyordu. Baş bakanın yakın İdeal arkadaşı olarak kalacak, Dr. Mükerrem Saroldan devraldığı bu vazifeyi gene görecekti. Yalnız, artık gerek Hükümet ve gerekse Parti adına yapılacak demeçlerin altında, Emin Kalafattan çok Tevfik İlerinin adını görmek kimseyi şaşırtmamalıydı. Devlet Bakam Kalafat, daha ziyade, gene Dr. Sarol gibi Menderesin refakatinde görülecek, üstelik Bakanlar arası komitelerde, eğer mevzu iktisadiyse Tevfik İleriye vekâlet edecekti."

İç kabinenin üçüncü azası Fatin Rüştü Zorluydu. Fatin Rüştü Zorlu senelerden beri fiilen gördüğü bir vazifenin başına, ilk defa olarak resmen getiriliyordu. Hakikaten şimdiye kadar Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı sıfatlarıyla Dış işlerini tedvir etmişti ama, bir zamanlar kayınpederi Tevfik Rüştü Arasın oturduğu makama hukuken oturmamıştı. Bundan sonra Dışişleri Bakanı sıfatını taşıyacaktı. Mamafih Dış politikamızda bir değişiklik olmayacağına bundan iyi delil bulunamazdı. İç kabinenin bir azası olarak Fatin Rüştü Zorlu, rejimin büyük mesullerinden olmak Vasfını da muhafaza edecekti.

İç Kabinenin dördüncü azası Dr. Namık Gedik de İç İşleri Bakanlığını muhafaza ediyordu. Dr. Namık Gedik, Adnan Menderese bağlılığını meşhur 6/7 Eylül hâdiselerinin akabindeki tutumuyla ispat etmiş ve Başbakanın, yakın arkadaşları arasına girmişti. Gerçi kabinenin kurulmasına tekaddüm eden günlerde Dr. Gediğin, Sağlık Bakanlığına gönderileceği rivayetleri çıkmıştı ama, Adnan Menderesin zihninden geçen bazı projelerin tahakkuku için Aydın milletvekilinin İç İşleri Bakanı olarak kalmasında fayda mülâhaza edilmişti.

Kabinenin çekirdeğini, işte bu İç Kabine teşkil edecek, umumi politikayı o çizecekti. Başbakan dört arkadaşıyla beraber gerek rejim meselelerini, gerekse İktisadi meseleleri . Zaferin tâbirile - "geniş şekilde tanzim" edecekti. İç Kabinenin büyük bir hususiyeti, hiç bir 1946 Demokratını ihtiva etmemesiydi. Menderes hariç, dört azanın dördü de D. P. ye 1950 de katılmışlar, o tarihe kadar C.H.P. İktidarının yüksek memurları olarak memuriyeti yüksek olmayan Dr. Namık Gedik hariç, hizmet görmüşlerdi. Anlaşılan Adnan Menderes yanına 1946 Demokratlarım almak istememişti. Sütten -Köprülü, Karaosmanoğlu, Üstündağ, İnce- ağzı yanmış olacaktı. Aslına bakılırsa kalbur üstü bir 1946 Demokratı da 1957 D. P. sinde kalmamıştı ya..

Orta Kabine

Orta Kabineyi teşkil edecek azaların birincisi olan Muzaffer Kurbanoğlu, uzun ve cansiperane m ü c a d elelerden sonra Bakanlık koltuğuna oturuyordu. Her hükümet buhranında Muzaffer Kurbanoğlunun adı geçerdi. Her Hükümet buhranında onu lâcivert elbiseleri içinde Ankara Palasta veya Mecliste görmek kabildi. Şimdi Manisanın bu, hususi hali son derece kibar ve nazik milletvekili Devlet Bakanı olarak Orta Kabineye giriyordu. Zihniyeti itibarile ileri ve zorlu bir zihniyete sahip Kurbanoğlu, elbette ki yeni tedbirler alınmasında çok faydalı olacaktı.

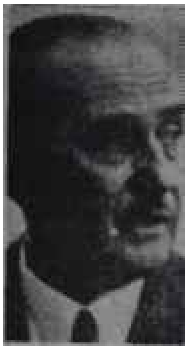

Başka bir Orta Kabine mensubu, Hasan Polatkandı. Hasan Polatkan, beklenildiği veçhile, Maliye Bakanlığını muhafaza ediyordu. Meşhur "İfa ve Deka hâdasesi"nden bu yana Eskişehir milletvekili, Grupta antipatik olmaktan kurtulmuştu. Kendisini bazı işlerden uzak tutabilmesi onu umum! efkâr nazarında da eski Polatkan olmaktan çıkarmak üzereydi. Artık en müfritler arasında sayılmıyor, vazifesine eperken başlayan, gepgeç bitiren bir teknisyen olarak çalışıyordu. Orta Kabineden Dış Kabineye geçtiği gün, her halde kendisi için pek mutlu bir gün olacaktı.

Celâl Yardımcı için talihsizlikse, meselâ Devlet Bakanı olarak İç Kabinede değil, Millî Eğitim Bakam olarak Orta Kabinede yer almış bulunmasıydı. Gergi Kabineye' hiç girememek vardı ve o, talihsizliklerin en büyüğü olurdu ama, doğrusu istenilirse gerek zihniyeti, gerek kabiliyetleri, gerek gayretleriyle Celâl Yardımcının, meselâ Tevfik İleriden eksik nesi vardı? Üstelik fazlalığı mevcuttu: Celâl Yardımcı siyasi hayatında sık sık gazeteci dava etmek suretiyle de şöhret yapmıştı. Üstelik Celâl Yardıma hiç de muvaffak bir Milli Eğitim Bakanı

hatırası bırakmamıştı ve o makamdan o yüzden alınmıştı.

Ethem Menderes, Menderes kabinelerinin bu gedikli, çok nazik, çok kibar, çok çelebi ve dürüst azası, şimdi Bayındırlık Bakanı olarak Orta Kabineye dahil ediliyordu. Demek ki Bayındırlık Bakanlığında işler eskisi gibi devam edecek, yani mütehassıs-lar, müsteşar ve Umum Müdürler bunları tedvir edeceklerdi. Ethem Menderesin, alıştığı Dışişleri Bakan vekilliğinden ayrılması karşısında hafif bir üzüntü duyması son derece tabiiydi. Zarif bir salon adamı olarak o mevkie, protokol sahasında yakıştığına inkâr etmek imkânsızdı. Sonra, Bayındırlık Bakanlığının Chrysler'ini değil, Dışişlerinin büyük Cadillac'ını, Ethem Menderesin sevdiği de bir hakikatti. Nitekim iki bakanlık deruhte ederken hep 0010 numaralı Cadillac'ı kullanmıştı.

Grup Başkanı olan Hayreddin Erkmen yeniden Çalışma Bakam yapılmak suretile Orta Kabineye dahil ediliyordu. 1950 senesinin bu genç asistanı -İktisad Fakültesinde asistandı- Bakanlıktan ayrıldıktan sonra Genel Başkana gösterdiği vefanın mükâfatım görüyordu. Hakikaten Hayreddin Erkmen Bakanken değil. Bakanlıktan alınınca Başbakanın yakın arkadaşları arasına girmiş, onun direktiflerini sadıkane yerine getirmiş, böylece yokuşu tekrar çıkmıştı. Menderesin, kendisine karşı mücadele edilmediği zaman nasıl 'alicenap olduğu bilinen hakikatlerdendi. Üstelik Hayreddin Erkmen Çalışma Bakanı olarak hiç de fena bir isim bırakmamış, bilgili ve gayretli çalışmıştı.

Bacanak Bakanlardan Samed Ağaoğlu da -Hayreddin Erkmenle bacanaktır- hem Sanayi Bakanlığını, hem de Orta Kabine azalığını Menderes V. hükümetinde muhafaza ediyordu. Menderes I. kabinesinde olduğu gibi etrafa ışık saçmıyordu, birinci planda değildi ama, Başbakanın lüzum hasıl olunca çağırdığı, vazife verdiği bir şahsiyet olarak lâzımdı. Evvelâ Fevzi Lûtfi Karaosmanoğluyla, sonra -ne tezat. Tevfik İleriyle ideal arkadaşlığı yapmış bulunan Samed Ağaoğlu, kendi iddiasıyla, memleketin sanayi sahasındaki mimarlığı vazifesine devam edecek, omuzlarına aldığı bu "muazzam yük"ü başarıya ulaştıracaktı.

Hükümette vazife alması, hele Basın - Yayın ve Turizm Bakanı olarak vazife alması memnuniyet uyandıran şahıs Sıtkı Yırcalıydı. Sıtkı Yırcalının Basın hürriyeti hakkındaki telâkkisi, Meclis zabıtlarında mevcuttu. Sıtkı Yırcalı 1950 de bu hürriyeti bizim 1957 de anladığımla manadan değişik manada anlamıyordu. Üstelik sempatikti ve "mert" olarak biliniyordu. Basın tarafından tutulmasının ve takdir edilmesinin bir sebebi şuydu: şu veya bu savcılık Sıtkı Yırcalıya müracaat ederek şu veya bu gazetecinin kendisim küçük düşürdüğünü bildirmiş, dava açmak için muvafakat istemişti; Sıtkı Yırcalı bunların istisnasız hepsine red cevabı vermişti. Hatta aleyhinde meşhur Tahkikat sırasında kuvvetli dedikoduların sürüp gittiği, itham altında bırakıldığı sıralarda dahi.. 'Sıtkı Yırcalı, gazeteci dava etmenin devlet adamlarını yükseltmediğini bilen ender politikacılardandı. Hakikaten küçük düşen devlet adamlarını ise, bir gazetecinin hapsedilmesinin kurtarmadığını da müdrikti. Nitekim kendisi, pek âlâ, bunsuz ve katiyetle temize çıkmıştı

Fakat Sıtkı Yırcalı şimdi, Basına karşı çok sert kanunların meri bulunduğu bir sırada muvafık olmayan gazetelere karşı zecri tedbirler almayı tasarlıyan bir hükümet içinde Basın - Yayın ve Turizm Bakanı oluyordu. Meselâ ilân tevziinin mesuliyeti onun omuzlarına yükleniyordu. Vazifesinde kendi ölçülerini kullanarak prestijini muhafaza mı edecek, yoksa Basının başını yeme sevdası peşinde şahsiyetini mi yiyip bitirecekti? Orta Kabinede değil de, Dış Kabinede yer alabilmesi elbette ki son derece şayanı temenniydi. Sıtkı Yırcalı bir "alternatif" vasfını kısmen muhafaza edebilen ender 1946 Demokratlarındandı ve kendisine yazık etmesi kendisini sevenleri elbette üzecekti.

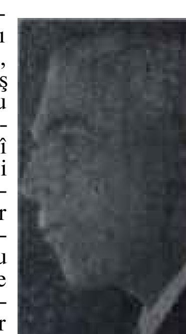

Menderes V. hükümetine yeni bir sima, Medeni Berk, İmar Bakanı olarak giriyordu. . Vazifesi, kendisini Orta Kabinede tutmaktı. Ama şimdilik Bakanlığı olmayan bir Bakan vaziyetindeydi. Mamafih anlaşılıyordu ki Başbakanın yakın murakabesi altında, onun direktiflerinin tatbik sahasına konmasını temin edecek, şahsi bir inisiyatifi olmayacaktı. Hatta Adnan Menderese fikir vermesi de bahis mevzuu görünmüyordu, zira Başbakanın bu imar işlerini sırf kendi zevklerine ve düşüncelerine göre yürüttüğü, Beyazıt meydanı misalinden de biliniyordu.

Dış Kabine

Kendi sahalarında, umumi politikanın dışındaki işleri tedvir edecek Dış Kabine azalarının birincisi, Milli Müdafaa Bakanlığında kalan Şemi Ergindi. Millî Müdafaa camiası, Şemi 'Erginin şahsında sevilen bir Bakan bulmuştu. Böyle bir başka Bakan, C.H.P. İktidarı sı--asında gelmişti: Münir Birsel. Şimdi Manisa milletvekili onun mirasını devralıyordu. Bu Bakımdan Şemi Erginin eski vazifelinde bırakılması, Menderes V. kabinesinin bir kuvvetiydi. Eski Bakanın kendisine muvaffakiyet kazandırmış olan eski yolundan dönmesi beklenmezdi ve zaten beklenmiyordu.

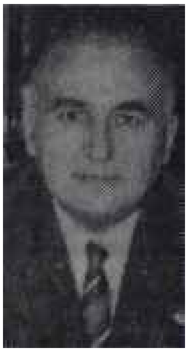

Ticaret ve Ekonomi Bakanı Abdullah Aker de, şahsen bir Dış Kabine mensubu olarak vazife görecekti, İktisadî politikamızın yeni baştan gözden geçirildiği ve bir çok kararın alınmakta olduğu şu sırada, Ticaret ve Ekonomi Bakanlığı fazla özler nilen bir bakanlık vasfını taşımaktan uzaktı. Nitekim hükümet kurulurken çok talibi de olmamıştı. Abdullah Akeri'n orada bırakılmasını buna bağlamak gayrı mümkün değildi. Abdullah Aker daha ziyade bir müsteşar gibi çalışacaktı, zira şimdilik Ticaret ve Ekonomi Bakanlığının İS:

leri umumi politika mevzuları arasındaydı. Nitekim bir çok toplantıya Abdullah Aker değil, İç Kabine azar larından Emin Kalafat başkanlık ediyordu.

Sıhhat Bakanlığında Dr. Lütfi Kırdar, herkesten çok Dr. Behçet Uzu istihlaf edecekti. İki doktorun yalnız nesilleri değil, siyasî menşeleri de eşti. İkisi de, uzun yıllar -çok partili devrin uzun yılları- C. H. P. nin ileri gelenleri olarak D. P. ye karşı mücadele etmişler, sonra D. P. nin İktidar yıllan içinde transfer olmuşlardı. Adnan Menderesin o bakanlığa, transferden kazanılmış C. M. P. li "kıymet"leri getirmekten hoşlandığı anlaşılıyordu. Üstelik bu "kıymet"lerin bir zamanlar şahsen İsmet İnönüye bağlılıklarıyla tanınmış olmalarına da itina ediyordu.

Dış Kabinenin bir başka azası Hadi Hüsman makamını muhafaza ediyordu. Gümrük ve Tekel İşlerimizde Emin Kalafatın zamanında kurulmuş siyasi düzen devam edecek demekti. Hadi Hüsman "İyi Adam" sıfatını sırtlamış olarak, bir teknisyen gibi çalışacak, tı. Bu bakımdan Gümrük ve Tekel camiasında ne bir yenilik görülecekti," ne bir canlılık. Hadi "Hüsman ön plânda bulunmayan mevkiinden son derece memnundu.

Ulaştırma Bakanlığında Fevzi Uçaner, Arif Demirere halef oluyordu. Arif Demirerin hükümetten ayrılmasına üzülmemek elde değildi. O da, Muammer Çavuşoğlu gibi son derece temiz bir isim bırakarak üstelik bayrak çekmek zorunda da bırakılmayarak- Ulaştırma Bakanlığını terkediyordu. Arif Demirer Dış Kabineden ayrılmamış, umumî politikaya karışmak hevesine kapılmamış, üstelik elinden geldiği kadar muvaffak olmaya çalışmıştı. Fevzi Uçaner bütün o meziyetlerinde Arif Demirere halef olursa, elbette ki işini yarı yarıya kolaylaştırmış olacaktı. Kendisinden evvel o makama gelen iki askerin, Yümni Üresinin ve Seyfi Kurtbekin siviller kadar başarı göstermediklerini hatırlarsa, askerlikten ayrı bir zihniyeti benimsemeye çalışması da tabii sayılacaktı.

Ha... Bir de Nedim Ökmen vardı. O da Tarım Bakanı olmuştu.

Beklenen tâyin

Fakat kabinenin umumî efkarca en fazla beklenen azası, bunların hiç biri değildi. Herkes, en fazla yeni Adalet Bakanını merak ediyordu. Adadet müessesesinin rolü elbette ki mühimdi. Ama alâka başka taraftan geliyordu. Oraya oturtulacak bakanın şahsiyeti rejimin müstakbel inkişafları bakımından işaret olacaktı. Bir zamanlar Hüseyin Avni Göktürke halef olarak, müsteşarı Hadi Tandan bahsedilmiş ve bu ihtimal -D.P. Grubu dahil, hemen herkes üzerinde bir soğuk duş tesiri yapmıştı. Sonra, daha memnunluk verici isimler ortaya atılmıştı. Sıtkı Yırcalı denmişti, Esad Budakoğlu denmişti. Zaten ikisi de Balıkesirli, ikisi de mutedil tanınmış, ikisi de avukat, ikisi de 1950 de Meclise girmiş, ikisi de 1946 Demokratı bu iki arkadaş -ki ikisi de halkı, Balıkesirde, 1950 den evvel "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" diye bağırtırlardı- hemen aynı zihniyetin temsilcileri sayılıyordu.

Bu yüzden radyo, o pazartesi günü, Adalet Bakanı olarak Esad Budakoğlunun ismini söyleyince pek çok kimse derin bir nefes aldı. Nitekim ilk tefsirler de ümid verici oldu. Bu havayı Esad Budakoğlu devam ettirir miydi, ettirmez miydi? Bilmek güçtü. Ama her halde havaya bir salâh getirdiği muhakkaktı.

Zaten bu orta boylu, topluca vücudlu, sıhhatli yüzlü genç politikacı -46 yaşındadır- 1954 seçimlerinden sonra evvelâ Meclis Başkan Vekilliğine, sonra da Menderes IV. ün Tarım Bakanlığına getirildiğinde iyi karşılanmıştı. Zira politika mazisi iyiydi, iyi isim yapmıştı, iyi kalmıştı. Kopkoyu bir Balıkesirliydi. 1911 de orada dünyaya gelmişti. Baba tarafından Budakzadelerden, ana tarafından Ocakzadelerdendi.

Her iki aile de Balıkesirin köklü ve tanınmış aileleri idi. Budakoğlunun hayatta iki kız kardeşi vardı. Erkek kardeşini 1943 yılında kaybetmişti. Babası ziraatle uğraşırdı. Balıkesirin civarında ufak bir çiftlikleri vardı. Esat Budakoğlu ilk tahsilini Balıkesirde yaptıktan sonra İstanbula gitmiş-, ve lise tahsilini İstanbul Erkek lisesinde tamamlamıştı. C. H. P. nin meşhur maliyecilerinden İsmail Rüştü Aksal ile sınıf arkadaşı idiler. Liseden sonra. Budakoğlu, İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolmuş ve orayı da 1933-34 yıllarında bitirmişti. 1934 den itibaren dört yıl boyunca İzmir, Çeşme, Fethiye, Anamur ve Aydında muhtelif adlî hizmetlerde bulunmuştu. 1938 de hakimlik mesleğinden ayrılmış, memleketi olan Balıkesire dönerek Avukatlığa başlamıştı. 1946 da Balıkesirde D. P. nin ilk müteşebbis heyetinde vazife alarak politikaya atılmış, 1950 ye kadar da avukatlığa devam etmiş, 1950 de milletvekili seçildikten sonra Ankaraya nakletmişti. Avukatlığı sırasında senelerce Baro başkanlığı yapan Budakoğlu, 1950 yılından bu yana devamlı surette Balıkesir milletvekili olarak Mecliste yer almıştı. 1950 den 1954 yılına kadar D. P. Grup Başkan Vekilliği yapmıştı. 1954 seçimlerinden sonra B. M. M. Başkan Vekilliğine getirilmiş Ve bu vazifede Menderes IV kabinesinin Tarım Bakanlığına getirilinceye kadar kalmıştı.

Menderesin o meşhur kabinesini hangi şartlar altında -Grup bir çok Bakanı devirmişti- kurduğu hiç kimsenin meçhulü değildi. Başbakan Esad Budakoğlunu, kabinesine Grup tarafından sevilen, karakterine güvenilen, itidal sahibi diye bilinen bir şahsiyet olduğu için almıştı. Hakikaten hususi hayatında da son derece mazbut olan, ailesine çocuğuna bir kız çocuğu vardır, erkek evlâdım ufak yaşta kaybetmiştir- düşkünlüğüyle tanınan bir çok meslekdaşının aksine gece hayatından fazla hazetmeyen Budakoğlu, milletvekillerinin hepsinin sevgisini, saygısını derhal kazanmış, bunları muhafaza etmesini bilmişti. Hakikaten açık, rahat vs serbest bir adamdı. Bakan olduktan sonra da bu vasıflarım kaybetmemişti. O koltuğu yadırgamamıştı. Oraya doldurmuştu. Gene eskisi gibi akşamları en geç on bir, on bir buçukta yatıyordu. Gece klüplerine kırk yılda bir misafiri bulunduğu zaman gidiyordu. Burnu büyümemiş, huyu değişmemişti. İyi adam olarak Bakanlığa gelmiş, iyi adam olarak kalmıştı. Çok yorgun olduğu günler yorgunluğunu gene bahçesiyle uğraşarak çıkarıyordu. Hep, o eski ziraatçiydi. Nitekim "Toprakla uğraşmak en büyük eğlencemdir" diyordu ve bunda haklıydı. Akşamlarım hep evde, ailesi arasında geçiriyordu.

Adalet Bakanlığında

Adalet Bakanlığına getirildiğinin ertesi günü Esad Budakoğlu muazzam bir ziyaretçi kütlesinin uzun tebriklerini kabul etti. O gün, üzerine, koyu gri bir elbise giymişti. Son derece muntazam olduğu anlaşılıyordu. Bakanlığa saat tam dokuzda gelmişti. Akşamları da beşte çakmak kararındaydı. Bu intizamı kendisine sorulduğunda Esad Budakoğlu, karşısındakinin gözlerine bakar ve şöyle der:

"— Saat hususunda çok hassasımdır. Tarım Bakanıyken çok seyahat ettim. Akşamdan kararlaştırırdık; saat altıda yola çıkacağız diye- Tam altıda ben yola çıkardım.

Yetişen yetişir, yetişmeyen kalırdı."

Budakoğlunun hayatta en çok çekindiği şey aşırı partizan olarak tanınmaktır. Tab'an son derece munis bir insandır. Kolay kolay kızmaz ve sinirlenmez. Onun bugüne kadar bağırıp çağırdığını gören olmamıştır. Bir partici olduğu halde politik münakaşalara girişmekten de pek hoşlanmaz. Konuşma dönüp dolaşıp parti mevzuuna geldiğinde ustalıkla sözü değiştirir. Memurlarının en ufağından en büyüğüne kadar hepsine, bir kardeş, bir arkadaş muamelesi yapar. Karıncayı bile incitmekten sıkınan bir hali vardır. Etrafında daima uyuşabileceği insanların olmasını ister. Fazla sivri, bağırıp çağıran tiplerden hoşlanmaz. Meclis içinde en iyi ve en eski arkadaşı Sıtkı Yırcalıdır.

Menderes V. in yeni Adalet Bakanı Esad Budakoğlu, öyle umulur ki Bakanlığı içinde mutedil Autumu ile adalet müessesesini bir hale yola koymaya çalışacaktır. Müsteşarlık da dahil, boş olan bir kaç yüksek makama tâyin edeceği adamları seçerken hassas davranacağım söylemekten çekinmemektedir. İşbirliğinin rolünü biç bir zaman inkâr etmez. "Çalışacağım arkadaşlar muhakkak' ki benim mizacıma uygun olmalıdır" der.

Menderes V. in yeni Adalet Bakanının, yeni vazifesinde muvaffak olmaması için hiç bir sebeb yoktur. İntizamı, dürüstlüğü, açık sözlülüğü ve çalışkanlığı ile Budakoğlu şimdiye kadarki dört Menderes kabinesinin Adalet Bakanları içinde en avantajlı, durumda olanıdır. Şayet omuzlarına yüklendiği ağır vazifenin ve günün politik şartlarının karşısında eğilip bükülmeme çaresini bulursa Esad Budakoğlu, Budakzadelere, Ocakzadelere ve küçük kızına sadece şeref, sadece itibar bırakacaktır. Bunun en zengin miras olduğunu kendisi de müdriktir.

Program sürprizi

Haftanın ortasında alâka yavaş yavaş Bakanlardan uzaklaşıyor, kabinenin programına teveccüh ediyordu. Menderes V. ağır bir miras almıştı. Bilhassa "Vekil Hükümet"inaldığı bazı kararların bazı yeni Bakanların şahsiyetleriyle bağdaşmayacağı açıktı. Üstelik, acaba yenilen Grup nasıl bir vaziyet alacaktı? Hezimeti kolay mı kabul edecekti, yoksa hiç olmazsa program mevzuunda söz sahibi olacak mıydı? Doğrusu istenilirse bu hafta Ankarada hem ümitlenmek, hem ümitlenmemek için bütün sebepler mevcuttu.

Muhalefet

Ebedi bekleyiş

İstanbul gazetelerinden birinin Ankara muhabiri, bu haftanın ortasında Meclisten çıkarken:

"— Birader, dedi, haydi geçen devre otuz. kişiydiler,, içlerinde kuvvetli kimseler yoktu, iyi muhalefet yapamıyorlardı. Ya, bu devre 172 tane' milletvekilleri, bir de koca Paşaları var. Ne sesleri çıkıyor, ne sedaları.. Vur enselerine, al lokmalarını ağızlarından. Millet bunları, onun için mi gönderdi?"

Böyle düşünen, sadece o muhabir değildi. Muhabir hâdiseleri yakından takip ettiği her iki tarafın havasını bildiği için böyle konuşuyordu. Ama büyük bir kütle de, sadece vaziyete bakıp aynı şikâyetleri yapmaktan geri' kalmıyordu. C. H. P. gerekli dinamizmi hâlâ bulamamıştı. Genel Merkezle, Meclis Grubu İdare Kurulu arasındaki bir soğukluk ve adeta yarı rekabet, işleri son derece güçleştiriyordu. Genel Başkana gelince onun parti içi. politikadan anlayışı, maalesef, mesela devlet adamlığı vasıflarıyla kıyas dahi edilmeyecek kadar geriydi. İnönü o nevi politikayı ne seviyordu, zaten- ne de bir başarı gösteriyordu. Ama, lütfen, onun da artık kollarım sıvaması bir zaruret halindeydi ve partisine biraz çeki düzen vermesi lâzımdı. Çankayadaki pembe evde oturup stratejiyle uğ-

raşmak iyiydi ama, C. H. P. bugünlerde bir taktisyene de muhtaçtı.

Hakikaten Parti içinde, güdülecek taktik bakımından iki cereyan vardı. Bir kısım kimseler, ki bunların ekseriyetini muayyen milletvekilleri teşkil ediyordu, D. P. Grubuna fırsat verilmesi tezini savunuyorlardı. Etrafı pembe görüyorlardı. D. P. Grubu vaziyete hakimdi. D. P. milletvekilleri kendilerine diyorlardı ki: "Aman, sesinizi yükseltip, bizim işimizi güçleştirmeyin, biz antidemokratik rejime gidisin önüne geçeriz, bu nun hem mesuliyetli hem gayrımümkün bir şey olduğunu biz tamamile müdrikiz, ama siz sessiz kalıp, bizi destekleyin." Aslına bakılırsa böyle bir hava D. P. Grubunda uzun zamandan beri vardı. D. P. milletvekilleri hususi sohbetlerde Menderesin tedbirlerini asla desteklemediklerini söylüyorlar, "Ne yapalım, sizin yüzünüzden kabul ediyoruz" diyorlardı. Onların iddiası, eğer muhalefet uysal davranırsa asıl muhalefeti kendilerinin kendi Gruplarında yapacakları ve muvaffak olacaklarıydı! '"Menderes III. ü biz devirmedik mi?" diyorlardı. Unuttukları o zamanki Grubun, bir kaç ay içinde, bilhassa başında bulunanların beceriksizlikleri acemilikleri yüzünden Genel Başkana teslim olduğu ve evvelki yazın bütün antidemokratik kanunlarını bizzat çıkardığıydı. Yeni D. P. Grubuna gelince, Iskat kanunu mevzuunda celâdet gösterdiği, tek tek milletvekillerinin huzur aradığı, bu huzurun yolunun İktidarın tutumundan geçtiğini mükemmelen bildiği, Muhalefete yamyam gözüyle bakmadığı doğruydu. Ama Grup Divanına tamamile Genel Başkanın malûm politikasının şampiyonlarını seçmekten başka iş yapamadığı, Genel Başkanın pek âlâ, gözlerinin içine baka baka Grubun, istemediği bütün Bakanlarını yerlerinde muhafaza ettiği, istediği baskı tedbirlerini de kanunlarla değil, kararnamelerle gerçekleştirdiği, üstelik Grubun meşhur ve inanılmaz derecede garip, tek taraflı Meclis Tahkikatı takririni "ittifak"la kabul ettiği de aynı derecede doğruydu. Sonra, Muhalefet olarak sadece D. P. Grubunun muhalefet yapması, tek parti sisteminin ta kendisi demek değil miydi?

C. H. P. içinde öteki türlü düşünenler, D. P. Grubunun vaziyetini D. P. nin bir iç işi sayıyorlardı. D. P. milletvekilleri nasıl isterlerse, öyle davranırlardı. Memleketin menfaati, Partilerinin menfaati, hattâ kendi menfaatleri ortadaydı. C. H. P. milletten aldığı muazzam reylerin kuvvetine sahipti. Vazifesini azimle yapmalıydı. Üstelik, D. P. Grubunun kendi mesullerine "nereye gidiyorsunuz?" diye dahi sormadığı bilinen hakikatlerdendi. Eee?

Sağırlar diyaloğu

İşin kötüsü, şuradaydı ki bu iki zıt görüş, -ikisi de işlerin iyi gitmediğini müdrikti-, C. H. P. yi hareketsiz tutuyordu. Dinamik bir Muhalefet böyle mi olurdu ? Ah, neredeydi 1946-50 Muhalefeti? Bakınız sadece bir Şemseddin Günaltay, yaşına ve milletvekili dahi olmamasına rağmen İstanbulda, adeta tek başına duman attırıyordu. Niçin? Çünkü canlıydı, çünkü bir cevap vermek, bir mukabelede bulunmak için günlerin geçmesini beklemiyordu. İktidar bir hareket mi yaptı? Ertesi gün Şemseddin Günaltay fikrini çatır çatır söylüyordu. Ankaraya gelince, bir söz söyliyebilmek için on gün düşünmek, on kapıma ipini çekmeli lâzım geliyordu. Partide, her İktidar davranışı üzerinde lâflar ediliyor,, plânlar kuruluyor, şöyle, şöyle, şöyle yapılması kararlaştırılıyor, sonra... sonra her şey unutulup gidiyordu. Hâdise geçiyordu. Halbuki ne güzel plânlar, ne batılı çalışma usulleri tasarlanmıştı. Bir araştırma bürosu kurulacaktı, bir ekip İktidara karşı Partinin görüşünü izahla vazifelendirilecektiı Ama şimdilik hepsi, kâğıt üzerinde yatıyordu. Un vardı, yağ vardı, şeker vardı; fakat becerik-

siz C. H. P. helvayı hâlâ yapamamıştı. Bunda ahçının İnönünün. parti politikacısı olmaması başlıca sebepti.

İyinin mübalağası

Parti içinde, aslında son derece faydalı bir karar alınmıştı. Milletvekilleri gelişi güzel, kendi başlarına sözlü sorular, kanun teklifleri vermeyeceklerdi. Her kafadan bir sesin çıkmaması lâzımdı. Bu çok doğruydu. Ama hangi kafadan hangi ses çıkacaktı? C. H. P. içinde, işte onu tâyin edecek merci yoktu, olan merci de faal değildi. Böylece tedbir tek taraflı kalıyor ve canlılığa mani oluyordu. Her şey alaturka, laubali ve hüdayinabitti. Halbuki aslında Merkez İdare Kurulunun ve Meclis Grubunun temsilcileri her gün, ama istisnasız her gün İnönünün başkanlığında toplanmalı ve takip edilecek taktiği kararlaştırma lıydı. Bir Muhalefet böyle çalışırdı. Hükümet bir takım iktisadî tedbirler almıştı; C. H. P. nin görüsü, son derece itidal içinde, bir selâhiyetli ağız tarafından ifâde edilmemeli miydi? Çok şükür ki salı günü bir heyet toplanarak ilân tevziatı mevzuunda keçiboynuzu gibi bir tebliğ neşredebilmişti. Ya, kâğıt vaziyeti? Ya, İstanbuldaki C. H. P. ocaklarında yapılan araştırma, ya dolu dizgin antidemokratik yollarda gidiş? İktidarı bugünden istikbal mevzuunda ikaz etmek lâzımdı. Elbette ki o gidisin sonu yoktu, bunu, değil İnönü, çocuklar dahi görüyorlardı. Ama bir kafanın taşa çarpmasının milletçe sıkıntısını niçin çekmeliydik? Gerekli ihtar bugünden yapılmamalı mıydı?

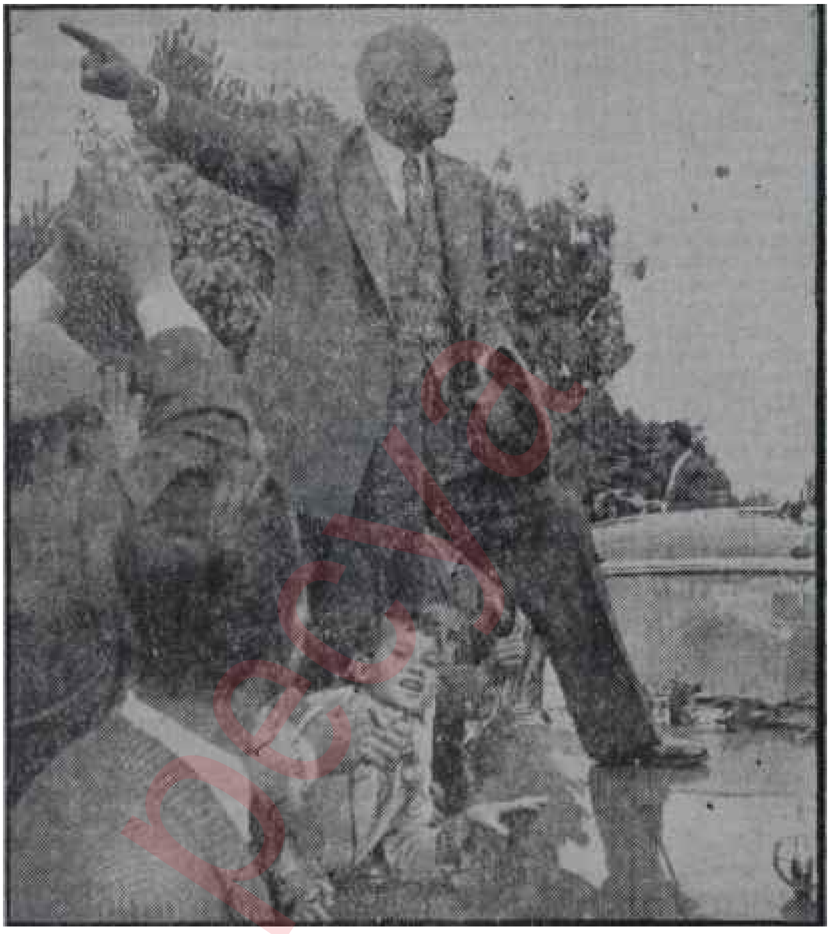
C. H. P. tıpkı eski havası içinde, seçimlerden sonra yapılan güzel plânlar uykuda bırakılarak, bütün avantajı D. P. büyüklerinin tutumu olarak çırpınıp duruyordu. Halbuki Muhalefetin milleti hayal sukutuna uğratmaması bugün her zamandan daha çok lâzımdı. Bir kıpırdanma! İşte, tozlu C. H. P. nin ihtiyacı buydu. İlk günün plânları tatbik edilmeliydi ve İnönü biraz Parti lideri, gibi çalışmalıydı.

Muhalefet için en büyük talih Menderesti ama, Menderes için en büyük talihin de Muhalefet olduğu yalan mıydı?

İktisad

Döğünen bakkal

«Mahvoldum, mahvoldum! Ben ne yapacağım şimdi?" diye kendi kendine söylenerek dükkânın içinde dört dönen ve basını yumruklayan adam, altmış altmış beş yaşlarında saçları kırlaşmış, beli kamburlaşmış bir emekli memurdu. Otuz küsur senelik bir devlet hizmetinden sonra aldığı üç-beş kuruş ikramiye ile İsmetpaşa Pazarı civarında bir bakkal dükkânı açmıştı. Tam üç yıldır bu minicik dükkânın içinde yuvarlanıp gidiyordu. İlk günlerde otuz küsur yıllık emeğinin karşılığı olan ikramiyesini pek de aklı ermediği bir işte -bakkallıkta- batıracağım diye ödü kopmuştu. Sonra sonra, yeni işine alışmıştı. Mahallenin sevilen bir bakkalıydı. Hile bilmez, hurda bilmez, halim selim bir adamcağızdı. Ama işte,, ne olmuşsa, bu adama, geçen haftanın son günü dükkânında, gazete okurken olmuştu. Gazetede zeytinyağı fiatlarının yeniden tesbit edildiği yazılıydı. Faturası ne olursa olsun, bundan böyle en iyi zeytinyağı 450 kuruşa satılacaktı! Diğer yağlar için de durum aynıydı. Pirinç, fasulye vs.. fiatları da tesbit edilmişti. Hükümetin tesbit ettiği fiatların üzerinde kimse satış yapamıyacaktı. İşte, İsmetpaşa semtinin bu halimselim bakkalına kafasını yumruklatan haber buydu.

Yaşayan tek millî kahraman **İsmet İnönü**

Ama büyük adamın kusuru da büyük oluyor

Adamcağız bir taraftan dövünüyor, bir taraftan da dükâna sigara almak için girmiş olan gençten müfterisine dert yanıyordu:

"— Ben ne yapacağım şimdi? Bu zeytinyağlarını vallahi 550 den aldım. Nasıl olur da 450 ye satarım? Ya, kış geliyor diye çuval çuval aldığım bu pirinçler, bu fasulyeler ne olacak? İşte, faturaları üstünde. Aldığımdan ucuza bunları nasıl satayım ?"

Millî vazife

İsmetpaşalı bakkal acı acı döğündüğü günlerde iktidarın zarif üsluplu organları Zafer ve Havadis Biraderler Kollektif Şirketi yeni bir Kampanyaya girmişti. Hayat ucuzlatılıyordu. Hükümet lâzım gelen tedbirleri almıştı. Piyasadaki bütün maddelerin fiatları tesbit ediliyordu. Vurgunculara, karaborsacılara göz açtırılmıyacaktı. D. P. iktidarı halkı feraha kavuşturmak için ' elinden geleni yapıyordu. Ancak, bu arada Kalka da düşen millî bir vazife vardı. 550 kuruşa aldığı zeytinyağını **450** kuruşa, 350 kuruşa aldığı fasulyeyi 245 kuruşa, 3 liraya aldığı pirinci **240** kuruşa satmayan vatan haini karaborsacılar şiddetle takip edilmeli, en ufak bir şüphe anında hemen ihbar edilmeli ve bunların canlarına okunmalıydı. Eğer halk ucuz yiyip içmek istiyorsa, yaptıkları şekavetler vatan hiyaneti derecesine varan muhaliflerin sözlerin kanmamak ve hü-

kümete müzahir olmalıydılar ki ucuzluk devam etsin!

Kabinenin kurulmadığı, hükümetin yeni iktisadî programının ne olacağına dair en ufak bir emarenin bile belli olmadığı günlerde, müstahsilden mahalle bakaklına kadar piyasaya mal arzeden satıcıların bazı maddeler hususunda mal beyanına tâbi tutulması piyasada ister istemez bir şaşkınlık yaratmıştı. Ne oluyordu? Ne yapılacaktı? Satışlar durdurulmuş, seçimlerden evvel ısrarla kaldırılacağı, hiç değilse yumuşatılacağı vaad edilmiş olan Mili Korunma Kanununun hükümlerinin şiddetle tatbik edileceğinden bahsedilmeğe başlanmıştı. Alıcı neyi alacağım, neyi almıyacağını; satıcı ise nayi satacağını, neyi satmıyacağını bilmiyordu. Hele büyük şehirlerde şaşkınlık öylesine almış yürümüştü ki yiyecek, içecek ve giyecek maddelerinin Serbest tüccarın elinden alınıp tamamen devlet tarafından satılacağı bile söyleniyordu. C. H. P. devrinin tenkit edilen devletçiliği yüzlerce, binlerce defa şiddetlendirilmiş olarak tatbik edilecekti. Zaten, şimdiye kadar takip edilen iktisadî prensiplerle de, C. H. P. nin devletçiliği çoktan gerilerde bırakılmıştı ya...

Resmi ilânının, kâğıt kontenjanıma kesilmesi, matbaasının basılması veya piyasadan toplattırılması gibi tehlikeleri olmayan fısıltı gazetesi durmadan yayın yaparken, Zafer ve Havadis te tam karşı cepheden hücuma geçmişlerdi. Muhalifler ve karaborsacılar el ele vermişlerdi. Piyasayı mahsus pahalılığa sürüklüyorlar ve anormal bir "buhran" yaratmağa çalışıyorlardı. Bunlara ders vermenin, bunları cezalandırmanın zamanı çoktan gelip geçmişti.Bir takım sıkı tedbirler alınacak, hak edenlere gereken dersler verilecekti. Nitekim günün birinde piyasada satışları durdurulmuş olan bazı maddelerin yeni satış fiatları ilan edilerek adı edilen ders verildi. Başını alıp gitmiş olan birçok yiyecek maddesinin yeni fiatları tesbit edilmişti. Zeytinyağları peynirler, pirinçler, fasulyeler, unlar, meyvalar ve narenciyenin azami satış fiatları ilân edildiği gibiydi: Bunların üstünde fiatla satış yapmak yasaktı.

Piyasada aksülâmel

Azami satış fiatlarının tesbiti piyasayı allak bulak etmişti. Kimseler, verilen bu azami satış fiatlarının, hangi ölçüye göre verildiğini bulup çıkaramıyordu. Maliyet, kâr, nakliye, şu bu... Hükümetçe alınan kararlarda bunlardan hiç birinin rol oynadığına dair bir işaret yoktu. Sanki gökten bir vahiy inmiş ve azami fiatlar böylece tesbit edilmişti. Tabiatiyle bu azami satış hadlerinin tesbiti en çok küçük esnafı mutazarrır etmişti. Zira küçük esnaf elindeki parayı pirinç, yağ, sabun gibi maddelere yatırmış ve kış için stok yapmıştı. Halbuki şimdi, tesbit edilen fiatlara göre pahalıya aldığı malları aldığından da ucuza satmak durumundaydı. Bu ise pek tabiî ki kapital bakımından zaten zayıf olan esnafı yıkacaktı. İsmetpaşadaki emekli bakkalın dövünmesi bundandı.

Piyasadaki asıl kaynaşma pamuk hakkında yayınlanan kararnameden sonra başgösterdi. Bu yıl rekoltenin az olduğu zaten biliniyordu. Memleketin pamuk ihtiyacı ise yıldan yıla çoğalmaktaydı. Bu bakımdan hükümetin pamuk ihtiyacına müsaade etmemesi ve üstelik gıda maddelerinde olduğu gibi fiatını yukardan bastırarak tesbit yoluna gitmesi İzmir ve Adana borsasını altüst etmişti. Pek çok büyük tüccar ne yapacağım şaşırmıştı. Yeni fiatlara göre ellerindeki malı yüzbinlerce lira ziyanına satacaklardı.. Bu ise iflâsların başlangıcından başka bir şey olmıyacaktı.

Alınmayan ders

Memlekette bir iktisadî buhran olduğu muhakkaktı. Pahalılık müstehliki perişan ediyordu. Hele dar ve sabit gelirliler geçinmekten âciz kalmışlardı. Her ne kadar İktidarın başı. yakın tarihe kadar bu pahalılığı bir türlü görmek istememiş ve "pahalılık var diyenin aklına şaşarım" demişti ama, artık akla şaşma devri geçmiş olacak ki hükümet de pahalılığı kabullenmiş ve mutadı veçhile bazı sert tedbirlerle bu pahalılığı önliyebileceğini düşünmüştü. Son tedbirler bu düşüncenin meyvaları idi.

Ancak İktisad fakültelerinin ilk sınıflarında okuyanlar bilirlerdi ki, iktisadi sıkıntıların çareleri gene iktisadî tedbirlerle bulunabilir Şiddet ve terörle değil. Mersin tipi mandalinanın en **pahalısı** 17,5 kuruşa[1] satılacak demekle, bu mandalinanın denen fiattâ satılmasına, ne İktidarın başının, ne de eski bir Ekonomi ve Ticaret Okulu hocası **olan İktisad** bakanının gücü yeterdi. Fiatların, emir alarak **alçalıp** yükseldikleri daha şimdiye kadar hiç bir **yerde** görülmemişti.

Yanlış adımlar

Nasıl oluyordu da en basit 'bazı hakikatler bile görülmüyordu? Buna iktidar çevrelerine yakın olanlar hariç, kimsenin aklı yatmıyordu, Şu son iki hafta içinde, hem de vekâleten iş gören bir hükümet nasıl olmuştu da 1956 yılında yaptığı bir tecrübeyi bir defa daha, bundan hiç bir ders almadan ortaya koyabilmişti. 1956 yılında Zafer kolleksiyonlarını şöyle bir karıştıranlar orada bugün edilen lâfların hemen aynını bulmakta hiç zorluk çekmiyorlardı. Ama o günlerde edilen "ucuzluk geliyor, geldi, gelecek.." lâflarının ardından hiç de ucuzluk gelmemişti. Gele gele bugün eriştiğimiz pahalılık gelmişti. Bugün de, aradan bir yıldan fazla zaman geçtiği halde hâlâ o eski, çaptan düşmüş iktisad ilmi ile alâkasız tedbirlerle ucuzluk getirilmeğe çalışılıyordu.

Suni ucuzluk

1956 yılında, Milli' Korunma kanunu tatbikatı sırasında da, tıpkı bu gün olduğu gibi tüccar, zararına satışlar yapmıştı. **Pek** çok faturasız mal denize dökülmüş, pek çok mal maliyetinden de aşağı **fiat**larla kapı aralarında gizlice elden çıkarılmıştı. Ama neticede dağın ardındaki ümit bir türlü gelmemiş, ve müstehlik aradığı, beklediği ger-

Bir manav sergisinde meyvalar
Fiatlar donduruldu

Ankaradaki Gima mağazalarından birinin içi
Hadi büyük şehirleri böyle idare ettik, ya küçükleri ?..

çek, devamlı ucuzluğa kavuşmamıştı. O zaman da Muhalefet yalnız şiddet tedbirleri ile iktisadî aksaklıkların giderilemiyeceğini, iktisadî aksaklıkların iktisadî tedbîrlerle önlenebileceğini söylemişti. Buna karni Meclis kürsüsünde söz alan İktidar hatipleri ve Zafer gazetesi ayni bugün olduğu gibi, Muhalefeti ucuzluk istememekle, pahalılığı körüklemekle suçlandırmışlardı.

Millî Korunma Kanununun çıktığı ilk beş on gün, suni bir ucuzluk görülmüş, muayyen bazı maddelerin fiatları düşmüştü. Ama bunun kaç gün sürdüğünü sormak lâzımdı. O Milli Korunma kanunu değil miydi ki piyasada o günden bu yana peynir bulunmamasına, et bulunmamasına, en hayati gıda maddelerinin zaman zaman kaybolmasına sebep olmuştu? Bugün de aynı yolda de-il miydik?

İktidar hâlâ boş bir hayal peşinledir. Piyasadaki darlık ve yoklukları yalnızca karaborsacıların, yalnızca muhaliflerin sırtına yüklemekte ve alman tedbirlerle ortalığın bir anda güllük gülistanlık oluvereceğini sanmaktadır. Değil! Durum hiç te sanıldığı kadar ' toz pembe de--dir. İstihsal ile istihlâk arasında bir ayarsızlık vardır. Bu ayarsızlık halledilmedikçe, polis tedbirleri ye-ine iktisadî tedbirler alınmadıkça durum düzeltilemiyecektir. Zira, her şey den evvel, tutulan fiat tesbiti politikası sakattır, yanlıştır. Tepe-en inme emirlerle fiat tesbit edilemez. Tesbit edilecek fiat, müstahsile denecek fiat olmalıdır. Kontrol ise müstahsilin elinden çıkan malın fiatı zerinde yapılmalıdır. Malın komisyoncuya, tüccardan tüccara devredilerek pahalılaşması önlenmelidir. Toksa, ben fiatları yukardan bastırarak dondurayım, alt taraftakiler buna göre kendi paylarım ayarlasınlar denirse -ki bugün denen budur- bu iş yürümez. Piyasadan mal, kaçar gider. Belki mandalina, belki limon ve elma çüriyecekleri, saklanamıyacakları için mecburen piyasaya çıkarılır ama, bunların piyasaya çıkartılması ile çıkartılmaması arasında dar gelirli vatandaş bakımından pek fark yoktur. Zira onun aradığı ekstra ekstra değil, çorbasına koyacağı yağ, pilâvım yapacağı pirinçtir. Bunlar ise müstahsil arzetmedikçe piyasada pek de kolaylıkla temin edilebilecek maddeler değildir.

Tek tip fiat

Eski bir Ekonomi ve Ticaret okulu hocası olan Ticaret Bakanının, fiatların tek tip olması arzusu karşısında sesini yükseltmemesi de cidden gariptir. Bandırmada çıkan zeytinyağının, Bandırmada da, Karsta da aynı fiata satılması acaba Türkiyeden başka hangi memlekette görülmüştür? Yok eğer, maliyet üzerine binen nakliye, anbalaj vs. masrafları Milli Korunma fonundan karşılanacak denirse, bu fonun yüklendiği taahhütlerin ağırlığı göz önüne alınmış mıdır? Nasıl olur da Dörtyolda oturan bir vatandaş Şemdinlide oturanın verdiği 15 kuruşu vererek portakal, yer? Buna akıl yatar mı? Akıl yatsa iktisad ilmi müsade eder mi?

Büyük şehirlerde Gima gibi, Migros gibi bazı yarı resmi teşekküllerle halkın ihtiyaçlarını nisbeten de olsa karşılamayı düşünen İktidar, acaba küçük şehirlerde ne yapacaktır? Oralarda da mı birer Olma şubesi açacak, onlara da mı birer Migros araba yollıyacaktır? Yol imkânları dolayısı ile, şu veya bu sebeple pek az bir yer edeceğini veya hiç kâr etmiyeceğinii gören bir tüccar, meselâ zeytinyağını, meselâ pirinci alıp da bilmem hangi kasabaya, bilmem hangi nahiyeye götürüp satar mı? Niye satsın? Niye riski göz alsın? Türkiyenin ise yalnızca Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerden mürekkep olmadığı malûmdur. Hal böyle olunca bu işin neticesi neye varacaktır?

Beklenen program

Tek başına polis tedbirleri, hiç bir fayda vermiyecektir. Bu bakımdan bu hafta içinde bütün iktisadî çevrelerin gözleri yeni kurulmuş olan Menderes V hükümetinin programına dikilmişti. Acaba bu programda polis tedbirlerinin yanı başında iktisadî tedbirler de getirilecek miydi? Yoksa, gene eski hamam eski tas, hiç bir değişiklik olmıyacak da aynı teraneler tekrarlanarak ucuzluğun gökten zenbille inmesi mi beklenecekti? Piyasa, bütün dikkatini toplamış, programın okunmasını bekliyordu. Muhalefet, programın okunmasını bekliyordu ve nihayet vatandaş programın okunmasını bekliyordu. Menderesin programı, dağın ardındaki son ümitti. Millet bu ümide bağlanmıştı. Eğer bu ümit te gerçekleşmezse o zaman görülecekti milletteki feryat figan. Ama bunun, bir de başka ciheti varitti.' Menderes V, tıpkı Menderes IV gibi programına Amerikalı iktisad müşahitlerini dahi hayran bırakan vaatler koyabilir ve sonra gene tıpkı Menderes IV ün yaptığı gibi programı rafa kaldırırdı. O zaman ilk seçimlerde,. bugün

Zeytinyağı
Alınışı satılışından pahalı

kazanılmış' yerlerin de ardından oturup ağlamaktan başka D. P. ye yapacak iş kalmıyacaktı.

İstanbul

"Gelen ağam, giden paşam"

Kısa boylu, sempatik tavırlı adam kapıyı kapatıp koridora çıktığında bir anda etrafının sarılmış olduğunu gördü. Elindeki evrakı uzatan gençten birisi, kendisinden bu evrakı imzalamasını rica ediyordu.. Evrakı uzatana ve etrafını almış olan gazetecilere gülümsiyerek bakan adam:

"— Ben artık imza atamam gocuğum. Zira devir işlerini tamamlamış bulunuyoruz" dedi.

Etrafını saranlarda bir dalgalanma oldu. "A..!" nidaları yükseldi.

Hâdise bu haftanın başında Pazartesi günü İstanbul Vilâyeti binasında cereyan ediyordu. "Ben artık imza atamam çocuğum" diyen kısa boylu adam İstanbulun meşhur "Minik Vali"si Fahrettin Kerim Gökaydı. Daha o sabah Vilâyete 0001 numaralı arabayla gelmiş, kendisini seven memurların arasından geçerek odasına girmişti. Hiç kimse Valinin o gün vazifesini devredip aralarından ayrılacağım tahmin etmiyordu. Ama işte tahmin etmedikleri şey tahakkuk etmiş, "Minik Vali" işleri devretmişti. Çıktığı odada, selefi eski Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan oturuyordu.

Halbuki bizzat Mümtaz Tarhan gazetecilere, İstanbul valiliği vazifesine Perşembe günü başlayacağım bildirmişti. O halde, ne olmuştu? Olanları anlamak için biraz geriye gitmek lâzımdı. İstanbulda zabıta, D. P. Meclis Grubunun arzuladığı Meclis Tahkikatında işe yarıyacak bir takım malzemeyi temin etmekle vazifelendirilmişti. İspat edilmek isteniliyordu ki İstanbul C. H. P. teşkilâtı mensupları arasında bazı sabıkalılar vardır Ve bunlar; "tedhiş" yapmışlardır. Zabıtaca böyle bazı şahısların C. H. P. nin Nuruosmaniye ocağında kayıdları olduğu haber alınmıştı. Bu kayıtlar ele geçirilecekti. Fakat polis, en sonda valiye bağlıydı.. F.K.G. ise, hele gider ayak, böyle bir işe karışmak istememişti. Zaten seçimler sırasında da, o işleri Emniyet Müdürü görmüştü. Bu yüzden İç İşleri Bakanı Dr. Namık Gedik Hükümet Başkanının da arzusuyla Mümtaz Tarhana derhal" işe başlama emri vermişti. Mümtaz Tarhan İktidar için "Minik Vali" den çok daha emin bir adamdı. Devir muamelesinin süratlendirilmesi sebebi buydu ve Mümtaz Tarhan bu yüzden gazetecileri altlatmış duruma düşmüştü. Halbuki Mümtaz Tarhan basının yardımının kıymetini bilen bir adamdı. Hakikaten vilâyette bir başka hâdise daha olmuştu.

Halefle selef..

Uzun boylu, gözlüklü, saçları alnına doğru hayli açılmış adam, oturduğu masanın gerisinde kravatının boğumunu eliyle yokladıktan sonra kararlı bir sesle:

"— İşimin ağırlığım müdrikim. İstanbulun çeşitli işlerinin beni ziyadesiyle uğraştıracak mahiyette olduğunu biliyorum. Eğer biz de bu işte faydalı olabilirsek huzur duyacağız. İstanbula hizmeti bir ibadet telâkki etmekteyim." demişti. Bu, İstanbulun yeni Valisi, eski Çalışma Bakam Mümtaz Tarhandı.

Birisi odanın içinde, birisi dışında kalan bu iki adam yani Mümtaz Tarhanla Fahrettin Kerim Gökay arasında, ilk nazarda bir benzerlik bulmak hayli zordu. Fizyonomi bakımından halef ve selef taban tabana zıt denecek kadar ayrılık gösteriyorlardı. Ama bu fizyonomik zıtlığın yanında, iki valinin, son derece birbirine benzer tarafları vardı. Bir defa ikisi de son derece çalışkan insanlardı. İkisinin de ağzı iyi lâf yapar, elleri kalem tutardı. İkisi de eski birer C.H.P. li idiler. Hem de en koyu cinsinden. İkisi de İnönüye karşı hayranlıklarını belirten sözleri ile meşhurdular. Fahrettin Kerimin "— İşte İstanbul Paşam" sözü ne kadar meşhursa, Mümtaz Tarhanın "Olgunluğumuzun Panoraması"ndaki İnönü methiyeleri de, o kadar meşhurdu. Sonra ikisi de D. P. ye geçmişlerdi. Mümtaz Tarhan bu sayede Bakan olmuştu. İşte nihayet tarafsızlığa geçiyor ve İstanbul Valiliğini kabul ediyordu. Fahrettin Kerim ise "Günaltayın Valisi" olarak geldiği İstanbulda "D. P. nin valisi" olarak kalmakta hiç de güçlük çekmemişti. Ama şimdi o da, tarafsızlığı, seçiyor ve İsviçre Büyük Elçisi olarak gidiyordu.

F. K. G. — Tarhan
Halefle selef

Gerek Fahrettin Kerim, gerek Mümtaz Tarhan halka inmesini bilen insanlar olarak da birbirlerine benziyorlardı. Fahrettin Kerimi sekiz senelik Valiliği sırasında "halkın sevgilisi" yapan bu hasleti olmuştu. Ayni haslet Mümtaz Tarhanda da vardı. Nitekim Çalışma Bakanlığının ilk yıllarında işçilerin dertleri ile haşır neşir olması, onlara karşı pederane tavırlar takınması ile o da bir zamanlar "işçilerin babası" diye nam salmıştı. Gerçi sonradan bazı politik cereyanlar Hümtaz Tarhan ile işçilerin arasının açılmasına sebeb olmuştu.

Sonra dahası da vardı. Nasıl Fahrettin Kerim Valiliği sırasında en büyük kuvveti gazetelerden ve gazetecilerden almışsa, Mümtaz Tarhan da ayni yolda başarı ile yürüyebilirdi. Yıllarca Bakanlık yaptığı halde Tarhanın bir tek gazeteciyi dava ettiği görülmemişti. Halbuki çok şiddetle tenkid edildiği olmuştu. Elbette ki bu, gazeteciler üzerinde müsbet kanaat uyandıracak bir noktaydı. Nasıl Fahrettin Kerim İstanbul işlerini geniş bir toleransla ve daima güler yüzle idare etmişse, Mümtaz Tarhan da aynı şekilde hareket edebilirdi. Mümtaz Tarhanda Fahrettin Kerimde olan şeylerden hiçbiri noksan değildi. O da Fahrettin Kerim kadar başarılı bir vali olabilirdi. İstanbula bir vali tâyin ederken Menderes, umumi kanaatin aksine, en isabetli seçimi yapmıştı. Gelen, gideni aratmıyacaktı!

Gerçi Mümtaz Tarhan, İstanbul Vilâyetinin bir hayli karışık işleri karşısında, zaman zaman ter döküp Ankara Kollejindeki Yurttaşlık Bilgisi derslerini ve oradaki muhitim arayacaktı.. Zira İstanbulun dertleri pek kürsüde ders vermeye benzemezdi. Ne var ki Mümtaz Tarhan, daha. Valilik makamına oturduğu anda verdiği ilk beyanatta işinin nasıl müşkül olduğunu takdir ettiğini ve bu işi başarıyla, yapabilmek için geceli gündüzlü çalışacağım söylemişti. Bu iyi bit alâmetti. Dert, daha baştan teşhis edilmeliydi ki, deva ona göre aransın.

Sonra unutulmamalıydı ki ağlayarak uğurlanan F.K.G. vali olarak zerrece muvaffakiyet gösterememişi yaptığı bir ip cambazlığı maharetinden ibaret kalmıştı. Güya tarafsız görünen, güya büyüklere kafa tutar bilinen F. K. G. ın aslında fazla bir celâdet sahibi bulunduğunu iddia da, her halde kimsenin aklından geçmezdi. Büyük bir müsamaha, kuvvetli aktörlük vasfı, gazeteci terslemenin, gazeteci dâva etmenin insanı sempatik yapmadığı inancı ve Allah'ın verdiği şirinlik... İşte, F.K.G. ın bavulundaki bundan ibaretti. Mümtaz Tarhan bu dersten ibret almayacak kadar bön değildi.

Devir teslim...

İstanbulun yeni Valisi, gecen hafta içinde Ankaradan kalkıp İstanbula geldiğinde gazetecilerin, vazifesini ne zaman devir alacağı sualine:

"— İstanbula Başvekilime mülâki olmaya geldim. Kendileriyle derhal görüşecek ve Ankaraya döneceğim. Valilik vazifeme Perşembe günü başlıyacağım" cevabını vermişti. Kabinede olduğu günlerin alışkanlığı ile olarak Menderesten hâlâ "Başvekilim" diye bahsediyordu. Ama nedense Başvekiline mülâki olduktan sonra bir daha Ankaraya dönmemiş ve bu haftanın başında hiç umulmayan bir saatte yanında İçişleri Bakanı Namık Gedik olduğu halde vilâyete gelmiş ve makamında oturan Fahrettin Kerimden vazifesini devir almıştı. Vilâyetteki devir teslim muamelesi yarım saat kadar sürmüştü. Bu devir Ve teslim muamelesinden sonra, halef - selef iki Valiyle İçişleri Bakanı, İstanbul Valiliğine mahsus 0001 plâka numaralı otomobile binerek Yeşilköye gitmişler ve Ankaraya müteveccihen hareket eden Başbakanı uğurlamışlardı.

Yeşilköydeki uğurlama merasiminden sonra, halef ve selef Valilerle, İçişleri Bakanı yeniden Vilâyete döndüler. Öğle yemeğim Vilâyette beraberce yiyen Bakan ve Valiler, saat 14 de birbirlerinden ayrıldılar. Tarhan Valilik makamında kalıp çalışmalarına başlamış, Gökay ise Vilâyet Meclisi üyelerine vedaya gitmişti. Bu vedalaşmadan sonra tekrar buluşan halef ve selef valiler, beraberce Belediyeye giderek oradaki devir ve teslim işlerini de tamamlamışlardı. Yeniden vilâyete dönüşleri sırasında Gökay 0001 numaralı Valilik arabasına son defa binmişti. Vilâyetteki arkadaşları ile vedalaşan F. K.G., büyük salonda teker teker elini sıkanlara bir defa daha baktıktan sonra geri dönmüş ve hızlı hızlı yürüyerek dışarı çıkmıştı. Hemen arkasında kendisini geçirmeğe gelen Tarhan vardı. Vilâyetin önünde 36665 numaralı arabaya binen Gökay böylece, "çalışma hayatının' bir devresini kapatıyordu. Kapıdan geri dönen Tarhan ise, odasına çıkmış,, Namık Gedikle birlikte çalışmaya başlamıştı. Bu çalışma, gece geç vakitlere kadar devam etti. Ertesi günkü gazeteler, Nuruosmaniye C. H. P. Ocağına yapılan polis baskınının hikâyesi ve resimleriyle doluydu.

Basın

Öfke baldan tatlıdır

Bu haftanın başında, herkes Menderes V. kabinesinin ilânını merakla beklediği bir sırada, Menderes IV. yaratmaya çalıştığı "gül bahçesinin "diken"lerinden en belâlısı olan "basın"dan adeta öç almakla meşgul bulunuyordu. Hususî ilânların tevzii ve kâğıt tahsislerine ait iki kararname, basına karşı beslediği "sempati" herkes tarafından bilinen İktidarın başının, halen üzerinde bulunduğu yolu açıkça gösteriyordu.

. Menderes IV. hükümetinin bütün icraatı göstermiştir ki, bugün İktidarı elinde tutan siyasî teşekkülün en yüksek kademeleri iki müesseseden son derece şikâyetçidirler: 1) Muhalefet; 2) Basın...

İddialarına göre Muhalefet, memleketin D. P. İktidarı sayesinde kavuşacağı "nurlu istikbal"i geciktiren ve bu sebeple artık "halledilmesinin" zamanı gelen bir meseleydi. Basına gelince, bu "doymak bilmeyen ejder" son tadillerle getirilen bütün hukukî tazyiklere rağmen, mevcut hürriyetlerden faydalanarak Muhalefetin "yıkıcı" zihniyetinin yanında yer alıyor ye İktidarı "rahatsız" ediyordu.

İktidarın başı, memleketi vaadettiği "nurlu istikbâl" e bir an önce kavuşturmak için, bu iki engelin ortadan kaldırılması zaruretine bütün kalbi ile inanmış gibi görünüyordu. Muhalefetin "zararlı faaliyeti"ne son vermek için tasarladığı "yeni tedbirler" bizzat kendi grubunda hoş karşılanmamış ve zamanı gelince yeniden ortaya çıkarılmak için rafa kaldırılmıştı ama, İktidarın başını son derece hiddetlendiren ikinci hedef -basın-, müdafaasız olarak karşısındaydı.' Gazetecilik, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiyede de bir takım âmme hizmetlerini ifaya mecbur bir ticari teşebbüstü. Bir gazete, yekûnu milyonlarla ifade edilen sermayelerin yatırılması ile çıkabiliyordu ve bu milyon ların karşılığı, kasaya yeniden ancak iki yoldan dönebilirdi: 1) Satış; 2) İlân bedelleri..

Herkes tarafından bilinen bu hakikat, şüphesiz İktidar ileri gelenlerinin meçhulü değildi. Nitekim alınan son tedbirler de bunu gösteriyordu.

Turhan Selçuk
Dolmuşa ***bir...***

Yüksek tiraja paydos..

Bir gazetenin satış yoluyla kazanç temin edebilmesi için ilk şart, tirajını yükseltme imkânına kavuşmasıydı. Yüksek tiraj demek 'ise kâğıt ihtiyacının artmam demekti. Zira gazeteler ne kâğıt helvasına, ne de avuca basılıyordu. Hükümet gazetelerin kâğıt tahsislerini resen tâyin etmek ve ithalâtı da kontrolu altına almakla bu "doymak bilmeyen ejder" in yularlarından birini eline geçirmiş oluyordu. Gazeteler için, kâğıt hakkındaki son kararnameden sonra iki yol kalıyordu: Ya sonu gazetenin kapanması ile neticelenebilecek ziyanları göz önüne alarak tirajlarını kendilerine tahsis edilen kâğıt seviyesine indirmek, ya da İktidarın hoşuna gidecek şekilde neşriyat yaparak ihtiyacı olan kâğıttan mahrum kalmamak.. Bu hale göre gazeteler şimdilik şu çatal yolun başındaydılar: İktidarın başını methetmek veya aksi halde kapanmayı göze almak.

Başkasının cebine giren el

İktidarın basın hakkındaki diğer "tedbir"i şüphesiz daha müessir ve o derecede de hayret uyandırıcıydı. Parası Devlet tarafından ödenen resmî ilanların tevziini, hükümetin 'politikasının desteklenmesi mevzuunda bir koz olarak kullanan ve bu yüzden çok haklı tenkitlere maruz kalan hükümet, bu haftanın başında neşredilen bir kararı ile elini hususi ilânlara da uzatıyordu. Yeni kararnameye göre, hususi ilânlar da yeni yılın başından itibaren hükümetin arzusuna göre tevzi edilecek, yani hükümetin politikasını tasvip etmeyen gazeteler en ememmiyetli bir gelir kaynağından mahrum kalmak tehdidi ile başbaşa bırakılacaklardı.

Basım bu şekilde tehditlerle kontrol altında tutmak istemek gayretinin ne derece tehlikeli bir zihniyetin tezahürü olduğu meselesi bir tarafa itilse bile, sadece başkasının parasını -ilân veren hususî şahısların ödeyecekleri paraları- bir muayyen politikanın vasıtası yapmak ne demokrasi ile, ne hürriyetle ve ne de Anayasa ile teminat altına alınmış mülkiyet hakkı ile asla kabili telif olamazdı.

İktidar partisinin basın hakkındaki son tedbirlerinin bir adım ilerisinde; vatandaşları sadece iktidarı tutan Zafer, Havadis ve türeyecek olan benzerlerini okumaya mecbur kılmak vardı ki, işlerin bu şekilde yürütüldüğü memleketlerde kimse Demokrasiden bahsetmiyordu.

"Dolmuş"un kaderi

Vatan matbaası hummalı bir faaliyet içindeydi. Saat daha sabahın yedisi olduğu halde çoktan iş başı yapmış makinistler, rotatifin ağzından son baskıları alıyorlardı. Bütün gece boyunca Vatan gazetesi basılmış, gece vardiyesi biter bitmez de rotatife Dolmuş mecmuasının kalıpları atılmıştı. Tam matris kartonları yerleştirilmişti ki içeriye soluk solu-

"Dolmuş" mecmuası
Savcının rüyasına giriyor

ğa Dolmuşun idare müdürü girmiş ve tirajı söylemişti. Rotatif önce ağır ağır sonra da baş döndürücü bir süratle çalışmaya başlamıştı. Günlerden çarşamba idi. Bu arada, makina dairesine hâkim bir mevkide olan Vatan matbaası işletme şefi Nihat Beyin önündeki telefon çalmıştı. Nihat Bey telefonun ahizesini alıp kulağına götürdüğünde karşı taraf kiminle konuştuğunu sormuştu:

"— Ben Vatan matbaası İşletme Şefi Nihat.."

"— Merhaba Nihat Bey, Müddeiumumi Hicabi Dinç."

Hicabi Dinç kendisini tanıttıktan sonra Dolmuş mecmuasının baskısının bitip bitmediğini sormuştu.

Nihat Bey. de baskının bitmek üzere olduğunu söylemişti. Biraz sonra Dolmuş mücellithaneye sevk edilecekti. İşletme şefi İstanbul Savcısının böyle bizzat -hem de sabah karanlığı. Dolmuş mecmuasının baskısı ile alâkalanmasına şaşmıştı. Merakla:

"— Ne var? Bir şey mi oldu?" diye sormuştu. Ama karşı taraftan hiç bir cevap alamamıştı. Zira telefon kapanmıştı.

Arkadan gelecek istim...

Vatan matbaası İşletme Şefinin Savcıyla konuşmasının üzerinden beş on dakika ya geçmiş ya geçmemişti ki sonra matbaaya iki sivil gelmişti. Polis olduklarını söylüyorlardı. Doğru mücellithaneye girmişler ve ciltlerin hazırlanışına nezaret eden Dolmuşun İdare Müdürüne mecmuaya el koymaya geldiklerini bildirmişlerdi. İdare Müdürü şaşırmıştı. "Nasıl olur" diyor, başka bir şey demiyordu., Sonra aklına gelmiş, derhal Dolmuşun sahibi Turhan Selçuk'a haber vermişti. Turhan Selçuk bir otomobile atlamış ve hemen matbaaya gelmişti. Mücellithaneye girince de ilk işi polislere dönüp yazılı bir "toplatma kararı" olup olmadığını sormak olmuştu. Polisler:

"— Yok" diye cevap vermişlerdi.

. Gerçekten de ellerinde yazılı bir toplatma kararı yoktu. Kendilerini Baş Savcı çağırtmış ve Dolmuş mecmuasına matbaada el koymalarını söylemişti. Onlar emir kuluydular. Mecmuaya el koyacaklardı.

Turhan Selçuk polislerle münakaşanın bir fayda vermiyeceğini anlamıştı. Matbaadan çıkıp doğruca Adliye binasına gitti. Hicabi Dincin kapısını vurup içeri girdi. Hicabi Dinç karşısında Turhan Şelçuk'u görünce gülümseyerek:

"— O... Turhan Bey, sizi tevkif edeceğiz" dedi.

Ama doğrusu Turhan Selçuğun espiri ile uğraşacak vakti yoktu. Geçen hafta mecmuası piyasadan

Büyük Lokma Yemeli, Büyük Lâf Etmemeli

Geçen hafta bu sütunlarda Aydın milletvekili ve eski Tarım Bakanı Nihat İyribozun savcılık vasıtasıyla gönderilmiş bir tekzibi çıktı. Tekzip savcılık vasıtasıyla değil, doğrudan doğruya gönderilmiş bulunsaydı ' biz onu gene neşrederdik. Yalnız, hafif bir unutkanlığını müşahede ettiğimiz sayın eski Bakanın hatıralarını, o takdirde, hemen aynı sayıda tazelemek imkânını bulabilirdik.. Olmadı. Zira kanun, bir tekzibe cevabı ancak müteakip sayıda verdirmektedir.

Tekzibin bir paragrafında sayın Aydın milletvekili haklıdır. İsmini hakikaten Eğriboz diye yazmışız. Yanlıştır. Samimiyetle özür dileriz. Ama bizi mazur görsünler; sayın Bakanın adı, politikaya atıldığından beri, Zafer dahil, bir çok gazetede Eğriboz şeklinde çıkmıştır ve çıkmaktadır. Kimbilir biz, iyriyi eğri diye yazıyoruz ondandır. Tekrar ediyoruz, affetsinler.

Mamafih sayın eski Bakan, tâ savcılıktan bize tekzip yollama zahmetine ismini tashih ettirmek için katlanmamıştır. Biz demiştik ki: "Bir zamanlar bir adanı vardı. Adnan Bey benim istifa etmemi mi istiyor? Yağma yok. Beraber geldik, beraber gideriz, diyordu. Hakikaten, istifa da etmiyordu. O kadar ki, koca hükümet sırf ondan kurtulabilmek içki istifa etmişti. Menderes I. in sonu, işte böyle olmuştu." Nihat İyriboz diyor ki: "Yazı tamamen hakikate aykırıdır. Tekzip ediyorum. 1980-51 de Vekillikten istifamın lüzumu bana biç kimse tarafından bildirilmiş değildir. Tarafımdan ise ima tarzında olsa; Adnan Bey benim istifa etmemi mi istiyor? Yağma yok. Baraber geldik, beraber gideriz, veya buna benzer veya bu manayı ifade eden hiç bir cümle hiç bir kimseye tarafımdan söylenmemiştir."

Sayın Aydın milletvekili arkadan müstehziyane ilâve ediyor: "İstihbaratının kuvvetli olduğunu daima iddia eden mecmuanız soyadımı dahi yanlış' yazmış bulunmaktadır."

Şimdi, sayın Nihat İyribozla bizim mecmuamızın istihbaratı mı zayıf, yoksa kendi hafızası mı, şöyle bir oturup görüşelim. Buyrun, 9 Mart 1951 tarihli Cumhuriyet gazetesi: ".... hattâ Tarım Bakanının beraber geldik, beraber gideriz şeklinde ayak diređiği takdirde hükümetin çekilmesinin efkârıumumiye karşısında en isabetli hareket olacağı, Grup toplantılarında bahis mevzuu olmuştur." 10 Mart, 11 Mart, 12 Mart ve sonraki Cumhuriyetleri karıştırdık, sayın eski Tarım Bakanının bir tekzibine rastlıyamadık.

Buyrun, 9 Mart 1951 tarihli Vatan gazetesi: "...Nihat İyriboz arkadaşları tarafından Ankaraya çağırılmış, istifaya davet edilmiş, fakat gelmediği gibi "Beraber geldik, beraber gideriz" diyerek münferit surette istifaya razı olmamış, bu yüzden kabine buhranı çıkmıştır.". 10 Mart, 12 Mart ve sonraki Vatanları karıştırdık, sayın eski Tarım Bakanının bir tekzibine rastlıyamadık.

Buyrun 9 Mart 1951 tarihli Hürriyet gazetesi: "...Kabinenin istifası hakkında ileri Sürülen diğer bir mütalâa da, Tarım Bakanı Nihat İyribozun istifaya icbar edilmesine rağmen yerinde kalmakta ısrar etmesidir." 10 Mart, 11 Mart, 12 Mart Ve sonraki Hürriyetleri karıştırdık, sayın eski Tarım Bakanının bir tekzibine rastlâyamadık. Üstelik sayın eski Tarım Bakanının soyadı bu gazetelerin hepsinde de yanlış ödemiştir.

Anlaşılan Nihat İyribozu, hafızası yanıltmaktadır. Eğer hatıralarını daha emin şekilde tazelemek isterse o tarihlerde Başbakanın yanında çalışmakta olan bir yakınının kendisinin bir türlü istifaya yanaşmaması yüzünden neler çektiğini, hattâ bu zatın daha yüksek makam sahipleri tarafından nasıl müşkül mevkie düşürüldüğünü hemen sorup öğrenebilir.

AKİS, sayın eski Tarım Bakanının hatıralarını tazelediği gibi, kendisine AKİin istihbaratına pek lâf söylenemiyeceği hakikatini ifade edebilmişse, bundan derin bir haz duyar.

toplattırılmıştı. Bu sefer ise matbaada el konuyordu. Ziyam büyüktü. Bu bakımdan Savcıya bir espiri ile değil düpedüz bir sualle cevap verdi:

"— Dolmuşu toplatmak için elinizde yazılı bir karar var mı?"

Hicabi Dinç bir ara şaşırır gibi oldu. Hiç de böyle bir cevap bekleniyordu.

"— Hayır" dedi.

Savcının elinde böyle bir karar yoktu. Ama madem ki Turhan Selçuk istiyordu. Böyle bir karar alabilirdi. Bileğindeki saate baktı. Saat 12.05'i gösteriyordu. Resmi daireler paydos olmuştu. Eğer Turhan Selçuk saat 14 de "teşrif ederse" böyle bir kararı kendisine gösterebilirdi.

Turhan Selçuk son derece çaresiz ama kızgın bir eda ile dışarı çıktı.

Ertesi sabah Turhan Selçuğun kardeşi ve Dolmuşun Yazı İşleri Müdürü İlhan Selçuk Savcılığa gitti. Toplatma kararının tarih ve numarasını öğrenmek istiyordu. Savcıyla bir buçuk saate yakın konuştular.

Mesele anlaşılmışta. Dolmuşun toplattırılan bir evvelki sayısında Menderesin köylü kıyafeti ile bir karikatürü neşredilmişti. O sayı onun için toplattırılmıştı. Matbaada el konulan sayıda ise Menderes V kabinesi ile ilgili bir karikatür vardı. Hicabi Dinç, Menderesin karikatürünün yapılmasını istemiyordu. Yahut istemiyenlerin arzusunu yerine getiriyordu.

Politikacılar

Amatör bir "hakem"

Yozgat Cezaevinde mevkuf olarak bulunan 31 sanık, geçen hafta içinde birden bire şiddetlenen kışın soğuğundan hayli müteessir olmuşlardı. Gerçi gerek Hapishane idaresinin gayreti, gerekse Yozgat C. H. P. il teşkilâtının himmeti sayesinde yattıkları koğuşa sobalar kurulmuş, bol odun ve kömür temin edilmişti ama gene de geceleri koğuş müthiş soğuk oluyordu. Sanıkların hemen hepsinin ilk sorguları yapılmıştı. Bu arada ilk sorgusu sonunda başkaca bir sabıkası olup olmadığı hususunun sorulmasına ve şayet sabıkası yoksa 10.000 lira nakdî kefaletle tahliyesine karar verilmiş olan Cemil Sait Barlas hakkındaki yazıya hâlâ bir cevap gelmemişti. Cemil Sait de bu cevabın bir hayli gecikeceğine kanaat getirmiş olacak ki, Ankaradaki evine yazdığı mektupta kış için kendisine daha kalın bir palto ve kazak gönderilmesini istemişti. Diğer sanıklar da aynı hazırlık içindeydiler. Bir çoğu memleketlerindeki ailelerine kışlık elbise göndermelerini ister yen mektuplar yollamışlardı.

Sanıkların günleri büyük bir yeknesaklık içinde geçiyordu. Hapishanede ne derecede rahat olunabilirse o derecede rahattılar. Hapishane idaresi kendilerine mümkün olduğu kadar iyi muamele ediyordu. Ama gene de sanıklarla canları sıkılıyordu.

Cemil Sait Barlas
Muvaffak bir hakem

Hele Cemil Sait adeta bunalmıştı. İlk günlerde can sıkıntısını gidermek için hapishane koridorlarında sabahtan akşama kadar "volta atmıştı" Ama volta atmak da Cemil Saiti sıkmıştı. Dünyada en sevmediği şey boş durmaktı. Kendisine bir iş bulmalı, meşgul olacak' bir şeyler yapmalıydı. Nihayet bir gün Ali İhsan Göğüs ve arkadaşlarıyla kafa kafaya vermiş düşünürken bir fare buldular. Hapishanede okuma yazma bilmeyen bir hayli mahkûm vardı. Bunlara okuma yazma öğretebilirlerdi. Hemen dışardan alfabe aldırttılar. Hapishanedeki okuma yazma bilmeyen mahkûmlardan okuma yazma öğrenmek istiyenlerin sayısını tesbit etmişlerdi. Alfabeleri bunlara dağıttılar. Kalem kâğıt temin ettiler. Hapishane idaresi de kendilerine bir kara tahta temin etmişti. Böylece bütün noksanlar tamamlanmıştı. Hemen o gün derslere başlandı. Yozgat Cezaevi büyük bir dershaneye dönmüştü. Yedisinden yetmişine kadar pek çok mahkûm okuma yazma öğrenmek istiyordu. Barlas ve arkadaşları mükemmel birer öğretmen olmuşlardı. Her mahkûmla teker teker uğraşıyorlar, her müşküllerine çare bulmağa çalışıyorlardı. Günler boyunca koğuşlarda A, B, C, harflerini yazmağa uğraşan mahkûmların uğultularından başka bir ses işitilmedi. Bu arada dışardan futbol ve veloybol topları temin etmişlerdi. İstanbul Lisesi mezunu olan Barlas eski bir futbolcu ve koyu bir İstanbul Sporlu idi. Hapishanedeki mahkûmlar koğuş koğuş takımlar teşkil etmişlerdi. Havanın açık olduğu hemen her gün bahçede maçlar tertip ediliyordu. Bu maçlarda mahkûmların "Baba" diye çağırdıkları Barlas hakemlik yapıyordu. Maçları öylesine mahirane ve adilâne idare ediyordu ki, profesyonel bir hakem dahi bundan iyisini yapamazdı. Tanımayanlar futbol maçları idare eden» okuma yazma dersleri veren bu gözlüklü, hafif göbekli adamın bir zamanlar Devlet Bakanlığı, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı yaptığına, senelerce en yüksek idari makamların başında bulunduğuna imkânı yok ihtimal veremezlerdi. Öylesine mütevazi, öylesine samimi idi. Arkadaşlarının da Cemil Saitten farkı yoktu. Memleketlerinde nam yapmış tüccarlar, avukatlar, Cumhuriyet gazetesinin ateşin Yazı İşleri Müdürü Ali İhsan Göğüş, Yozgat Hapishanesi için eşi az bulunan birer mürebbi olmuşlardı. Hepsi de canla başla mahkûmlarla alâkadar oluyor, kaderin cilvesi ile buraya düşmüş insanlara, iyi örnek olmak hususunda adeta birbirleriyle yarışıyorlardı.

Ali İhsan Göğüş
Gazetecilikten öğretmenliğe

Bu arada, gün geçmiyordu ki Ankaradan heyetler gelip bu 31 sanığı ziyaret etmesin. Yozgat hapishanesi, C. H. P. lilerin bir nevi yol uğrağı olmuştu. Bu haftanın ortasında Yozgata gidenlerin içinde, Emine Barlas da vardı. Emine Barlas, kocasını son derece metin ve neşeli bulmuştu. Cemil Sait karısına, kızına hitabeden bir mektup vermişti. Bu mektubun son cümlelerinde eski C. H. P. Bakanı şöyle diyordu: "Memleket için çalışmak lâzım. Kadın erkek, okur yazar hepsi çalışan hür vatandaşlar olarak, hakkini arayan ve bulan bir cemiyet için mücadele etmeliyiz. "Kin" denilen hissi şimdiden içimizden atmalıyız. İhtirassız "sosyal güvenlik" fikri için çalışmalıyız.."

AKİS'inYazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXII -

Mustafa **Suat İNCE**

En iyi rejim olduğuna münakaşasız kabul ettiğimiz demokrasinin hakiki mânasına yakınlaşması yine halkın elinde olan bir keyfiyettir. Her rejim onunla idare olunanların müstahak oldukları sistemlerdir. Her millet hak ettiği rejimle idare edilir, edilmiyorsa istenilen rejim hak edilmemiş demektir. Zira hakkını almak için çalışmamak, hakkı sübjektif bir durum olmaktan ileri götüremez, bu hakkın idare edenler tarafından verilmesini beklemek ise izhar edilmeyen isteklerin başkaları tarafından bilinmesini istemekten başka bir şey değildir. Hakkını almak istiyenlerin bu arzularına kavuşmamaları için sebep yoktur.

Cemiyetin bünyesine göre demokrasinin en iyi şeklini bulup tatbik mevkiine koymak, ister idare edenler tarafından empoze edilsin, ister idare edilenlerin kendi haklarını istimal etmeleriyle tahakkuk ettirilsin; esas olan cemiyetin bünyesine uygun bir -kanunlar sistemi meydana getirmektir. Cemiyetin bünyesi vazıkanunun takdir selâhiyetinin dahiline giren bir husus olmasına rağmen, bu sebepten mücerret olamıyacağını, keyfi ve sübjektif ölçülerle bu hakkın suiistimaline bir sebep gösterilemiyeceğini de söylemek icap eder.

Demokrasinin ideal mânasına yakınlaştırılması, ferdin bütün tabii hak ve hürriyetlerinin kendisine verilmesiyle mümkündür. Bu hak ve hürriyetler, doğru düşünen bir muhakeme sistemi, tarihi tecrübeler, misal olarak alınabilecek bir devletin hukuki müesseseleriyle meydana getirilebilir. Her milletin arzusu demokratik ve en iyi bir idare edilme sistemine kavuşmak olduğuna göre, bu sistemin neleri ihtiva edebileceğini- bilmesi yani içinde yaşadığı sistemin tam manasıyla tenkidini yapabilecek bir sağduyuya sahip olması veya kültür seviyesine ulaşması, ulaştırılması icap eder. Bunun aksini iddia etmek ne istediğini bilmeyen bir topluluğun en iyiyi istediğini iddia etmek demektir. Bunu başarabilmek ise o camianın küttür seviyesine ve ırki hususiyetlerine bağlıdır. Esasen demokratik rejim içinde yaşamaya azmetmek, ne istediğini bilmek demektir. Kültür seviyesi düştükçe siyasi parti veya önderlerin rolü artar, zira topluma istemesi icap eden şeyi göstermek, onun mantığına hitap etmek lüzumu hasıl olacaktır.

Ne istediğini bilen bir toplum, meri kanunlara göre meşru olan yoldan yürümekle bu arzularını vazıkanuna duyuracak, hareketlerini, göreceği reaksiyona göre ayarlıyacaktır. Vazıkanunu cemiyetin arzu ettiği yola döndürebilmek için sadece düşünen bir ferdin aktif veya pasif hareketleri kâfi gelebileceği gibi, bütün fertlerin arzularını izhar etmeleri bile kâfi gelmiyebilir. Burada riayet edilecek kaide: mer'i kanunlara göre meşru olan yoklan yürümek fakat asla gayrımeşru yollara sapmamaktır.

Bu hakikati ara dayanarak iyi bir rejimi arzulayan milletlere şunları tavsiye etmek icap eder:

1 — Siyasî parti veya önderlerin teklif ettikleri ile halihazır durum arasında mukayese yapabilecek derecede şahsi hislerden, kaprislerden azade bir fikri olgunluğa erişmek için çalışmalıdırlar. Burada fertlerden istenen şey çok fazla, gibi görünmekte ise de, iyi bir rejime hak kazanabilme nispeti ile bu şartın tahakkuk nispeti doğru orantılıdır.. Bunu gerçekleştirmek; eğitim dâvalarına fertlerin büyük bir şevkle katılmaları, kendilerini yetiştirmek için gösterilecek yollardan geçmeleri ile fikri olgunluğa erişmeleri, ayırt edebilme kabiliyetini kazanmaları ve tarasız bilgili basının tefsiri ile siyasî olgunluğa kavuşmalarıyla mümkündür: -

2 — Mer'i kanunların tanıdığı bütün hakları istimal ederek inandığı dâvada yürümeli ve vatandaşlarını aydınlatıcı bir rol oynamalıdırlar. Meselâ: daraltılmış ve kendisi için tehlikeli olsa bile neşir yolu ile tenkitler yapıp efkârı umumîyeyi hazırlamalıdırlar.

3 — Başkalarının haklarını çiğnetmemek için çalışabilecek bir medenî cesarete sahip olmalı, neme lâzımcı ve nabza göre şerbet verici olmamalıdırlar. Şahıs uğruna değil, fakat hak uğruna ve menfaatsız uğraşmayı vazife telâkki etmelidirler.

4 — Haksız buldukları kaidelere karşı kütlece pasif reaksiyon gösterebilmelidirler. Meselâ, haksız olarâk yasak edilen şeyleri yapmak ve cezasına razı olmak... Bu şekilde hareket, idare edenleri müşkül mevkie düşürerek doğruyu gösterebilmek bakımından büyük rol oynar. Bütün fertlerin aynı şekilde kanuna karşı gelmeleri neticesinde idare edenlerin müeyyide tatbik edemez hale gelmeleri, doğruyu idrak edebilmelerinde yardımcı olur. Burada esas: kanun adamlarına değil, fakat kanuna pasif mukavemettir. Müeyyideye rıza göstermek şarttır.

Yukardaki tavsiyeler, belki, olgun insanların vasıflarından bazıları şeklinde görünebilir ve cemiyetin her ferdinden bu olgunluğu beklemenin hayâl olduğu iddia olunabilir ise de, bu, insan topluluklarının arzuladıkları rejime asla kavuşamıyacaklarına bir karine teşkil etmemelidir. Yukarıda yazılı şartlar, meşru yoldan en iyi rejime kavuşabilmesi için aranan azamî şartlardır. Şunu da kaydetmek yerinde olur ki, rejimin ideale yakınlaşması fertlerin buna lâyık olma derecelerine bağlıdır.

Yukardaki tavsiyelere uyan bir ferdin gayesi vazıkanunun nazarı dikkatini çekmek olduğuna göre, meseleyi b yönden de incelemek icap eder. Bu hareketler karşısında iktidar iki şekilde vaziyet alabilir.

A — İstenileni kabul eder: Bu şık bizi arzulanan neticeye götürür.

B — İstenileni kabul etmez: Bu ise iki kısımda mütalâa edilebilir.

a) Samimi olarak kendi fikrinde israr eder,

b) kendi fikirlerinin yanlış olduğunu bile bile, kuvvete istinaden halkın arzularına karşı koyar.

Yani birincide bir fikir, ikincide ise kuvvet mücadelesi kendini gösterir. Fikir mücadelesi, normal olarak, yapılan işlerin, hazırlanmış olan efkârı umumiyenin tasvibine arzedilmesi demek olan seçim ile halledilebilir. Kuvvet mücadelesinde ise, iktidarın verdiği kuvvetin suiistimali veya sırf maddî kuvvet olarak her ikisinin karışımı bir durum mevzuubahis olabilir. Bu vaziyette idare edilenlerin arzularının tahakkuku tamamen plânlanmış hareketlerle mümkün- olur ki, her cemiyetin bünyesine ve siyasî vaziyetlere göre çok değişik şekiller arzettiği tarihî hakikatlarla sabittir.

Ç A L I Ş M A

işçiler

Grev dalgası

Kuzey Afrika müstemlekelerini ve bilhassa Cezayiri elden çıkarmamak için yapılan askerî masraflar Prangayı ekonomik bakımdan son derece güç bir duruma düşürmüştür. Fransada ekonomik sıkıntıdan fazla zarar görenler ise dar gelirli sınıfa mensup olan işçiler ve memurlardır. Sıkıntıları günden güne artan işçiler ise son çare olarak greve baş vurmaktadırlar. Şu son haftalar içinde Fransada gaz ve elektrik işçilerinden tiaytro personeline kadar pek çok işçi ve memur greve başlamıştır.

Bilhassa millî tiyatrolarda çalışan işçi ve teknisyenler, uzun zamandanberi ücretlerinin arttırılacağı yolundaki vaadlerin bir türlü yerine getirilmemesi sebebi ile, geçen haftalar içinde sık sık sürpriz grevlerine başvurmuşlardır. Önceden grevden haberi olmayan tiyatro idarecileri ile seyirciler son dakikada işçilerin ve teknisyenlerin işi terketmeleri yüzünden hiç te hoş olmayan durumlara düşüyorlardı. Fakat yapılacak birşey yoktu. İşçilerin ücretleri artmadıkça bu sürpriz grevleri böylece devam edecekti. Geçen hafta Havayollarında çalışan personelin grevi de Fransanın birçok memleketlerle olan hava seferlerini aksatmıştı. Gaz ve elektrik işçilerinin istekleri hakkında sendika idarecileri ile resmî makamlar arasındaki konuşmaların devam ettiği bir sırada bu iş kollarındaki isçilerin yer yer işlerini bıraktıkları görülüyordu. Bu arada Lion şehrindeki Berliet tesislerinde çalışan işçilerin ücretlerine % 20 zam yapılması, bayram yevmiyelerinin ödenmesi ve kıdemin hesaplanmasında yeni esasların uygulanması için giriştikleri grev hâdiseli geçmiştir. Yüzlerce grevci bekçileri bertaraf ederek idare binasına hücum etmişler ve personel şefini hırpalamışlardır. Bunlardan haberdar edilen Paristeki Genel. Direktör 1 Ocakta başlamak üzere işçi ücretlerine % 3 zam yapıldığını bildirmiştir. Fakat sendikalar bu % 3 ü az bulduklarından başta % 20 ler olmak üzere bütün istedikleri kabul edilinceye kadar greve devam etmeğe karar vermişlerdir.

Fransanın ekonomik ve politik zorluklar içinde bulunmasına rağmen işçilerin greve girişmeleri karşısında kimse onlara hücum etmeği aklından geçirmemiştir.

İngilterede maden işçileri
Her geçen gün, daha iyi şartlara doğru.

İngiltere

Grevler ve iş uyuşmazlıkları bakımından İngilterede durum Fransadakinden daha sakin değildir. Sağlık servisleri personeline verilmesi kararlaştırılmış olan % 3 zammın son dakikada reddedilmesinin tepkileri İngilterede hâlâ devam etmektedir. Ücretleri nisbeten düşük işçiler arasında sayılan sağlık personeli, isteklerinin kabul edilmesi için greve başvurmanın hastalar için arzettiği tehlikeyi gözönüne alarak işlerini bırakmamışlardır. Bununla beraber, fazla mesai de yapmamaktadırlar.

Sivil hizmetler mahkemesi tarafından sağlık servisinde çalışanlara % 3 nisbetinde ücret zammı yapılması hakkında karar yerilmiş olmasına rağmen Sağlık Bakanlığı hükümetin enflâsyonla mücadele hususundaki politikasının ücretlere zam yapılmasına aykırı olduğunu ileri sürmüştü. Sendikalar da Bakanlığın bu hareketini "sendikalara harp ilânı" olarak kabul etmişlerdi. Bu yüzden İngiliz işçileri, karşı mücadeleye derhal geçtiler ve sağlık servisleri personelinin haklarını korumağa karar verdiler. Perakendeci kooperatif şirketlerinde çalışan işçiler ücretleri pek düşük olmamasına rağmen sırf hükümetin ücret politikasına taraftar olmadıklarını göstermek için ücretlerine zam yapılmasını istemişler ve bunda fazla mücadele etmeden muvaffak da olmuşlardır. 250.000 işçi bu suretle % 5 ile 8 arasında değişen zamlar elde etmişlerdir. Tabiatile bunun bir emsal teşkil edeceği ve gerek aynı iş kolundaki gerekse diğer iş kollarındaki işçilerin de ücretlerine zara istemelerini kolaylastırcağını unutmamak lâzımdır. Bu suretle de İngiliz hükümetinin enflasyonu durdurmak için ücretleri dondurmak politikasının iflâs edeceği daha şimdiden anlaşılmaktadır.

Kooperatif Şirketler İşçileri Sendikasından . başkaları da hükümetin ücret politikasına karşı cephe almışlardır. Bunların hepsi ücretlerinin art tırılmasını istemeseler bile, ücretleri aynı kalmak şartile çalışma saatlerinin azaltılması için müracaatta bulunmuşlardır. Endüstrideki otomasyon sebebi ile istihsalde artış kaydeden birçok iş kollarında işçiler otomasyonun sağladığı bu avantajdan çalışma saatlerini azaltmak ve bazı hallerde haftada 32 saate indirmek suretile faydalanmak istemektedirler.

Maden işçileri

İşçilerin bütün derdi ücretlerin azlığı, sosyal ve ekonomik haksızlıklar değildir. Onların bir kısmı maden ocaklarında, bazıları binaların tepesinde, diğerleri tehirli maddeler ve gazlarla karşı karşıya binbir tehlike içinde çalışmaktadırlar.' Bir İnsanı ölmeyecek kadar yaşatabilecek gündeliği kazanmak için her an ölümle karşı karşıya kalmak: İşte bir çok işçinin alınyazısı. Nitekim geçen hafta İngilterenin kuzeyinde İskoçyadaki Kames kömür ocaklarındaki bir infilâk sonunda 17 işçi hayatını kaybediyor, onbiri de yaralanıyordu. Birçokları da güçlükle hayatlarını kurtarabilmişlerdi. Kurtulanların ilk işi çöküntünün altında kalanların yardımına koşmak olmuştu. Bu, can kaygısının ne olduğunu bilmeyenlerin anlayamayacakları bir koşuştu. Maden ocaklarında kazalar sık sık oluyordu. Nitekim Almanyada da maden kuyularındaki bir çöküntü sebebi ile 2 Alman madencisi 350 metre yerin dibinde kalmış ve ancak 5 gün sonra kurtarılabilmişlerdir.

TÜRK-İŞ NE YAPIYOR?

Adil AŞÇIOĞLU

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun kuruluşundan beri bir türlü normal ve verimli bir çalışma devresine girememesi, Türk işçi hareketinin geleceği bakımından düşündürücüdür. Konfederasyona karşı yöneltilen hücumlara, bunların doğruluğunu bildikleri halde, bugüne kadar siper olan iyi niyetli işçiler bile, artık durumdan memnun olmadıklarını açıkça belirtmektedirler. Genel olarak bütün işçi hareketi ile birlikte Konfederasyonun da, işbaşındaki hükümetler tarafndan bir destek ve yardım görmediği, aksine bunlar- tarafından faaliyetlerine s k sık engel olunduğu herkesin bildiği bir gerçektir. Konfederasyonun, karşılaştığı bu siyasî engeller ve anlayışsızlık yanında, bir de işçiler ve basın tarafından tenkitlere uğramasının doğurabileceği kötü sonuçları gözönün de tutanlar, Türk-İş idarecilerinin hatalarını, yanlış hareketlerini ve acemiliklerini daima hoş görmüşler ve karşılaştığı engeller karşısında onlara karşı anlayışla hareket etmişlerdir. Fakat, bu hafta içinde, Türk-İşin Ankarada yapılmasını kararlaştırdığı yönetim kurulu ve temsilciler meclisi toplantılarını geriye bırakması, bu teşkilâtın hareketsizlikten kurtulmak niyetinde olmadığını açıkça göstermiştir. Bu yılın haziran ayı ortalarında yapılan son kongreden önceki devrede Konfederasyon Başkanının milletvekili seçilmiş olması dolayısile teşkilât başkânsız kalmış, fakat onun yerine Genel Sekreter İsmail İnan elinden geldiği kadar Teşkilâtı Türk İsçi hareketine faydalı bir hale getirmeğe çalışmıştır. Fakat İsmail İnana karşı zamanın Çalışma Bakanı tarafından takınılan tavır, Konfederasyonun çalışmalarına faydalı bir yön vermesine engel olmuş ve. Konfederasyon her giriştiği harekette Çalışma Bakanlığım karşısında bulmuştur. Bu sebepledir ki, son kongrede işbaşına getirilecek yeni Başkanın iktidar çevrelerinin "dostu" olmasına dikkat edilmişti. Bu şartlar altında Konfederasyon başkanlığına getirilen Nuri Beşer de son seçimler sırasındaki faaliyetleri ile İktidar çevrelerinin dostu olduğunu açıkça göstermiştir. Türk _ İş Genel Başkanı Nuri Beşerin seçimler sırasında D.P. lehine siyasi faaliyette ve propagandada bulunmasının doğru olup olmadığını ve bunun yarattığı tepkileri burada inceleyecek değiliz. Fakat eğer İktidarın Türk-İş'e karşı çıkardığı engellerin ve 'takındığı tavrın sebebi bu teşkilâtın başındakilerin D. P. nin siyasi inançlarını paylaşmamaları idiyse, bugün artık böyle bir sebep yoktur. İşçilerin teşkilât ve ferd olarak siyasete katılmalarından daha doğru ve faydalı bir hareket düşünülemez. Çünkü ekonomik mücadelenin siyasî mücadeleden ayrı olarak Veya yalnız başına yürütülmesi sureti ile müsbet sonuçlar elde edilemez. Fakat bugünkü şartlar altında daha teşkilâtlanma ve ekonomik mücadele meselelerini halledememiş olan işçilerimizin mesleki teşkilâtlarını siyasi tesir ve baskılardan korumağa çalışmaları menfaatları icabıdır.

Halbuki Türk-İş yönetim kurulu ile temsilciler meclisi toplantılarının geri bırakılmasının asıl sebebi politik Olsa gerektir. Daha doğrusu Genel Başkanın kendi partisinin görüşlerine ve menfaatlerine uymak için bu toplantıları geri bıraktığı anlaşılmaktadır. Hernekadar bazı tahminlere göre toplantıların yapılabilmesi için yer sağlanamadığı ileri sürülmekte ise de, buna inanmağa imkân yoktur. Çünkü temsilciler meclisinin kalabalık olmasına rağmen, yönetim kurulunun sayıca azlığı gözönünde tutulacak olursa, bu kurulun olsun, Türk-İş merkezinde eskiden olduğu gibi bu kerre de toplanabileceği anlaşılır. Durum böyle iken, gerek yönetim kurulu, gerekse temsilciler meclisi toplantılarının geri bırakılması, yukarıda belirtildiği gibi, ancak parti düşünceleri ile izah olunabilir.

Gerçekten Türk-İş yönetim kurulu ve temsilciler meclisi toplanıp neler yapacaklardı? Bunlar evvelâ muhtemelen genel başkanın seçimler lirasında D. P. nin bilfiil propagandasını yapmış olmasını, konfederasyon tüzüğüne aykırılığı dolayisiyle tenkit edecekler ve sonra da işçilerin yıllardanberi hallini istedikleri meseleleri ortaya atacaklardı. Bunlar başta grev, kollektif mukavele, sendika hürriyeti, birlik ve federasyonların durumu, asgari ücret, sigortalar gibi bir türlü sağlam sonuçlara bağlanmamış konulardı. Diğer taraftan bu toplantıların yapılacağı tarihlerde kabinenin kurulmuş olup olmayacağı da önceden kestirilemezdi. Bundan başka seçimler yeni bitmiş ve D. P. muhalefetsiz bir Meclise kavuşamamıştı. Tabiatile. bütün bu faktörler İktidarın dilediğini rahatça yapmasına engel oluyordu. Bu şartlar altında İktidarı söz verdiği halde gerçekleştiremediği birtakım isteklerle karşı karşıya bırakmak, mevcut hoşnutsuzluklara ve şikâyetlere yeidlerinin eklenmesi demekti. Hem bu öyle bir zamanda olacaktı ki, daha kabine kurulmamış, hükümet programım hazırlamamış ve partinin meclis grubunda belki de tam bir fikir beraberliği temin edilememişti. Görülüyor, ki, bu şartlar altında Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonunun yönetim kurulu ve hele temsilciler meclisini toplaması, iktidarda bulunan D.P. için başarısızlıklarından bir kısmının yeniden ortaya atılması demek olacaktı. Tabiatiyle D.P. ye bağlı olan Türk-İş Genel Başkanının da böyle şartlar altında sözü geçen toplantıların yapılmasına müsaade etmesi belki de partisine karşı iyi hareket sayılamazdı. İşte Türk - İş toplantılarının geri bırakılmasına politik sebeplerin amil olduğu ve İşçi teşekküllerinin politikadan uzak kalmaları gerektiği, bu noktalar göz önünde tutularak ileti sürülmüştür. Yoksa işçiler kendi ekonomik mücadelelerinin gerçekleşmesi ve yürütülmesi için siyasetten pekâlâ faydalanmalıdırlar. Fakat olaylar bunun aksini göstermiş, birçok işçi ve bilhassa işçi liderleri siyasi inançları için işçilerin ekonomik davalarını ve mücadelelerini ikinci plâna atmışlardır.

Türk işçisinin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartların güçlüğü gözönünde tutulacak olursa, onun menfaatlerinin en yetkili bekçisi ve arayıcısı olması gereken Türkişin bu yolda kaybettiği her günün Türk işçi hareketine ne kadar büyük bir zarar verdiği kolayca anlaşılır. Türk İşin bu yaz yapılan kongresinden sonra harekete geçmesi ve askıda kalan meseleleri bir sonuca bağlaması gerektiği umumî bir kanaati ve arzuyu teşkil ediyordu. Fakat Türk-iş İdarecilerinin kongreden sonra kendi içişlerine bir çeki düzen vermeleri, durumu incelemeleri için bir zamana ihtiyaçlar n vardı. Hareket ondan sonra gelecekti. Şimdi tam harekete geçileceği ümit edilirken bu hareketin yönünü ve sınırlarını tesbit edecek olan yönetim kurulu ile temsilciler meclisinin toplanması geri bırakılmıştır.

İşçilerin bütün memleketlerin ekonomik ve sosyal hayatındaki mevkiini gözönünde tutarak, Türk işçisinin de memleketimizin ekonomik ve sosyal hayatındaki mevkiini alabilmesi ve bu maksatla birliğini tamamlıyabilmesi için Türk - İşin derhal harekete geçmesi gerekmektedir.

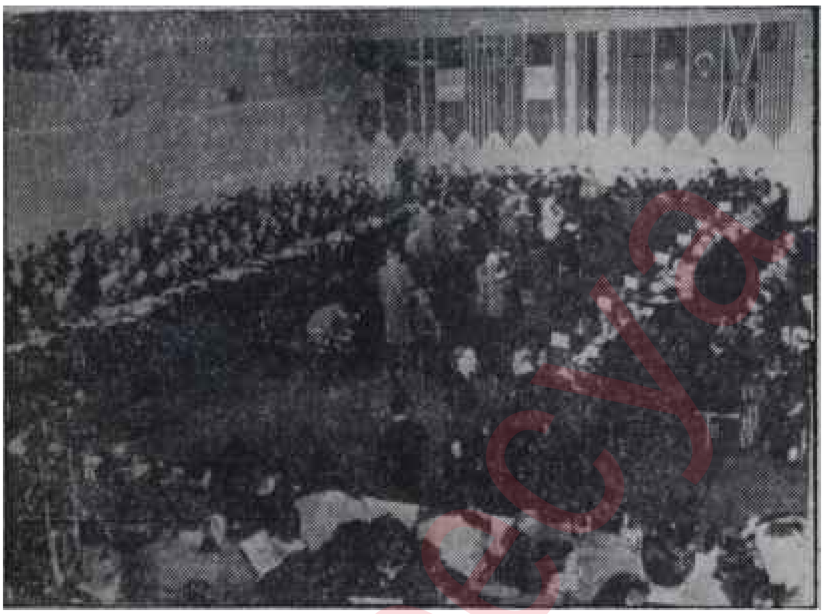
DÜNYADA OLUP BİTENLER

N. A. T. O.

Buhranlar İçinde

Geçen hafta boyunca, Paristeki Chaillot sarayının büyük toplantı salonunun hali, bir müzakere salonundan ziyade bir panayır yerini andırıyordu. İçeri girip çıkanların haddi hesabı yoktu ve işin tuhafı, bunların buraya niçin girip, çıktıkları da pek belli olmuyordu. Koridorda bir tanıdığına rastlayan, onu hemen kolundan yakalayarak toplantı odasına sürüklüyor, kuliste yapılması mutad görüşmeler, müzakere masasının etrafında cereyan ediyordu. Denebilir ki Chaillot sarayı N. A. T. O. nun meskeni olduğu günden buyana böyle, hararetli bir hava görmemişti.

Geçen hafta Chaillot sarayında bu olağanüstü havanın sebebi, N. A. T. O. içinde son günlerde birbiri arkasından patlak veren buhranlardı. Bilindiği gibi, ilk buhran, Amerika ve İngilterenin Tunusa silâh satmaya karar vermeleri üzerine Fransanın takındığı tavırdan doğmuştu. Fransa, ilk günden başlayarak, müttefiklerinin bu hareketini Kuzey Atlantik Andlaşmasına indirilen büyük bir darbe olarak vasıflandırmıştı. Geçen haftanın başlarında Amerikan devlet adamlarıyla görüşmeler yapmak ve Birleşmiş . Milletlerde başlayacak Cezayir görüşmelerinden Fransız heyetine başkanlık etmek üzere Birleşik Amerikaya giden Dışişleri Bakam Pineau, Tunusa silâh yollamakla İngiltere ve Amerikanın Andlaşmanın ruhuna aykırı bir harekette bulunduklarını iddia ediyordu. Eğer bu mesele üzerinde bir anlaşmaya varılamazsa, Fransa 16 Aralıkta Pariste toplanacak en yüksek kademeli N. A. T. O. Konseyi toplantısına katılmamayı bile düşünebilirdi. Diğer yandan Başbakan Gaillard da İngiliz ve Amerikan hareketini şiddetle tenkit etmekten geri kalmamıştı. Gaillard, Majeste Kraliçenin Başbakanıyla yaptığı görüşmelerde bilhassa bu konu üzerinde duruyordu. Gailiard'a göre müttefiklerinin bu hareketi, Fransayı arkadan hançerlemişti. Fransa basını da Gaillard'ı destekliyordu. Hatta Fransanın en çok satan gazetelerinden L'Aurore sekiz sütun üzerinden en iri puntolarla "Fransa N. A. T. O. dan çekilmelidir" diye manşet bile atmıştı. Ancak haftanın en sansasyonel beyanatını vermek şerefi, bir zamanlar Cezayirde Fransız Umumî Valiliği de yapmış olan Soustelle'e aitti. Tunusa verilecek her silâhın derhal Cezayir milliyetçilerinin eline geçeceğim iddia eden Soustelle şöyle diyordu: "Cezayirde ölecek Fransız askerlerinin katili, Dulles olacaktır."

NATO Konseyi toplantı halinde

Giren - çıkan' belli değil

Fırtına koparan haber

Chaillot sarayında geçen hafta esen olağanüstü havanın birinci sebebi Tunusa yollanan Amerikan ve İngiliz, silâhları ise, ikinci sebebi de France Presse Ajansının geçen Çarşamba günü yayınladığı Londra mahreçli bir haberdi. Bilindiği gibi, Sovyet Rusyanın kıt'alararası füzeyi -menzili : 6.000 nlil - yaptığını bildirmesinden ve sun'i peyklerini gökyüzüne atmasından sonra Washingtonda buluşan İngiliz ve Amerikan hükümet başkanları, Ruslara kaptırılan teknik ve askeri üstünlüğün tekrar elde edilmesi için bazı tedbirlerin alınmasını kararlaştırmışlardı. Alınacak bu tedbirlerin' başında bütün Batılı devletler arasında ilmî bir işbirliği yapılması geliyordu. Geçen haftalar içinde de, baskına uğradıkları takdirde Amerikalıların uzun menzilli Sovyet füzelerine ellerindeki orta menzilli .1.500 mil- füzelerle, yani Thor ye jupiterlerle mukabele edebilmek için Batı Avrupa ve Türkiyede bazı üsler kurmak istedikleri açıklanmıştı. Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'ın geçen Çarşamba günü yaptığı bir basın toplantısında söylediğine göre, bu üslerin kurulması Başkan Eisenhower ile MacMillan arasında daha Bermuda görüşmeleri sırasında da bahis konusu edilmişti. Ancak bunun için önce askeri sırlarını başkalarıyla paylaşmak istemeyen Amerikan halk efkârının ' hazırlanması ve McMahon kanununun değiştirilmesi, sonra da topraklarında üsler kurulacak müttefiklerin rızasının alınması gerekiyordu. Sovyet sun'i peyklerinin havaya atılmasından sonra Amerikan halk efkârı yumuşamış ve McMahon kanununun değiştirilmesi bir gün meselesi olmuştu. Şimdi bütün iş müttefiklerin rızasının alınmasına kalıyordu. Bu rıza ise, muhtemelen, N. A. T. O. Konseyinin önümüzdeki ay içinde Pariste hükümet başkanlarının iştirakiyle yapacağı toplantıda alınacaktı.

Geçen haftanın ortasında Londradaki France Presse muhabirinin yolladığı haber, asılsız da olsa Batılılar arasında askeri ve ilmi alanda işbirliği yapmanın ne kadar güç olacağım birdenbire gösteriverdi. Fransa, esasen, ötedenberi N. A. T. O. içinde bir Anglo-Amerikan hegemonyasının kurulmasından korkuyor ve bu bakımdan İngiliz ve Amerikan devlet adamları arasında yapılan ikili görüşmeleri endişe ile karşılıyordu. Şimdi Londradan gelen haber Fransayı büsbütün çileden çıkarmıştı. , İşte France Presse'in haberi, bu endişelere tuz - biber ekmişti. Ajansa göre Başkan Eisenhower ile MacMillan arasında cereyan eden Washington görüşmelerinden sonra N.A.T.O. çerçevesi içinde yapılacak işbirliğinin esaslarını hazırlamakla görevlendirilen İngiliz ve Amerikalı mütehassıslar, bu teşkilâtı tamamen Anglo-Amerikan hegemonyası altına koyacak bir plân hazırlamışlardı. Aralık ayının ortasında yapılacak en yüksek kademeli N. A. T. O. Konseyi toplantısında, N.A.T.O. askeri teşkilâtının yeniden gözden geçirilmesi için teklifte bulunacaklardı. Bu teklif kabul edildiği takdirde Teşkilâta mensup devletlerin orduları bir kumanda altında toplanacak ve bunlara emir verme yetkisi devletlerden alınarak N.A.T.O. Konseyine bırakıla-

caktı. Yapılacak teklifte ilmi işbirliği konusunda da yeni bazı hususlar der. piş ediliyordu. İngilizler ve Amerikalılar, çalışmalarını, çekirdekli silâhlar üzerinde teksif edeceklerdi. Amerika bu cins silahlar taşıyan uzun menzilli füzeler ile Hidrojen bombası imâl edecek, İngiltere orta menzilli füzeler yapacaktı. Fransa ve Batı Almanya ise çekirdekli silâhlar imaliyle uğraşmayıp sadece kısa menzilli füzeler üzerinde çalışacaklardı.

Klâsik silâhlara gelince, plânda bunlar da unutulmamıştı. Amerika uzun menzilli bomba taşıyıcı uçakları yapmayı burada da kendi üzerine alıyordu. İngiltere bütün kuvvetini orta menzilli bombardıman uçakları üzerine teksif edecek, Fransa sadece avcı uçakları yapacaktı. Bundan başka Hollanda ve Belçika Hava kuvvetleri ile Norveç ve Danimarka deniz kuvvetleri birleştirilecek, Atlantik ve Akdeniz sahillerinin müdafaası Amerikan donanması, Hint Okyanusu sahillerinin müdafaası İngiliz donanması tarafından deruhte edilirken; Kuzey ve Batı Avrupa sahillerinin müdafaası da Fransız donanması ile birleşik Norveç ve Danimarka donanması tarafından yapılacaktı.

İlk bakışta Batı devletleri için akla yakın bir ilmî ve askerî işbirliği plânı gibi görünen bu plân daha açıklandığı gün, Fransada büyük tenkitlerle karşılanıyordu. Fransızlara göre bu plân kabul edildiği takdirde N.A.T.O.nun eşitlik esası üzerine kurulan yapısı birden çökecek, ortada iki büyük devlet ile oniki küçük devlet kalacaktı. Bu Fransız iddiaları geçen hafta o derece ileri gitmişti ki, İngiliz ve Amerikalılar böyle bir plân hazırlandığını yalanlamaktan başka çare bulamamışlardı. Velhasıl, geçen haftanın sonlarında Kuzey Atlantik Andlaşması en çetin imtihanını geçiriyor, du. Bu imtihandan yüzünün akıyla çıkıp çıkmıyacağı, ancak Aralık ayı ortalarında Pariste yapılacak Konsey toplantısından sonra belli olacaktı.

Kuzey Afrika

Buluşan buluşana

Fas ve Tunusun bağımsızlıklarına kavuşmak üzere olduğu günlerde Kuzey Afrika hâdiseleri, dünya halk efkarını en çok meşgul eden meselelerin başında geliyordu. Bu devletlerin bağımsızlıklarına kavuşmalarından sonra Kuzey Afrikanın yerini başka meseleler aldı ve o arada yakalarını Fransadan kurtaramayan Cezayirliler kendi kaderleriyle başbaşa kaldılar. Cezayirin istiklali meselesi son zamanlarda senede bir kere, o da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu gündeminin hazırlandığı sırada bahis konusu oluyor, sonra tekrar unutulup gidiyordu.

Pineau Dulles görüşmesi

Amerika ile İngiliz hükümetlerinin onbeş gün kadar önce Tunusa silâh satmaya razı olduklarını bildir» meleri üzerine Fransada büyük bir tepki meydana gelmiş ve bu tepki N.A.T.O. içinde derin görüş ayrılıklarına yol açmıştı. Fransaya göre; Tunusa yollanan her silâh Cezayir milliyetçilerinin eline geçiyor ve bu bakımdan, Cezayir harbinin bitirilmesi tür türlü mümkün olmuyordu. Şimdi İngiliz ve Amerikalıların Tunusa silâh satmaları bu harbi biraz daha uzatmaktan başka bir işe yaramayacaktı. Bunun ise dostane bir hareket olmadığı aşikârdı. Bu bakımdan derhal İngiliz ve Amerikalılarla görüşülmeli ve bu hareketlerinin hesabı sorulmalıydı. Nitekim Anglo-Amerikan kararının açıklanmasından az sonra, Fransız Dışişleri Bakanı Pineau Washingtona hareket ediyor ve Dulles ile görüşmelere girişiyordu.

Felix Gaillard
İmtihanı verebileceği şüpheli

Washingtondan bildirildiğine göre Dulles, bu görüşmeler 'sırasında, Tunusa silâh gönderme kararından vazgeçmeye yanaşmamıştı. Amerikalılar bu meseleye gayet realist bir gözle bakıyorlardı: Eğer Tunus Batıdan silâh alamazsa yüzünü Sovyetlere çevirecekti ki bu ne İngiltere ve Amerika, ne de Fransa için iç açıcı bir şey olmasa gerekti. Amerika ve İngilterenin yolladığı silâhların Cezayir milliyetçilerinin eline geçeceği iddiasına gelince, Dulles Fransanın bu iddiasını anlamakta da güçlük çekiyordu. Zira silâhlar Tunusa sadece savunma maksatlarıyla kullanılmak ve başka yerlere gönderilmemek şartıyla, üstelik az miktarda gönderilmişti. Eğer Cezayirliler, Tunusa gönderilecek topu topu bin kadar otomatik tüfekle bağımsızlık kazanacaklarsa, bunu zaten çoktan hak etmiş olmalıydılar.

Dulles'ın bu sözleri, Pineau'yu Washingtondan elleri boş dönmeye mecbur ediyordu. Fakat Gaillard hükümetinin ilk imtihandan başarı ile çıkması için, Pineau'nun Amerikalılardan mutlaka birşeyler koparmasına ihtiyaç vardı. Dulles bu zarureti anlamıyor değildi. Bunun için Pineau'ya bir lütufta bulunabilirdi: Amerika, Birleşmiş Milletlerde Cezayir meselesi görüşülürken, bu yıl da Fransadan yana olmayı kabul ediyordu. Bu bir yıl içinde Fransa Cezayirde sükûnun iadesi için gerekli

Dufles - Pineau
Karşılıklı tavizler ne zamana kadar verilebilir ?

Habib Burgiba, Tunusta karşılanıyor
Cezayirin siyanet meleği

barışçı tedbirleri almalı, hazırlanan Cezayir kanununun biran önce Meclisten geçmesi sağlanmalıydı.

Burgiba'nın ziyareti

Ancak geçen hafta içinde Rabat'ta buluşan Fas ve Tunus devlet başkanları, Dulles'la pek de aynı fikirde görünmüyorlardı. V. Muhammet ve Burgiba görüşmesinin sonunda yayınlanan tebliğde belirtildiğine göre; Cezayir meselesi Fransanın tek taraflı hareketleriyle değil, Fransızlarla Cezayirliler arasında yapılacak görüşmeler sonunda bir hal çerasine bağlanabilirdi. Tunus ve Fasın en yüksek kademeli idarecileri bu konuda arabuluculuk yapmayı ve bir müzakere zemini hazırlamayı memnuniyetle kabul ediyorlardı.

Başbakanlar da buluşuyor

Diğer yandan, son günlerde Kuzey Afrika meselesini görüşmek üzere 'buluşan devlet adamları arasına, bu haftanın başlarında İngiliz Başbakanı MacMillan ile Fransız Başbakanı Felix Gaillard da karışmışlardı. Şu satırların makineye verildiği sıralarda görüşmelerinin sonu alınmadığı için varılan sonuçlar kesin olarak belli değildi. Ancak bilinen bir şey varsa o da MacMillan'ın da tıpkı Dulles gibi davranarak Tunusa silah yollamaktan vazgeçmiyeceğiydi. Artık Batık müttefikleri Fransanın Kuzey Afrika meselesini bir çıkmaza götürdüğünü iyice anlamışlardı ve bazı parçalanmalar bahasına da olsa, bu çıbanın biran önce deşilip atılmasını istiyorlardı.

Demir Perde

Moskova tebliği

Sovyet Rusyanın Mısıra 200 milyon dolar tutarında bir kredi açmaya karar verdiğinin açıklanmasından bir gün sonra, Pekin radyosunda bir tebliğ yayınlandı. Bu tebliğ, Komünist ihtilâlinin bu ayın başlarında kutlanan kırkıncı yıldönümü vesilesiyle Moskovada buluşan komünist devletler temsilcilerinin imzalarını taşıyor ve yayınlandığı andan itibaren bütün dünyada geniş yankılar uyandırıyordu.

Bilindiği gibi, Komünist İhtilâlinin kırkıncı yıldönümü, bu ayın başlarında Moskovada büyük şenliklerle kutlanmış ve bu vesileyle Sovyet Başkentine dünyanın her tarafından komünist partiler temsilcileri akın etmişti. Bu fırsattan faydalanan Sovyet idarecilerinin bütün bu temsilcilerle temasa geçerek karşılıklı görüş teatisinde bulundukları biliniyor, fakat müşterek bir toplantı yapılıp yapılmadığı bilinmiyordu. Tebliğin yayınlanmasından sonra böyle bir toplantının yapıldığı ve bu toplantıda birtakım kararlara varıldığı anlaşılıyordu. Gene tebliğden anlaşıldığına göre, toplantı Asya ve Avrupalı oniki komünist devletin yani Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Kuzey Vietnam, Doğu Almanya, Çin, Kuzey Kore, Moğolistan, Polonya, Romanya, Sovyet Rusya ve Çekoslavakya temsilcilerinin iştirakiyle yapılmıştı.

Görüşülen meseleler

Tebliğde belirtildiğine göre, 14 ile 16 Kasım tarihleri arasında Kremlinde toplanan Komünist devletler temsilcileri, herşeyden önce, milletlerarası durum üzerinde durmuşlardı. Şu sırada milletlerarası durum pek parlak görünmüyordu. Bunun başlıca sebebi ise Batılılardı. Batılılar kendi aralarında birtakım askerî anlaşmalar yapmışlardı. Bu anlaşmaların gayesi sosyalist devletler üzerinde baskı yapmaktı.

Çekimser yoldaşlar

Komünist idareciler kendi aralarındaki münasebetler üzerinde de durmuşlardı. Her ne kadar tebliğde bu münasebetlerin son derece dostane olduğu belirtiliyorsa da, işin pek de öyle olmadığını anlamak için kâhin olmaya lüzum yoktu. Zira görüş ayrılıkları daha tebliğde bile göze çarpıveriyordu: Yugoslav temsilcileri bu tebliğin altına imzalarını koymaktan kaçınmışlardı. Tebliğde, Yugoslavya Varşova Paktı üyesi olmadığı ve hiçbir bloka dahil olmak istemediği için görüşmelere katılmamıştır, deniyordu. Oysa meselâ Çin de Varşova Paktı üyesi değildi, fakat pekâlâ tebliğin altını imzalamıştı. Aynı şey Moğolistan için de söylenebilirdi. Kuzey Vietnam ve Kuzey Kore temsilcileri de Varşova Paktı üyesi olmadıkları halde tebliğin altını imzalamakta bir mahzur görmemişlerdi. Demek ki Yugoslavyanın çekimserliğinin sebebini başka şeylerde aramak gerekiyordu.

Tebliği okumaya devam eden dikkatli bir kimse, bu başka şeylerin ne olduğunu kolaylıkla anlıyabilirdi. Komünist idareciler, tebliğlerinin son kısımlarında Sosyalist doktrinden inhiraf eden meslektaşlarına- şiddetle çatmayı unutmamışlardı. Bu inhirafçıların başında gelse gelse Tito gelebilirdi. Yugoslavya temsilcileri- bu tebliğin altına imza attıkları takdirde kendi ithamnamelerim kendileri imzalamış olacaklardı ki, Tito gibi bir devlet adamından böyle bir acemilik elbette beklenemezdi.

Mareşal Tito
İthamnamesi hazır

ÜNİVERSİTE

Ankara

Madalyonun bir yüzü

«Halen 250 arkadaşımız açıktadır. Kız arkadaşlarımız birçok ailelerin yanında sığıntı mevkiindedir. Sıkıntının giderilmesi hususunda yaptığımız bütün teşebbüslerin ciddiye alınmaması üzüntülerimizi katmerleştirmektedir."

Bu sözler, geçen haftanın basında Ankara Gazeteciler Cemiyetinde toplanmış olan' gazetecilere genç bir adam tarafından söyleniyordu. Tıb Fakültesi Talebe Derneği Başkam Hidayet Erdem, dertlerine bir çare bulmak için kapı kapı dolaşmış ve son çare olarak da sesini umumi efkâra duyurmak ümidiyle bir basın toplantısı tertip etmişti. Toplantıda, Türkiye Tıbbiyeliler Birliği Başkanı Çağlar Kırçak da söz almıştı. Talebenin en büyük derdi yurt meselesinin ciddiye alınmamasıydı. Tıbbiyeliler, halen bir yurda sahip değildi. Altı yıl süreli, güç ve çetin bir tahsil sokakta yapılamazdı. Birçok talebe otellere sığınmak zorunda kalmıştı. Otel ücretleri ise bir talebenin bütçesi için çok şeydi. Ankarada orta halli bir otelin, bir günlük kirası üç liradan başlıyordu. Bu asgari ücretti ve bir talebeye ancak üç kişilik. bir oda temin edilebilirdi. Otele ayda 90 lira ödeyen bir talebenin yensek, kitap, imtihan ve ders harçları için ayıracağı para ise, bu hesaba göre ortalama olarak ayda 50 lirayı geçemezdi. Lokantalardaki yemekler ateş pahasınaydı. Kitap fiatları ondan aşağı kalmıyordu. İmtihan ve ders harçları için yatırılan para ise adetâ bir bilmeceydi. Basit bir hesaba göre her talebenin ayda 300 liralık bir gelire sahip olması gerekiyordu. Üstelik, her gece müşterisi değişen bir otel odasında, soğuk kış aylarında ciddi bir tahsilin yürütülebileceğine inanmak aşırı bir iyimserlik olurdu. 250 tıb talebesi açıkta kalmıştı. Ya kız talebelerin hali ne olacaktı? Onlar erkek arkadaşları gibi bir otel köşesinde de barınamazlardı. Talebe Derneği Başkanının ifade ettiği gibi birçokları, uzak yakın tanıdıkları ve hattâ tanımadıkları ailelerin yanında sığıntı mevkiindeydiler. Diğer taraftan mevcut yönetmeliğin *F.* K. B. sertifikasını haiz talebelere Şubat hakkı tanımaması, tıbbiyelileri çok güç duruma düşürmüştü. Bu yıl haziranda imtihana giren 150 F. K. B. talebesinden 122 si ikmale kalmış ve bu rakkam Eylül imtihanlarında 90 a inmişti. Bu 90 kişi Şubat ayında imtihana girip geçseler bile yine bir yıl kaybetmiş olacaklardı. Doğrusu istenirse, Tıb Fakültesindeki öğretim anlayışı, eski Dar-ül Fünûn anlayışından, bu yana pek de büyük bir mesafe katetmemişti. Üstelik Tıb Fakültesi mezunlarının büyük bir kısmı yaptıkları güç ve yorucu tahsilin sonunda devlet tarafından 35 lira asli maaşla çalıştırılmaktaydılar. Bunun karşılığı 206 liraydı. Türkiye Tıbbiyeliler Birliği Başkanı, tehlike çanının çoktan çalmış olduğunu söylüyordu. Hükümet on sene sonra tabib bulamıyacaktı.

Madalyonun diğer yüzü

Yurt sıkıntısı çekenler sadece Tıb Fakültesi talebeleri değildi, Ankaraya yüksek tahsil yapmak için gelen talebelerin sayısı binlerle ifade ediliyordu. Bu kadar talebe nerede barınacaktı? Alâkalılar Üniversiteye talebe kaydetmekle davanın halledileceğini mi sanıyorlardı? Halbuki bu. davanın başıydı.. Asıl mesele zi geçmiyen bu hususi yurtların barındırdığı talebe adedi 400 rakamının üzerinde değildi. Bu rakam resmi yurtlarda barınan 2100 talebe sayısına eklenirse bütün yurtlarda yatan talebe sayısının 2500 ü aşmadığı görülür. 15 bine karşı 2500.. Bu hazin ve hazin olduğu kadar da endişe verici bir neticeydi. Ankaradaki yüksek tahsil talebesinin ancak yüzde 15 ilâ 20 si başını sokacak bir yere sahipti. Geriye kalan 10 binden fazla talebe ise otel köşelerinde, garajlarda, dükkân ardiyelerinde, çatı katlarında, bodrumlarda ve gecekondularda barınmaya mahkûmdu. Çoğu orta ve fakir ailelerin çocuğu olan bu talebelerin -Hukuk Fakültesi hariç- derse devam mecburiyetinde oldukları göz önünde bulundurulursa, kendilerinden çalışarak hayatlarına bir hizam vermeleri de beklenemezdi. Bunlar, yatacak ve yiyecek sıkıntısı kadar yakacak sıkıntısıyla da karşı karşıyaydılar. Kış mevsimindeydik. Ankaranın soğuğu malûmdu. Bunca talebenin sağlığından kim mesul olacaktı? Bu suale cevap bulmak güçtü.

Bir talebe yurdu yemekhanesi

İştah kapamaya birebir

bu kadar talebeye yatacak ve yiyecek yer temin etmedeydi. Fakülteye kaydolan talebeden verimli bir çalışma ve bunun karşılığı olarak da başarılı bir netice beklemek herkesin hakkıydı. Ama bunu beklemek için de gerekli şartları hasırlamak bir memleket vazifesi değil miydi? Alakalılar Üniversite talebesinin dertlerine en küçük ilgiyi bile çok görüyorlardı. Koskoca Ankara şehrinde altı tane resmi yurt vardı.

Hazin bir bilanço

Bu yurtlarda barınan talebe sayısı 2100 rakamının biraz üzerindeydi: 1800 erkek ve 814 kız talebe. Halbuki Ankarada yüksek tahsil yapan talebenin sayısı 15 bin civarındaydı. Bereket versin ki bazı vilâyetlerimiz teşkilâtlanarak kendi talebeleri için husus yurtlar açmış ve sıkıntının devede kulak kabilinden de olsa bir kısmını hafifletmişlerdi. Sayısı seki-

Resmî ve husûsî yurtlarda barınan talebelerin sağlık bakımından kontrol altına alındığı kolaylıkla iddia edile-mezdi. Hususî yurtlarda kalorifer tesisatı yoktu. Resmî yurtlarda ise kaloriferler her zaman için bir şikâyet mevzuuydu. Vehbi Koç Erkek Talebe Yurdu hariç, diğer resmi yurtların sıhhî denecek bir vasfa' sahip olduğunu söylemek için görmeyen bir göze sahip olmak lâzımdı. Yatakhanelerin, mütalâa salonlarının ye kantinlerin her türlü temizlik şartlarından mahrum bırakılması, talebelerin artık yadırgamadığı tabii bir hal olmuştu. Bu dertlere bir çare bulunacak mıydı?

Sosyal Hayat

Vazifeye davet

İtina ile giyinmiş son derece şık bir kaç hanım, Lozan meydanının yarandaki sokağa sapıp Adil Hana girdiler. Etraflarına bakınıp mütereddit adımlarla bir kat merdiven çıktılar, tekrar, takındılar ve Türk Kadınlar Birliği tabelâsını görünce sağ taraftaki kapıya vurdular: Kapı derhal açıldı ve mütebessim birkaç hanım misafirleri karşıladı. Bunlar Ev Ekonomisi Klübünün üyeleri idi. Bir yandan yeni gelen üyeleri karşılıyorlar -çünkü klübe ayak atan derhal klübün tabiî üyesi oluyordu, bir yandan bitişik odada limonata ve çaylar hasırlıyor, bisküvitleri tabaklara yerleştiriyorlardı. Bir seneden beri faaliyette bulunan Ev Ekonomisi Klübü, o gün büyük kararların arifesindeydi. Klüp idarecileri teşkilâtı genişletmek, Ankaranın civar kazarından işe başlıyarak ev ekonomisi klüplerini bütün Anadoluda kurmak istiyorlardı. Türk Kadınlar Birliğinde o gün ümitleri kuvvetlendirecek bir hava vardı. Salon saat dörtten itibaren dolmaya başlamıştı, beşe doğru oturacak yer kalmadı. Kadın faaliyetlerine daima büyük ehemmiyet vermiş olan Aliye Coşkun, manzarayı görünce sevincini saklamadı. Kadınlar birşeyler yapmak istiyorlardı, birşeyler yapacaklardı.. Şimdi hem gramofondaki tatlı müziği dinliyorlar, hem' vitrinlerdeki el işlerini seyrediyorlardı. Hem de tanışıp anlaşıyorlardı. Saat beş olunca klüp başkanı Süeda Tulga, sonra da Ev Ekonomisi Klübünün kurucusu olan Mualla Akarca söz aldılar. Gaye ev kadınını hergün değişen, ilerliyen şartlara ve imkânlara göre yetiştirmek, ev kadınının bilgisini her sahada genişletmekti. Türk kadını bu sahada gerek tecrübesi, gerek fedakârlığı ile tanınmıştı. Ancak bugün ev kadınlığı birçok mevzularda ilme dayanacak kadar ehemmiyet kazanmıştı. Meselâ bir çocuk yetiştirme, çocuk büyütme proplemi ile anne; bir memleketin istikbalini elinde tutuyor, çarşıdaki, mutfaktaki tutumu ile memleket iktisadiyatında mühim rol oynuyordu. Ailenin sağlığı, huzuru, ailenin saadeti çoğu zaman onun düşünüş ve davranışına bağlanıyordu. Bir bütçe tanzimi, bir ev ekonomisi meselesi vardı ki, ev kadım bu mevzularda edineceği bilgilerle yalnız evine değil, bulunduğu cemiyete ve memlekete da faydalı olabilirdi. Klüp üyeleri istedikleri gruplara ayrılacaklardı. Grup liderleri onları muayyen mevzu, larda aydınlatacaklardı. Liderler ihtisas sahibi kimseler olabilirdi ama asıl gaye ev kadınlarından yeni liderler yetiştirmekti. Yetişen her lider yeni bir grubun başına geçecek ve yeni liderler yetiştirecekti.. Klüp ayrıca broşürler bastırarak ev kadınlığına ait bilgileri çok daha geniş bir muhite yaymak fırsatım da kollıyacaktı. Liderler klübün mütehassıs üyeleri tarafından yetiştirilecekti. Bütçe tanziminde, ev idaresi bahsinde, çocuk terbiyesi ve aile münasebetlerinde, giyimde, sağlık mevzuunda Türk ve Amerikalı mütehassıslar, profesörler ve hocalar umumi veya hususî dersler vererek bilginin yayılmasına, pratik ve istifade edilir şekle sokulmasına çalışacaklardı. Bir senedir bu yolda gayretler sarf edilmiş ve yeni liderler yetiştirilmişti.. Her muhit kendi İhtiyaçlarına göre mevzular seçecekti. Bu, bazan ucuz bir yemek listesi tanzimi, bazan çocuk terbiyesi, bazan yama yapma dersleri olabilirdi. Şehirlerden kasabalara gittikçe, elbette ki ihtiyaçlar değişecekti. Üyeler onbeş günde bir defa toplanacaklar eğlenerek, çaylarını içerek lideri dinliyeceklerdi. Liderin o günkü mevzu hakkındaki hasbihali yarim saati geçmiyecek, ancak dikiş gibi pratik dersler daha uzun sürecekti. Ev Ekonomisi Klübünün bir gayesi de hanımların mutad Ziyaretlerini faydalı bir şekle sokmaktı. Meselâ her zaman toplanmayı âdet edinmiş olan hanımlar, aralarında anlaşıp Ev Ekonomisi Klübüne müracaat ettikleri takdirde Klüp onlara istedikleri mevzuda konuşan- bir lider gönderecek ve onlara yardım edecekti. Ev Ekonomisi Klüpleri meselâ Amerikanın sosyal tarihinde mühim bir rol oynamıştı. Bu bir memleket meselesi idi ve Ev Ekonomisi Klübü bütün ev kadınlarını vazifeye davet ediyordu.. Vazife saati gelince, yeni üyeler bunun hiç te zor bir vazife olmadığını gördüler. O günkü mevzu dekorasyon mevzuu idi. Lider, Ankaradaki dernek faaliyetleri ile olduğu kadar zevki ile tanınmış bir ev hanımı , Sevim Önendi. Gayet sade, gayet tatlı bir şekilde ev dekorasyonu hakkında konuştu, resimler gösterdi. Konuşması bittiği zaman üyeler daha konuşsun diye bekliyorlardı ama çaylar hazırdı ve "hasbıhal" bundan sonra hususî surette gruplarda devam edecek, herkes konuşmak veya -merak ettiği şeyleri öğrenmek fırsatını bulacaktı.

Aliye Çoşkun
Birşeyler yapmak uğruna

Muallâ Akarca
Kurucu

Moda

Rağbet gören "çuval"

Yeni mevsime girerken ortaya atılan çuval biçimi elbiselerin tutunacağına doğrusu pek az insan inanıyordu. Hattâ ihtiyatı seven birçok büyük terziler, koleksiyonlarında düz bir geceliğe benzeyen "şömiz" elbiseler yanında beli gösteren, kalçaları nispeten meydana çıkaran "mutedil" biçimlere de yer vermişlerdi. Fakat bir iki ay geçti ve moda, mecmualardan Paris sokaklarına indi.. Kadınlar şekillerini ancak hareketle gösteren dümdüz, gecelik elbiselerden hoşlanmışlardı. Bilhassa bu elbiseleri süsleyen çeşitli kolyeler, iğneler bu elbiselerin taşıdığı yumuşaklık, kadınlık havası onları cezbetmişti.. Halbüki birkaç sene evvel Dior bu çuval elbise modasını bir kere daha H modası ile denemek istemiş ve bunda muvaffak olamamıştı. O zamanın sarışın bombası Mârilyn Monroe müteveffa moda kralına meydan okumuş ve "biçimini çuvalın içine, gizliyemiyeceğini" ilân etmişti. 1957 de" iş tamamile değişti. Amerikanın yeni bombası Jane Mansfield şöhretini medyun olduğu "hat"larını çuvala

«A Y Ş E» L E R

Jale CANDAN

Erzincanın Kemaliyesinde, bir orta mektep öğretmeninden, Ayşeye dair bir mektup aldım. Ama hangi Ayşe diyeceksiniz. Hepimizin tanıdığı bir Ayşe var ki geçenlerde bir Amerikalı ile evlendi ve basınımızı günlerce meşgul etti. Mektup bu Ayşe ile söze başlıyor; fakat bize daha başka Ayşeler tanıtıyor. Meselâ her gün evimize gelen, çamaşırımızı yıkayan, bize hizmet eden ve her bakımdan yardımımıza muhtaç olan bir Ayşe.. Sonra Anadoluda hâlâ haremde oturan çift peçe takan, okul yaşında çarşafa giren bir başka Ayşe.. Hâlâ bir zevk biblosu telâkki edilen, herhangi bir sahada kanunî haklarını bile kullanmaya hakkı olmıyan daha nice ve nice Ayşeler..

Öğretmen Naim İşler, bütün bu Ayşeleri bir bir anlatmış. Kendisi onların birçoklarını, çok iyi tanımaktadır: İki senedir öğretmenlik ettiği kasabada kadın hâlâ haremdedir, kapıdan dışarı bakamamaktadır. Okuldaki 165 öğrenciden ancak 14 tanesi kızdır. Bu okulda ne bir müsamere tertip etmek, ne bir okul gecesi hazırlamak mümkündür, bir piyeste kıza rol vermek suçtur. Hattâ bu bir maarif memurunun kızı bile olsa! Bu neden böyledir? Çünkü yerli halk taassup çemberini yarmayı büyüklere karşı bir saygısızlık addetmektedir. Aydınlara, küçük şehir ve kasabalara giden memur ve öğretmenlere gelince, bunların ekserisi girdikleri muhite yenilik götürmek tense, onlara intibak etmeye çalışmakta ve taassupta birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bütün dert kadına cemiyetteki yerini henüz verememiş olmamızdan ileri gelmektedir. Kadiri, cemiyetin bütün kıymetlerini üzerinde toplaması gereken bir varlıktır. O doktor olur, avukat olur, öğretmen olur, en yüksek mevkileri işgal edebilir, fakat annelik vazifesi yanında bunlar gene de küçük işlerdir. Kadın herşeyden evvel nesillerin mesulüdür. Bu böyle iken memleketimizin birçok yerlerinde onun kendi kendisinden mesul olamıyacağı faraziyesi hâlâ yürürlüktedir. Hakikat şudur ki: Kadının da erkek 'kadar cemiyette vazife alması gerektiğine samimiyetle inanmış değiliz. Terbiye sistemimizdeki bu noksanı tamamladığımız takdirde garbı olduğu gibi kopye etmekten vazgeçeceğimiz aşikârdır. Şuursuz bir hayranlık ve taklit hevesinden kurtulmanın yegâne çaresi de, kadına cemiyetteki yerini tanıtmak, onu yükseltmektir, onu kıymetlendirmektir, Naim İşler, Cumhuriyet esaslarına dayanan bir maarifin, Anadolu da vazife gören memur ve öğretmenlerin bu mevzuda çok işler yapabileceğine inanıyor. Fakat ya basın? İnsan haklarının en kuvvetli müdafii olan, basın bu sahada ne gayret sarfediyor? Bir Ayşeyi dolamış parmağına, bir dedikodu yarışı içinde kadınlığı küçültüyor. Naim İşler soruyor! "Ayşe ne yapmış?" Sonra ilâve ediyor; "Bir Amerikalı ile evlenmiş. Allah mesut etsin. Onu rahat bırakalım ve eğer hakikaten bir iş başarmak istiyorsak biraz da öteki Ayşelerle meşgul olalım"

Naim İşlerin güzel mektubunu çok kısaltarak yazdım. Hem bizi bizden daha çok düşünen bir erkek dostumuzla, hem de Ayşelerle tanışalım istedim.

Bugün bizi rahatsız eden şuursuz bir Batı taklitçiliğimiz ve hayranlığımız varsa bundan kurtulmanın çaresi meseleleri dar bir milliyetçilik zaviyesinden ele almak değil, cemiyetimizi şahsiyetine kavuşturmaktır. Türk kadını, her tip Ayşesi ile insan olmanın Şerefini ve anne olmanınn gururunu duyabilmeli, cemiyetteki yerini bulmalıdır.

sokmağa razı oldu ve Pariste geçirdiği üç geceyi de "şömiz" elbiselerin reklâmına hasretti. Şömiz elbiselerin Pariste tutunmuş olmasının bir sebebi de Tricosa gibi tanınmış yün işleri yapan moda evlerinin bu biçimi' derhal benimsemeleridir. Hatları göstermeyen, kapalı yakalı, dümdüz elbiseler yün ve örgü işleri için hakikaten çok elverişlidir. Yün, büyük bir suplese sahip olduğu için çuval biçiminde hantal bir manzara arzetmemektedir. Üstelik bu tip elbise satın alan kadınlar derhal şu ihtimali ileri sürmektedirler:

"— Eğer bu biçimi giyemezsek belimize bir kemer takarız ve manzara derhal değişir."

Hakikaten düz çuval örgü elbiselerin en büyük hususiyetleri bir kemerle derhal havalarının değişebilmesidir.

Şartlar

Ama çuval elbise deyip geçmemek lâzımdır, çuval elbisenin bazı şartları vardır. Evvelâ kadınlık havası, yumuşaklığı olmalıdır. İddialı değil bilâkis sade ve mutedil bir hava tanımalıdır. "İnce bir teferruaf"la düzlüğünü unutturmalıdır. Evet vücudu sarmamak, hatları göz alacak şekilde meydana çıkarmamalıdır; fakat elbiseye süveter manzarası veren düşük bir kemerle, bir yarım kuşakla, bazan bir klips, bazan bir kaç düğme, bazan iki biye, içten kullanılan bir lâstikle, bir noktada bir yerde, toplanabilmelidir. Bu elbiselerin içine dümdüz tafta veya fay bir jüpon giyinmek şarttır. Bu elbiselerin uzunluğu yerden 38 veya 41 cm. olmalıdır. Bu elbiseleri kısa kollu giyinmeyi tercih etmek, uzun kolluları hafifçe sıyırarak giymek lâzımdır. Çünkü uzun kol bunlara çok hantal bir manzara verecektir.

İncelikler

Çuval modası hâkim olur olmaz boylar kısalır, umumî hatlarda sadelik hâkim olur ve bana mukabil teferruatlarda büyük bir incelik, kar dınlık göze çarpar. 1957 nin çuval elbiselerini giyinebilmenin bir şartı da işte bu "inceliklere" ehemmiyet vermektir. İncelikler nelerdir? Evvelâ tayyörler daima cici bulûzlarla giyilmektedir. Böylece en sade, en düz biçimli tayyörler derhal bir kadınlık havası taşımaktadırlar. Bulûzlar jarselerden, ipeklilerden yapılabilir. Bunlar erkek yakalı değil, yumuşak biçimlerde tercih edilmişlerdir. Meselâ açık yuvarlak bir yaka, bir biye ile çevrilmiş ve biye ile bağlanıvermiştir, meselâ değişik şekilde bağlanmış bir kravat göze çarpmaktadır, meselâ düz bir buluz eteğe düğme ile iliştirilmiştir. Gene tayyörlere kadınlık havası veren bir incelik te kollardan görülen itinalı, temiz pırıl pırıl manşetlerdir. Bu manşetler bazan bulûzun kollarındadır, bazan da ve çoğu zaman, bunlar sahte manşetlerdir. Tayyör koluna raptedilebilmekte, sık' sık çıkarılıp yıkanabilmektedir.. İncelikler aynı zamanda tayyör ceketlerinin mantoların astarlarında da göze çarpmaktadır. Bunlar artık yalnız astar vazifesi görmekle iktifa et-iyen, kıyafetleri süsleyen "sürpriz

Bir "Çuval" elbise

Çuvalın pratiği

"Çuval" elbise modellerinden dört örnek

Şekli, zemine ve zamana göre

astarlardır." Gene incelikler; biyeler, deri yakalar, deri kol kapakları, deri düğmeler şeklinde en düz biçimlere bir cazibe vermektedir. Meselâ düz bir gece tayyörü sırmalı biyelerle, düz bir spor manto süed biyelerle süslenmiştir. İncelik en çok kolyelerde, iğnelerde bilezik, ve süs eşyalarında göze çarpmaktadır. "Çuval,, modası zincir ve metal kolye, madalyon modalarını tekrar ortaya atmıştır. Kat kat takılan uzun zincir kolyeler en düz elbiseleri ağırlaştırmaktadır.

Turvakar
İki mevsim arası için

Bunlar tek sıra halinde kullanıldıkları takdirde ekseri uçlarında bir madalyon vardır. Madalyonlar iğne olarak elbiselerin yakasına çok yakın bir yere, mümkün mertebe, yükseğe takılmaktadır. Eski zamandan kalma saat zincirleri 1957 senesinin en rağbette kolyeleridir. 1957 senesinin en büyük hususiyetlerinden birisi de, çeşitli kolyelerin, zincirlerin, incilerin beraber takılabilmesidir. Elbiselere ve süveterlere ilâve edilen beyaz saten yakalar takılıp çıkabilmekte ve kadına bir tazelik, hoşluk vermektedir..

Pratik çuvallar

Evet çuval elbiseler tutulmuştur ve tecrübe bize tutunan bir modanın dört beş sene devam ettiğini göstermiştir. Belki yeni moda mevsiminde bu hat biraz daha mübalâğalı şekilde karşımıza çıkacaktır, belki aksine daha mutedilleşecetkir, fakat muhakkak olan birşey varsa kadın, bir müddet, belini sıkmaktan, vücudunun bütün hatlarını bariz şekilde meydana çıkarmaktan vazgeçecek, rahat ve düz hatlı elbiseler içinde dolaşacaktır. Onun için yeni bir elbise yaptırırken bu gerçeği göz önünde bulundurmak, senelerce bir elbiseyi giyebilmek bakımından çok faydalı olacaktır.. Öyle çuval biçimleri vardır ki, bunların bellerindeki pensler biraz içeriye alınır alınmaz elbise derhal darlaşacaktır. Veyahut kemeri biraz sıkmak veya gevşetmek, kuşağı gevşek bırakmak Veya aksine çekmek elbiseye, modaya göre, yeni bir hava vermeye kâfi gelecektir. Bu biçimleri geçen senelerin' sıkı biçimlerine tercih etmek, bilhassa tayyör yaptırırken hatları yuvarlaklaştıran suni biçimlerden kaçınmak lâzımdır.

Zaten bol ve sıkı modası arasında intibakı temin edecek, ikisi arası pratik modeller de mevcuttur. Meselâ tivedden yapılmış etek-yelek takımları bu sene çok modadır. Düz bir eteğin üzerine giyilen uzunca, önden düğmeli düz bir yelek vücuda pek az oturtulmuştur. Bundan başka çocuklarda olduğu gibi kadınlarda da jumper elbiseler çok revaçtadır. Bu elbiselerin kolları yoktur, yakaları yelek yakası gibi açıktır ve belden kesiksiz biçilmiştir yani prenses biçimidir fakat, penslerle bele pek az oturtulmuştur. Elbise . yelek takımı ile de, jumper elbiselerle de süveterler ve çeşitli bulûzlar giyilmektedir.

Bir modada mutedil modeller daima mevcuttur, yeni elbise yaptırırken daima bu mutediller üzerinde durmak hem ekonomi, hem güzellik. bakımından şarttır.

T İ Y A T R O

Festivaller

Çalkalanan İstanbul

13 Kasım Çarşamba günü Tepebaşındaki Dram Tiyatrosunun fuayyesini, genç ve alabildiğine hevesli bir kalabalık doldurmuştu. O gün "İkinci İstanbul Dünya Üniversite Tiyatroları Festivali" açılıyordu. Frankfurt, Muncster, Hamburg, Venedik, İstanbul ve Ankaranın genç, tiyatrocuları bir kere daha ve bu kere memleketimizde bir araya geliyorlardı. Bu arada başka festivallerde tanışanların yeniden buluşmaları da görülecek şeydi. Bu festivallerde hiçbir nutuğun, hiçbir andlaşmanın kuramıyacağı büyük dosthıklar kuruluyordu.

O gün saat 15 de yapılan açılış merasiminde festivale katılacak olan tiyatroların mensupları halka takdim edildiler. Bu arada konuşan festival organizatörleri hükümetten hiçbir maddi yardım göremediklerini belirt. tiler. Bereket Vali Gökay yardımlarına koşmuş ye kendilerine Dram Tiyatrosunu temin ederek festivalin yapılmasını yarı yarıya garantiye bağlamıştı..

Talebe federasyonunun enerjik idarecileri misafirlerini Sirkecinin ucuz otellerinde ağırlamak, hiç reklâm yapamamak pahasına da olsa dünya çapındaki bir kültür festivalini ikinci defa organize etmenin şerefini, Türk Üniversitelerine kazandırıyorlardı.

Festival başlıyor

Aynı günün gecesi ilk temsili Hamburg Üniversite Tiyatrosu verdi. Oynadıkları piyes Kishon'un "Büyük İltimas"ıydı. Piyes modern bürokrasinin hicvini yapıyordu. Hamburglular alkışlandılar. Fakat bu oyundaki başarıları hiçbir zaman tam sayılamazdı.

Ertesi gün matinede, İstanbul Gençlik Tiyatrosu yer almıştı. Gençlik Tiyatrosunun oynadığı ilk piyes Reşat Nuri Dragonun "Halet"iydi. Tiyatroyla uzaktan yakından hiçbir alâkası olmayan böyle bir eserin bir amatör tiyatro repertuarındaki yeri ni ve hele böyle bir piyesle koca bir festivale katılmanın mânâsını hiçbir seyirci anlıyamadı. Gençlik Tiyatrosunun ikinci piyesi olan "Çocuklar" oturmamış olmasına rağmen seyredilir bir piyesti. Bilhassa dekorundaki orijinalite seyircinin dikkatini çekti..

Goldoninin Çocukları

Aynı günün gecesi Venedik Ca'foscari Tiyatrosu, Goldoninin Venediğini oynadı. Oyun, sahneye koyan Giovanni Poli tarafından Goldoninin piyeslerinden alınan sahnelerin birleştirilmesiyle, meydâna getirilmişti. Birinci perde başlayıp da bittiği zaman bütün seyirciler sarhoşa dönmüş, olanca kuvvetleriyle sahnedekileri alkışlıyorlardı. Bu perdede Venedikliler, Goldoninin meşhur tipi Arlekinonun metamorfozunu, Comedie de 1' Art bale pandomimiyle göstermişlerdi. Bundan sonraki perdelerde de' Goldoninin tipleri bir bir ramp aydınlığına geldiler. Dram tiyatrosundaki seyircilerin çoğu o gece tiyatronun, bildiklerinden çok daha başka türlü bir sanat olduğunu anlamışlardı. Oyunun her tarafı, bütün hareketleriyle bir dantela gibi örülmüştü. Seyirciler birinci perdedeki bale pandomimi soluk almadan takip ettiler. Diğer perdelerdeki Goldoni sâhnelerindeyse dil bilmeyen seyircilerin kahkahaları bütün salonu doldurup, taşırdı.

Festivalin hemen bütün oyunlarını seyredenlere şüphesiz en büyük tesiri yapan "Venezia di Goldoni"nin ilk perdesindeki bale paridomim olacaktı. Hele bu arada Arlekinonun bir perendeli antresi vardı ki bu, çok az oyuncunun yapabileceği bir işti. Aslında, bu roldeki oyuncu, İstanbul seyircisinin şimdiye kadar görmediği kalitedeydi.

Wolfgang

Alman tiyatrosunda yeni bir yıldız

Festivalde bizimkiler

İkinci İstanbul Festivali, memleketimizdeki amatör tiyatroların fazlalığını bir kere daha açıkça gösteriyordu. Festivale Ankaradan bir ve İstanbuldan yedi olmak üzere sekiz amatör tiyatromuz katılmıştı. Kaldı ki bu sekiz tiyatronun dışında Akademi, Genç Oyuncular, Teknik 'Üniversite gibi amatör tiyatrolar da vardı ama bunlar festivale katılmamışlardı. Nevar ki, bazı lise tiyatrolarının da festival repertuarına alınması, Dram Tiyatrosu sahnesinde hiç de bu festivale yakışmayacak oyunların çıkmasına yol açtı. Galatasaray Tiyatro Klubünün, Alman lisesinin ve hele Sen Jozef Talebe Tiyatrosunun oyunlarım ciddiye alabilmek birhayli güçtü.

Üçüncü günün matinesinde Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu yer almıştı.. Saarbrucken festivalinde Ankaralıların Georges Neveux'nün "İkili Sistem"iyle başarı kazanmış olmaları, İstanbul seyircisinin alâkasını bu oyun üzerine çekmişti. Ankaralılar oyunlarını İstanbul seyircisine de sevdirmesini bildiler ve hayli alkış topladılar. Bu arada oyunu paradiden seyreden Alman gençleri güzel bir jestle sahneyi çiçek yağmuruna tuttular.

Bu temsilden sonra festival programında ani bir sarsılma oldu. Son dakikaya kadar beklenen üç Yugoslav Tiyatrosu gelemiyeceklerini bildirmiş. lerdi. Bunun üzerine o gece Zagrep Üniversite Tiyatrosunun oyunu yerine matinenin başarılı temsili "İkili Sistem" bir kere daha tekrarlandı.

Festivalin diğer başarılı Türk Tiyatrosu da Robert Kolej Tiyatrosuydu. Robert Kolejliler, festivale Samuel Beckett'in Pariste bile yeni temsil edilen tek perdelik iki eseriyle katılıyorlardı. Bunlar "Partinin Sonu" ve "Sözsüz Oyun"du.. Genç Kolejliler böylece başarının yarısını isabetli bir oyun seçimi yaparak kazanmışlardı. Çünkü Beckett o kadar kuvvetli bir yazardı ki onu kötü oynamak bile zordu. Robert Kolejliler de ilk piyesteki haddinden fazla durgun ve statik, ikinci piyeste de hareket tekrarları olan rejiye rağmen Becketti anlamış bir oyun çıkararak hakları olan alkışı topladılar.

Festivaldeki üç başardı Türk Tiyatrosundan birisi de Cep Tiyatrosuydu. Cep Tiyatrosu önce Tennessee Williams'dan "Çökme Tehlikesi Var" ı sonra da Plautus'dan "Amphitrion" u oynadı. Cep Tiyatrosu festivale Küçük Sahnede temsiller veren profesyonel bir kadroyla katılmıştı. Amatör ölçüler içinde ele alındıkları vakit başarılı görünen bu kadro için, profesyonelliğin henüz erken olduğu festivaldeki oyunlarından anlaşılıyordu.

En bariz hataları diksiyonlarının bozukluğu ve iyi Türkçe konuşamamak şeklinde tebarüz ediyordu. Nevar ki oyunları, bilhassa "Amphitrion" metin dışı esprileriyle seyirciyi çekti, dolayısı ile de Cep Tiyatrosu festival seyircisinde müsbet bir intiba bırakmasını bildi.

Kasımın 13 ünde başlayan festival, programdaki bazı değişikliklere rağmen tam bir hafta, bütün hızıyla devam etti. İstanbul bu bir hafta içinde temsilleri, kritikleri ve konferanslarıyla tam bir tiyatro haftası yaşadı.. Nihayet 20 kasım gecesi; sabaha kadar verilen bir baloyla festival kapandı. Bu haftayı İstanbulun sanatseverleri uzun yıllar unutamıyacaklardı.

T I B

Kongreler

Davetliler

15 nci Milletlerarası tababet ve eczacılık kongresi, Eylül sonlarında Belgrâtta toplandı. Bu kongreye millî delege olarak Dışişleri Bakanlığı kanalı ile resmen davet edildiğimiz halde gönderilmedik. Davetli listesinde isimleri bulunmıyan on kadar yüksek rütbeli sıhhiye subayı hususî teşebbüsleri ile veya hangi ölçüye göre ayarlandığını bilmediğimiz bir seçimle bu kongreye iştirak etmek fırsatını buldular. Ayrıca Gülhane Tıp Akademisi kadrosundan 19 kişilik bir müşahit heyeti de hava kuvvetlerine ait bir uçakla bu kongreye katıldı.

Kongre 28 Eylülden 5 Ekime kadar devam etti ve geniş bir programla bir çok askeri tababet meselelerini ve bunun yanında çeşitli konuları inceledi. Kongrenin cereyanı ve çalışma mevzuları üzerinde, iştirak eden delegeler ve müşahitler tarafından henüz umumî efkâra ve hekimlik camiasına bir açıklama yapılmadı. Bu gidişle yapılacağa da benzemiyor.

Tıbbî konular

Kongrenin Tıp bölümünde dört rapor tetkik edilmiştir. Birinci rapor, Birleşik Amerika ve Yeni Zelanda tarafından hazırlanmıştır. "Motorlu ve Zırhli birliklerin savaşında Tıbbî hizmetler" adını taşıyan bu raporda bir Zırhlı Tümendeki Sıhhî hizmetler gözden geçirilmiş; Zırhlı Tümenlerin kuruluşu, bunlarda mevcut Sıhhiye birlikleri,' bu Sıhhye birliklerinin ödevleri, Zırhlı Tümende Sıhhiye tahliye-sistemi, birliğin büyük bir sahaya dağılarak çalışmasına ve aşırı seyyal olmasına göre Sıhhi hizmetlerin arz ettiği hususiyetler indelenmişti. İkinci rapor "Zırhlı birliklerde gürültü ile mücadele" adını taşımaktaydı. Raportör memleketler Fransa ve İsveçti. Bu raporda havacılık, topçuluk, motorlu birlikler, deniz ve nakliye hizmetlerinde gürültünün önemi, gürültünün organizmaya tesir yolları, tesir tarzı, kulağa ve genel olarak bütün bedene yaptığı fizyopatolojik etkiler, nihayet bunlardan korunma çareleri incelenmişti. "Üçüncü rapor Birleşik Amerika tarafından hazırlanmışta Askerî tababette radyasyon dan savunma" adını taşımaktaydı. Bundan evvelki savaşlarda asker helaiminin başlıca ödevi hasta, yaralı ve gazlıları tedavi etmekti. Şimdi ortaya yeni bir dert daha çıkmıştı. Nükleer silâhların sebep olduğu radyasyon ve bunların insanlar üzerindeki tahrip edici tesirleri. Bu raporda radyoaktif ışınlara veya radyoaktif tozlara bulaşan kimselerin veya bölgelerin temizlenmesi meseleleri, radyasyon hastalığının belirtileri ve tedavisindeki son yenilikler ve imkânlar incelenmişti. Dördüncü rapor İngiltere, Türkiye, Yugoslavya tarafından hazırlanmıştı. "Silâhlı birliklerin kumanda heyetleri ile asker hekimleri arasındaki münasebetler" adını taşımaktaydı. Orta çağda kumandanların özel asker hekimleri vardı. İlk defa daimi Ordular Kurulduğu zaman alaylara tabibler tâyin edilmişti. Bu tabibler kumandanların ve subayların ailelerine de bakmakla sorumlu idiler. Askerî Hastahanelerin teşekkülü ile beraber asker hekimi de kurmay heyetinin içinde yer aldı. O sırada bütün sıhhiye teşkilâtına bir baş gerekiyordu. Böylece birlik Baş tabibleri ve Sıhhiye Reisi ortaya, çıktı. Ama hekimin ödevi yine sadece hasta tedavi etmekten ibaretti. Koruyucu hekimlik henüz mevcut değildi. Sıhhî istatistik tutulmuyordu. Hastalıklar bir kader işi telâkki ediliyordu. Sirayet, enfeksiyon, hijyen, epidemiyoloji meçhuldü. Kırım harbinden sonra alay tabibi; alay kumandanının tıbbî müşaviri mevkiini aldı. Gittikçe ihtisas işleri de gelişti. Orduda mütehassıs hekimlere ihtiyaç hasıl oldu. Gelecekte asker hekiminin başlıca gayreti koruyucu hekimlikte toplanacak, kumandanın yanında sıhhî müşavirlik ödevine devam edecek, hekimliğin yeni yeni gelişmeleri üzerindeki araştırmaları bilgisi ve aklıselimi ile ona emniyet aşılıyacaktı. Savaşın yeni sağlık meselelerine kendini hazırlıyacak, sivil meslekdaşları ile tecrübe ve bilgi bakımından yarışacak, onlarla daima beraber olacak veya onları aşacak ve bu vasıfları ile orduda savaş ve kumanda heyetinin kıymetli ve başarılı bir uzvu olarak yarini muhafaza edecekti.

En önemli konu

Milletlerarası dokümantasyon ofisinin toplantıları da 4 ve 5 Ekim günler santral otelinin merasim salonunda yapılmış ve bu sırada "Cenevre anlaşmasının kontrolü imkânları", "Milletlerarası Tıb hukukunun bugünkü meseleleri", "Askerî Tıb Okullarında leontoloji dersleri" gibi konular incelenmişti. Bunların içinde en önemlisi savaş sırasında Cenevre anlaşmasının tatbikinin kontroluna ait olan rapordu. Bu rapor Milletler arası tababet ve eczacılık komitesinin genel sekreteri General Jules Voncken tarafından hazırlanmıştı. Böyle hümaniter sözleşmelerin kontrolü için bir organizmanın seçilmesi meselesi 21 Nisan 1949 da toplanan Cenevre Diplomatik konferansında uzun uzun münakaşa konusu olmuştu, nihayet kabul edilen sisteme göre bu sözleşme bir "Puissance Protectrice" tarafından kontrol edilecektir. Akit devletler her türlü ahvalde bu koruyucu kudretin yerine geçmek üzere Milletlerarası bir organizmayı kontrola yetkili kılabilirler. Bu organizmanın teşekkülü ve selâhi yetleri Fransız delegesi tarafından ileri sürülen bir tadil ile tâyin edilmiştir. Bir koruyucu kudretin veya bunun yerine geçecek Milletlerarası bir teşekkülün yokluğu halinde tarafsız bir devlet veya tarafsız bir teşkilât, ihtilâfla ilgili devletlerle tam bir mutabakat halinde olmak şartı ile koruyucu kudret rolünü ve ödevini yüklenir. Böyle bir sistemin de yokluğu halinde bir hayır müessesesine, meselâ miletlerarası Kızılhaç komitesine baş vurmak gerekecektir. Hami kudret sisteminin yetersizliğini

Kongreye katılan üyelerden bir grup sohbet ediyor

Kongrenin iki ası: Voncken ve Jame

kavramış olan bir çok hayır teşekkülleri, meselâ milletlerarası tababet ve eczacılık komitesi, Monaco Tıb Hukuk komisyonu, Milletlerarası Kızılhaç Cemiyeti, Milletlerarası Hukuk Birliği, Dünya Eski Muharipler Federasyonu v.s. daha müessir ve daha az komplike bir müessesenin kabulüne taraftardı. Bugünkü sistemin başlıca noksanları şunlardır: Koruyucu kudret bir devlet tarafından temsil ediliyorsa bu devlet politik cereyanlara tabi olabilir ve tarafsızlık vasfım kaybedebilir. Böylece müstakil de hareket etmiyebilir. Sözleşmede böyle bir devletin yetkileri de iyi tarif edilmemiştir. Nihayet böyle bir müessesenin işliyebilznesi de büyük zorluklarla karşılaşabilir. İleri sürülen hal çareleri arasında işi milletlerarası bir müesseseye yüklemek başta gelmektedir. Fakat bugün için fikirler, kontrol işinin milletlerarası bir şekle sokulması için henüz hasırlanmış değildir. Bunun için, halen mevcud sisteme, muvakkat olarak, bu işler üzerinde yetiştirilmiş ve ihtisaslandırılmış elemanlardan müteşekkil teknik bir yardımcı grubu eklemek lâzımdır. Bu projeye göre sözleşmeye dahil bütün milletler derhal, vakit kaybetmeden hukukçulardan ve hekimlerden müteşekkil ve bir harp vukuunda koruyucu teşkilâtta görev alacak delegeler yetiştireceklerdir. Milletlerarası Kızılhaç Komitesi böyle bir teşekkülün öğretisi kadrosunu derhal teşkil etmeyi teklif etmiştir. Böyle bir plân kabul edildiği takdirde koruyucu kudreti teşkil eden personel her devletin kendi bünyesinde kurulmuş olacağından, yürürlükte olan anlaşma da bir değişiklik yapmaya da lüzum kalmıyacaktır. Hümaniter anlaşmaların milletlerarası bir yoldan korunmasını sağlayan bu proje esaslı bir adım teşkil eder.

Son zamanlarda Fransa hükümeti bütün devletlere mütemadi davetiyeler göndererek eski muharipler ve savaş kurbanları vekâletinin de teşvikiyle Pariste 1958 Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Rene Coty'nin himayesinde, milletlerarası bir konferans toplamağa ve bu konuyu orada müzakere etmeğe çalışmaktadır. Daha şimdiden birçok memleketler Fransa, Almanya, Lüksemburg, İtalya, Yugoslavya, Belçika bu daveti kabul etmişlerdir.

Milletlerarası Kızılhaç komitesi tarafından yetiştirilecek hekim ve hukukçulardan müteşekkil böyle bir kontrolörler grubu, sadece savaş sırasında hekimlerin bitaraf olmaları fikrini geliştirmekle kalmıyacak, aynı zamanda Cenevre sözleşmesini ve Kızılhaç ruhunu bütün dünyaya yayacak, bir yandan da kendi memleketlerinin otoritelerine, o memleket koruyucu kudret görevini aldığı zaman Cenevre Sözleşmesinin kontrolü işini kabul ettireceklerdir. Bu çeşit kongrelerin ezelî delegelerine ve Evliya Çelebinin modern mümessillerine şimdiden çarıklarını bağlamalarım -tavsiye ederiz. Dr. E. E.

C E M İ Y E T

Memleketimizi ziyaret etmekte olan Kanada Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Lorne Dyko gazetecilere şöyle dedi: "Memleketinizde ciddî bir enflâsyon olduğunu görüyorum. Enflâsyon türlü usullerle kontrol altına alınabileceği için korkunç bir tehlike sayılmamalıdır. Fakat bu kontrol tedbirlerinin alınması mutlaka lâzımdır."

Daily Mirror gazetesi Orta Doğu mümessili Mr. Ervin Savelson İstanbulda dolaştıktan sonra şu beyanatta bulundu: "Burada insan her adımda, bir Sophia Loren ile karşılaşıyor."

Bize yüz milyon borcunu ödemeğe bir türlü yanaşmayan, bir Türk-Suriye ihtilâfı çıkarsa Suriyeyi destekliyeceğini bildiren "müttefik"imiz Irakın bu sefer memleketimizden geçecek petrol boruları projesine de cephe aldığı rivayetinin çıkması üzerine malûmatına müracaat edilen Irak Büyükelçisi Ekselans El Bavi şunları söyledi: "Türkiye ile Irak arasında herhangi bir anlaşmazlık varid olamaz. Türkiye ile Irak iki dost ve müttefik memlekettirler." Mükemmel bir 'diplomat Olduğuna şüphe bulunmayan ekselansın bu sözlerinin şu iki ayrı manadan hangisine geldiği anlaşılmamıştır: '
a)' dost ve müttefik olduklara için Irak Türkiyenin aleyhinde birşey yapmaz; b) dost ve müttefik oldukları için Irak böyle birşey yapsa bile Tür. kiye ses çıkarmıyacağına göre anlaşmazlık ihtimali yoktur.

İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Okulunda on yedi sene müdürlük yapmış bulunan ve şimdi Bonn Üniversitesinde ders vermekte olan Prof. Kantorowicz, İstanbullu tekrar ziyaret etti. Verdiği bir konferansta diş sağlığına birçok faktörlerin tesir ettiğini, daha kesin tedbirler alabilmesi bakımından diktatörlük rejiminin bile bu işle alâkası olduğunu belirten profesör, Almanyada 1939 yılında yani diktatörlük sırasında alınan tedbirlerin müsbet netice verdiğini söyledikten hemen sonra duraklayarak ilâve etti: "Bunu söylemekle diktatörlüğü tavsiye etmek istemiyorum!" Sayın profesör boşuna telâş etmiş bulunuyor: milletçe diş durumumuz hamdolsun bozuktur ve görünüşe göre düzeleceği de yoktur..

Basının ensesine vurulup ağzından lokmasının allanabileceği bir duruma düştüğü kanaatinin yayılması ne. ticesi olacak, gazetecilerin soyulma vakaları gittikçe artıyor. Bu hafta da gazeteci Vedat Pekgirgin kendinden girgin birine çattı: evine hırsız girdi. Ertesi gün aynı şey İstanbul Basın Yayın, ve Turizm Müdürü Fethi Pirinççioğlunun da başına geldi: gömlekleri çalındı.

Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürü Munis Faik Ozansoy, 1958 Brüksel Fuarıyla, alâkalı bir toplantıda bulunmak üzere uçakla Brüksel'e gitti.

Asya gribi vakalarının yemden çoğalması üzerine İstanbul Tıb Fakültesi Dekanlığından şu malûmat verildi: "Grip salgınlarında kaide salgının dalgalar halinde devam etmesidir. Bu dalga bazan 1-2 aylık, bazan 1-2 senelik arayla devam eder. Bu ayrı dalgalarda ikinci dalganın mikrobunun kuvvetlenmesi ile birinçi dalgadan ağır olması mümkün olduğu gibi hafif geçmesi de muhtemeldir." Grip dalgaları bahsinin bukadar dalgalı lâflarla dalgalanması üzerine ikinci dalga ciddiyetini kaybetmiş olup vatandaşlar için bir dalga mevzuu haline gelmiş bulunmaktadır.

Mr. Raisnharz isimli bir Amerikalı spirtizmacı medyum, İstanbula gelerek bir kaç gösteri yaptı. Eminönü Öğrenci Lokalindeki gösteri esnasında medyum, hazır bulunanlara bir kâğıt üstüne ölmüşlerinin isimlerini ve kendilerine sorulacak sualleri yazıp vermelerini söyleyince, seyircilerden biri bir kâğıda merhum Hüseyin Cahit Yalçın adını ve ispat hakkı ve basın kanunuyla alâkalı sualler yazıp verdi. İyi bir tesadüf neticesi, bu kâğıda sıra gelmedi. Yoksa Yalçının sağlığında çektikleri yetmezmiş gibi muhtemelen ruhunun da tevkifi icab edecekti.

Ufak bir otomobille tek başına Dünya turuna çıkmış olan Kathleene Kampmann adında sarışın ve güzel bir Amerikalı kız memleketimize gel. di. Moskovadaki gençlik festivalinde bulunduktan sonra otomobille Rusyayı ve Doğu Almanyayı gezmiş olan Miss Kampmann intibalarını soran bir muhabire şunları söyledi: "Ruslar bilhassa Amerikalı talebelerin festivalde bulunmasına çok şaştılar yel bunun ' yasak olduğunu sandıkiarmı ifade ettiler. Aynı zamanda, Rusyada bulunduğum sırada Rus halkının hiç harp istemediği kanaatine vardım."

Bildirildiğine göre İstanbulda zabita, vakaları, bilhassa kasa hırsızlıkları azalmaktadır. "Yetkili, şahıslar" bunu şu üç sebebe atfetmektedirler: cezaların şiddeti, vatandaşın, kanuna ve polise hürmeti, polisin, hamiyet ve dirayeti. Maamafih bizim aklımıza bunlardan da mühim, bir sebeb geliyor: ekseri kasa muhteviyatının paradan, bonoya inkılâbı.

Okuyucu mektupları

Seçimler hakkında

Arzu edilmeyen bir D. P. zihniyeti meyvalarını vermeğe bağladı. Mahalli bazı D. P. liderleri inceleme yapıyorlarmış. Kendilerinin seçimlerde kazanamadıkları yerlerin idari taksimattaki rütbelerini tenzil edeceklermiş. Meselâ kazamızdaki nahiyeler köy, köyler mahalle olacak, mahalleler ise "görülen lüzum üzerine" lağvedilecekmiş. Yaparlar.. yaparlar. Hatırımıza Ankara geldi. Daha büyük suç işleyene daha büyük ceza verilir kaidesi var olduğuna göre, Kırşehir "kazaya" uğramış kaza olmuştu. Ankara ise daha da büyük suç işlediğine göre olsa olsa nahiye olur. Üstelik bundan iyi bir propaganda vesilesi de elde etmiş olu-uz. Dünyanın en büyük ve en modern nahiyesi bizde diye. Fena mı bir taşla iki kus vurmak buna derler.

A. Mehmet Kancoğlu - Ermenek

183. sayınızda "O Başkent ki" diyorsunuz, "nihayet D. P. nin büyükleri ikamete mecburdurlar" Ne demek yani? Mademki D.-P. nin büyükleri Başkentte oturmağa mecbur, değiştiriverirler Başkenti olar biter. Bu da mı dert yani? Zaten seçim neticelerini öğreneliden beri Ankaranın da başına bir kaza gelecek diye uykularım kaçıyor.

Hüseyin Ergün - Ankara

Radyo hakkında

D. P. Genel Başkanı seçim nutuklarından birinde "gayet bir gün muhalefete geçersek, şimdiki muhalefete, muhalefet nasıl yapılır göstereceğiz" demişti. Kendilerinden şimdiden rica ediyoruz. Kendi arzuladıkları muhalefetin nasıl olduğunu bize göstersinler ki milletin yarıdan fazlasının her aksam ciğerine isleyen Radyo Gazetesinin ithamlarından bir an evvel kurtulalım.

Kemal Mert - İstanbul

Siz hiç radyo dinlemiyor musunuz Allah askına ki bir gün elinize kalemi alıp da su radyonun haddini bildirmeye kalkışmıyorsunuz. Vaktiyle sayfalarınız arasında zaman zaman, tek tük te olsa radyo ile ilgili haberler **çıkardı.** Hatta bir zamanlar radyo sayfaları bile yapıyordunuz. Ne oldu yoksa radyo idaresi ile aleyhlerinde yazmamak için bir anlaşma mı imzaladınız? Lehlerinde yazmak için bir anlaşma yaptığınıza imkân veremem, zira lehlerinde yazılacak bir sey bulmak imkânsız.

Murat Kandemir - **İstanbul**

Caz

Erol Pekcan orkestrası
Hakikî "Caz"ın peşinde

Türk cazında bir hamle

Türkiyede caz musikisinin gelişemeyişini eninde sonunda tabii görmek gerekir. Bütün beyazlar gibi, Türklerin de caza karşı bir içgüdüleri yoktur. Bu, zencilere has bir şeydir. Geriye, bu musikide başarı göstermiş beyazların yaptığı gibi, caza önce gönülden bağlanmak, sonra iyice incelemek, usta cazcıların plâklarını sık sık dinlemek ve başlangıçta onları taklit etmek, nihayet -sağlam bir musiki bilgisinin yardımıyla - yaratıcılık ve şahsi ifade yollarını aramak kalır. Caz çalan birinin, gelişmiş bir çalgı tekniğine sahip olması gerektiğini söylemiye lüzum bile yoktur.

Oysa memleketimizde, değil yalnız musiki dinleyen ahalinin pek büyük bir çoğunluğunun, caz çaldıklarını zanneden musikişinasların bir kısmının bile cazı yanlış tanıdıkları, Amerikan kovboy şarkılarından İspanyol tangolarına ve Brezilya sambalarına kadar pekçok çeşit musikiyi caz niyetiyle çaldıkları, söyledikleri ve dinledikleri, hatta Celâl İncenin tangolarını bile caz çerçevesi içine soktukları bilinen bir şeydir. Gazetelerde hâlâ "Düğünler ve nişanlar için caz" diye ilânlar çıkarken memleketimizde niçin iyi caz musikişinasları yetişmediğini sormak bile abes olur.

Türkiyede amatör caz musikişinası yok denecek kadar azdır. Caz bilhassa nefes ve vurma çalgılarına dayanan bir musikidir; Oysa bizde bir nefes salgısı çalmak hevesi gelişmemiş, çalgıcılığı meslek haline getirmeyi gözetmeden, zevk için evinde birşey çalanların büyük bir kısmı mandolin ve akordiyonu seçmişlerdir. Öte yandan profesyonel olarak gece klüplerinde çalışanların ve hiç olmazsa meslek icabı caz çalma lüzumunu hissedenlerin çoğu ya eğitimleri kâfi olmadığından, ya da cazı severek, tanıyarak yetişmemiş olduklarından bu musikiyi en iptidai bir şekilde bile çalmayı başaramamaktadırlar.

Bununla beraber istisnalar yok değildir. İstanbulda saksafoncu İsmet Sıralın İdaresindeki topluluk hiç olmazsa iyi niyetle işe başlamış, Arif Mardinin seviyeli aranjmanları ve Cüneyt Sermetin şevk verici fikirleriyle beslenmiş, sonra profesyonel hayatın icapları yüzünden kalitesinden kaybetmiş ve Sıralın Almanya'da bir iş bulup memleketten ayrılmasıyla bu topluluğun ismi artık silinmiştir.

Önemi, İsmet Sıralınkini aşan bir topluluk, bir müddettir her Perşembe: saat 17.30 da Ankara Radyosunda çalan "Erol Pekcan ve arkadaşları"dır. Bu radyonun, programının tamamım araya rumbalar, valsler ve popüler şarkılar sokmadan saf caz musikisine tahsis eden ilk topluluğu olarak taşıdığı önem bir yana, Erol Pekcanın grubu, icralarının değeriyle de dikkat çekmekte re bugüne kadar Türkiyede en olgun caz icralarım çıkaran topluluk olarak övülmeye hâk kazanmaktadır. Pekcan grubunun dünya cazı nazarında da bir seçkinliği vardır: Başlıca solistinin bir kornocu olması. Bugün cazda kornocular o kadar azdır ki ilk ağızda ancak tek bir korno solistinin, John Graas'ın ismi akla gelmektedir. Onun da plâğa kaydedilmiş soloları pek seyrektir. Kornonun falsosuz çalınması pek güç bir çalgı olması, çevik pasajların icrasına büyük imkânlar vermemesi ve swinge müsait olmaması, bu çalgıya cazda itibar gösterilmemesine sebebiyet vermiştir. Maamafih usta bir icracının elinde kornonun, trombona yaklaşan bir ses rengiyle, caza meselâ obuadan veya fagottan çok daha fazla yakıştığı, John Graas gibi bir solistin ve -yeni yetişmiye başlamış olmasına rağmen- Pekcan grubunun kornocusu Metin Gürelin çalışlarıyla ispat edilmektedir.

Metin Gürel, Ankara Devlet Konservatuarının korno öğrencisidir. Caz ile meşgul olmasının tekniğini, ritm duygusunu, temiz ses çıkarma idrakim ve hepsinden önemlisi musiki sevgisini geliştireceğinden şüphe edilmemelidir. Musikiye, caz yoluyla, büyük bir hevesle bağlanan bir konservatuar öğrencisinin aynı zamanda çok iyi yetişmiş bir klâsik musikişinas gibi mezun, olacağına ve -Cumhurbaşkanlığı Orkestrasına girecekse- iyi kornoculara muhtaç orkestranın kaliteli bir musikişinas kazan-

mış olacağına güvenilebilir. Metin Gürelin caz soloları dolgun ve renkli bir korno tonu, parçaların armonik gelişimine daima kulak vererek yapılmış sade ve mantıklı cümlelerle dikkat çekmektedir. Bu bakımdan kornocu Gürel, Pekcan topluluğunun öteki ön solisti olan trompetçi Angelo Rota'dan üstün görünmektedir. Bir gece klübü çalgıcısı olan trompetçi Rota, çalışını Pekcanların modern, "serin" caz üslûbuna uydurabilmek için gerçi büyük gayret göstermekte, fakat mantıklı ve insicamlı sololar çıkarmaya pek muvaffak olamamaktadır. Topluluğun piyanisti, Amerikalı Bill Tenepring, Dave Brubeck ve Oscar Peterson'u andıran bir tarzda çalan, arasıra bulanık, karışık, çıkmaya girmiş sololar çıkaran, fakat genel olarak sağlam bir piyanisttir. Ba-- yayınlara Tenebring yerine katılan Atillâ Garai, Macaristanın en iyi caz piyanisti olarak tanınmaktadır ve mülteci olarak buraya gelmiştir. Topluluğun dünya çapında sayılabilecek bir üyesi kontrabasçı Selçuk Sundur. Devlet Konservatuarının kontrabas kısmı mezunlarından olan Selçuk Sun, çalgısına olan hâkimiyetim, caza olan derin sevgisi ve merakıyla birleştirmiş ve iftihar edebileceğimiz bir caz kontrabasçısı olarak kendini yetiştirmiştir. Erol Pekcan, topluluğunun davulcusudur. Max Roach'ı andıran ikinci vuruşları kuvvetli temposuyla, teknik imkânlarını tanıyarak yaptığı sade sololarıyla ve toplu icraya verdiği rahat ve yumuşak swingle dikkat çekmektedir.

Pekcanlar, irticalen çatana yolunu seçmişlerdir. Fakat, irticali çalış da -hele bir radyo yayım için- önceden hazırlanmaya, parçaları tespit etmiye ve soloların sırasını kararlaştırmaya, gerekirse zihin aranjmanları yapmıya ihtiyaç göstermektedir. Ankara Radyosunun değerli cazcıları, bu işi gerektiği kadar ciddiye almadıklarından icralarında arasıra bir dağınıklık ve muvazenesizlik sezilmektedir.

Opera

Gencer için ne diyorlar?

«Musical America" dergisinin buraya son gelen sayısında, Leylâ Gencerin San Francisco operasındaki temsilleri hakkında çıkan iki tenkit yazısında, Türk sopranosunun Lucia'daki başarısına işaret edilmekte, **fakat** Traviata'da pek parlak olmadığı belirtilmektedir.

"Vasatın Altında Traviata" başlığını taşıyan yazıda şöyle deniyor:

"19 Ekim gecesi, Glauco Curiel idaresinde, uygun olmıyan bir Traviata temsili verildi. Leylâ Gencer her ne kadar zarif ye inandırıcı bir Violetta idiyse de, tegannisi en iyi derecesinde değildi.. Ehtonasyona sadakati, Alfredo'ya sadakatinden daha düşüktü." Tenkitçi bundan sonra **Alf**redo rolündeki tenor Gianni Raimondi'nin ve Germont rolündeki bariton Robert Merrill'in de tatmin edici olmadıklarına işaret ediyor.

"Gencer Lucia Rolünde" başlıklı yazıdaysa, son dakikada Maria Callas'ın yerini alan Leylâ Gencerin başarısı şöyle anlatılmaktadır.

"27 Eylül gecesi Lucia di Lammermoor, sevindirici sürprizler getirdi. Maria Callas'ın, kendisine kısa bir zaman önce haber verildiği halde onun yerine başrolü oynıyan Leylâ Gencerden daha fazla alkış toplamış olacağı çok şüphelidir. Muhakkak ki, Türk sopranosu, Çıldırma sahnesinin bugüne kadar rastladığım en iyi dramatik tasvirini bize verdi. O sahneye kadar Leyla Gencer iki çeşit ses arzetmişti. Biri, büyük dramatik,ve detone olmıya mütemayil. Diğeri de küçük bir ses. Sahnenin sonu geldiği zaman Bn. Gencerin koloratura musikisinde ihtisas yapısının uygun olacağı anlaşılıyordu. Çünkü bu çeşit musikide sesi bilhassa güzelletiyordu."

Tenkitçi Marjorie M. .Fisher'in bahsettiği diğer güzel sürprizler, başta tenor Raimondi olmak üzere diğer sanatkârların başarılarıdır.

Derginin aynı sayısında, San Francisco operasıyla olan kontratının gereklerini yerine getirmiyen soprano Maria Meneghini Callas'ın gelecek mevsim için angajmanlarının iptal edildiği ve aleyhine dâva açılacağı bildirilmektedir.

S İ N E M A

Filmcilik

"Hindistan 57"

Rossellini, Hintli Sonali Das Gupta ile sevişiyor... Rossellini Bergman'dan ayrılacak mı?... Sonali'nin kocası Rossellini'yi şikâyet etti... Hint hükümeti Rosaellini'nin vizesini geri alıyor... Bergman çıkarılan dedikoduların gülünç olduğunu söyledi.. Rosaallini çalışmalarına devam ediyor... Rossellini Hindistan'dan döndü, hava alanında Bergman tarafından hararetle karşılandı..

Nehru'nun davetlisi olarak 1956 sonunda Hindistan'da bir film çevirmeye giden İtalyan rejisörü Roberto Rossellini için aylardır gazete başlıklarında rastlanan haberler bunlardı. Nihayet iki hafta kadar önce, Bergman-Rossellini çiftinin ayrıldığını bildiren haberlerle bu dedikodu faslı kapandı. Halbuki sinemayla ilgili olanları asıl meşgul edenler bu değildi. Rossellini Hindistandan nasıl dönecekti? "Roma Açık Şehir", "Paisa"nın rejisörü olarak mı, yoksa "Francesco"nun "Korku"nun rejisörü olarak mı? Dedikodu kalabalığı içinde bunun cevabını bulmak epey güçleşiyordu.

Gerçekçilikten mistisizme

Bu suallerin cevabını bulmak çok mühimdi. Zira Rossellini harp sonrasının en büyük rejisörlerinden biriydi. İkinci Dünya Harbinden sonra yeni bir çehreyle ortaya çıkan dünya sinemacılığında İtalyan sinemasının yeri ne kadar mühimse, bu sinema içinde de Rossellini'nin yeri o kadar mühimdi. "Roma Açık Şehir", "Paisa", harp sonu sinemasının en canlı hareketlerinden olan neo-realizmin bayrakları olarak biliniyordu. Fakat Rossellini yavaş yavaş bu hareketten uzaklaşmıştı. Üstelik mesele, bazılarının zannettiği gibi Rossellini'nin bu filmlerdekinden farklı konulara, meselelere el atışı değildi. Elbette ki zaman geçtikçe meseleler değişecekti, konular değişecekti. Elbette ki bir insan bütün ömrünü aynı konuları, aynı meseleleri tekrarlamakla geçiremezdi. Harp yılları, harbin ortaya çıkardığı meseleler geride kalmıştı; şimdi ortaya onlar kadar mühim başka meseleler ve konular çıkıyordu. Sinemacının vazifesi artık bu yeni konulara, meselelere dönmekti. Rossellini de ilk eserlerindeki ustalıkla bunları ele alabilirdi. Nitekim "Stromboli"de, toplama kampından yeni çıkan bir kadının kendisine bir hayat düzenlemek için giriştiği gayretleri, 1951 Avrupasında insanlar arasındaki dayanışmanın zayıflamasından doğan, ideolojik çatışmalardan ileri gelen bozuklukları anlatmak istedi. Ama olmuyordu Zira mühim olan konuların ve meselelerin değişmesi değildi, Rossellini'nin tutumu, görüşü değişmişti. İtalyan sinemasına o büyük canlılığı veren, bütün dünya sinemalarında derin tesirler yapan gerçekçi tutumdan ayrılmıştı; yavaş yavaş ahlâkçı, yarımistik bir tutuma doğru gidiyordu. En iyi eseri "Paisa" ile en kötü eseri "Korku" arasındaki sathi bir mukayese bile bunu ortaya koyabilirdi. "Paisa" bir röportaj-filmdi. Müşahedeleri kuvvetli, kamerası usta bir gazetecinin kalemi kadar canlı, hareketli ve kuvvetli olan bir sinemacının elinden çıkmıştı. Rossellini, bu filmde, ele aldığı olayları, meseleleri tefsir etmiyor, onları en canlı noktalarıyla seyircinin gözü önüne seriyordu. Seyirci; ortaya çıktıkları yerde tespit edilen, kahramanları onlara çok benzeyen oyuncular tarafından canlandırılan bu olayları bütün canlılığıyla duyuyor, olayı yeniden yaşıyor, tefsirini de kendisi yapıyordu. Zaten Rossellini'nin bir sinemacı olarak yetişme şekli de onu bu yolda çalışmaya yöneltecek tarzdaydı. 1-talyan dokümanter mektebinde yetişmiş, ilk eserlerini orada vermişti. Mussolininin faşist rejimi altında göz açamıyan, ancak suya sabuna dokunmaz komediler,' melodramlar, tarihi filmlerle tam bir "kaçış sineması" olarak kendini gösteren İtalyan sinemacılığında tek dikkate değer filmler bu dokümanterlerdi.

Dönüm noktası

Roma Açık Şehir"e, "Paisa"ya çıkan yol, bu dokümanterlerden geçiyordu. Halbuki "Stromboli" ile birlikte Rossellini, karşısına çıkan meseleler üzerine şahsi fikirlerini, görüşlerini, açıklıyan bir "ahlakçı" olarak belirdi. Gerçi değişme tam değildi, ilk devredeki gerçekçi Rossellini ile ikinci devredeki ahlâkçı Rossellini'nin iki ayrı şahsiyeti yanyana yer alıyordu. Böylece "Stromboli"de dokümanter sahnelerle tefsirci sahneler aşağı yukarı birbirine

"Paisa"dan bir sahne

Eskimeyen eser

müsavi idi. Fakat "1951 Avrupası"nda ikinci şahsiyetin gittikçe daha ağır basmıya başladığı görüldü. Onu takibeden eserlerde bu yöneliş gittikçe hızlandı ve nihayet "Korku"da son haddine erişti. Rossellini artık müşahadelerini değil bu müşahadelerden edindiklerini, bunlar hakkındaki düşüncelerini anlatıyordu. Ama açıkça anlaşılmıştı ki "müşahadeci", "dökümanterci" Rossellini ile "mütefekkir", "ahlâkçı" Rossellini arasında dağlar kadar fark vardır. Birincisi ne kadar usta, ne kadar canlı, ne kadar berrak ve sürükleyici ise, ikincisi o kadar beceriksiz, cansıkıcı ve karanlıktır.

Gerçeğe dönüş

Rossellini'deki bu değişme dostlarında, çalışma arkadaşlarında, hayranlarında hayal kırıklığı uyandırmakla birlikte hiçbir vakit ümitsizliğe yol açmadı. Herkes ondan "büyük bir eser" vermesini beklemekteydi. "Roma Açık Şehir", "Paisa" ile birlikte neo-realist eserlerin çoğunda senaryocu olarak çalışan, son filmlerinde ise Rossellini'nin ikinci devredeki tutumuna yaklaşan Federico Fellini bile aynı fikirdeydi. Böylelikle farkında olmadan hem Rossellini'nin, hem de kendisinin son eserlerdeki durumunu tenkid etmiş oluyordu. Zira, Rossellini'nin bugüne kadarki gelişmesi göstermişti ki, onun verebileceği "büyük" eser ancak "Roma Açık Şehir"in, "Paisa"nın izinden giden eser olabilir. "Hindistan 57" bu düşünceyi teyit eden bir filmdir. Zira yapısı da, çevrilişi de "Paisa"ya son derece benzemektedir. Altı ayrı bölümden meydana gelen " P a i s a " gibi "Hindistan "57" de dokuz ayrı bölümden meydana gelmektedir. Başlıbaşına bir kıta sayılabilecek Hindistan, şimalden cenuba, şarktan garba bu dokuz bölümün içinde canlanıyor. Karapur cengelinde bir fil kampı, vahşi tabiat; Bombay'da büyük bir şehrin kenar mahallesinden kibar mahallesine kadar değişik çehresi; Hirakud'ta, otuz beş bin işçinin on yılda meydana getirdiği dünyanın en uzun barajının hikâyesi... Dünyanın en eski medeniyetlerinden biri olan, sonra asırlarca boyunduruk altında yaşıyan büyük bir memleketin yeniden kuruluşu; bu kuruluş sırasında ortaya çıkan eski-yeni çatışması; yani kumlan, değişen çevreleriyle birlikte kendileri de değişen insanların hikâyesi... Aynı zamanda yıkılması gereken bir sürü peşin hükümler. Bu ve buna benzer konuları ve meseleleri, dokümanterci, gerçekçi tutumunu kazandıktan sonra Rossellini kadar ustalıkla çevirebilecek pek az rejisör vardır. Fellini'nin dediği gibi Hindistan, Rossellini için "yeni' bir ülke, yeni b i r durumdu ve Rossellini böyle durumlara kendini uydurmasını çok iyi bilirdi".

"Hindistan 57" çevrilişi bakımından da "Paisa"daki röportaj hususiyetlerini taşıyor. Rossellini de her yabancı gibi yeni ayak bastığı bu

"Yeni bir ülke, yeni bir durum..."

memlekete kitaplardan edindiği bilgilerle gelmişti. Çevireceği film için İtalyada hazırladığı bir taslak vardı. Bu taslağı gazetelerden, kitaplardan, resmi broşürlerden edindiği intihalara dayanarak hazırlamıştı. Fakat Hindistana ayak basar basmaz bunlarla hakiki Hindistan arasındaki büyük farkı gördü. O zaman elindeki senaryo taslağını baştan sona değiştirdi. Her geçen gün senoryaya yepyeni, bambaşka bir hikâye ekleniyordu; Hindistan 57", büyük bir kısmıyla tıpkı " P a i s a " gibi irticalen çevriliyordu. Rossellini'nin "Stromboli"ye kadar olan filmlerinde bu çeşit çalışma mühim bir yer tutar. Bergman'ın sık sık tekrarladığı gibi Rossellini önceden tasarlanmış bir senaryoya göre çalışamaz, masa başında senaryo hazırlıyamaz, hikâyelerini kamerasıyla yazar. "Roma Açık Şehir"de, "Paisa"da senaryo olarak adlandırılan şeyler, hemen kamera önünde çalışma arkadaşlarıyle kararlaştırılmış sahnelerden, yahut çok umumî hatlarla evvelden çizilmiş kaba bir taslaktan başka birşey değildir. Tıpkı harp sonu İtalyasını film üzerine "direkt" olarak tespit edişi gibi "Hindistan 57" de Hint halkını günlük yaşayışı içinde sokakta, evinde, köyünde, işbaşında habersiz olarak tespit eden bir çalışmadır. İlk bakışta bir memleketin, bir' halkın yaşayışını sadece satıhtan vermek gibi görünen bu tutum, aslında seyirciyi daha derin bir görüşe ulaştırabilecek hususiyettedir. Zira, hiç tefsirsiz olarak tespit edilen bu sahnelerde birbirlerine karşı davranışlarıyla, sevgileri, nefretleri, şüphe ve kararsızlıklarıyla, bu çeşit davranışlarına yol açan olaylarla olan bağlarıyla ortaya bir topluluğun değişik, canlı, elle tutulur yaşayışı çıkmaktadır

"Paisa" ile olan bu benzerlik yanında "Hindistan 57" Rossellini'nin ilk uzun renkli filmi olması bakımından bir değişiklik meydana getirmektedir. Dokümanter filmlerde renk kullanışının ne kadar zor ve görüntülerin ne kadar mühim olduğu, hele "Hindistan 57" nin şimdi 7-8 saatlik bir uzunluğa eriştiği göz afifine alınınca, bu deneme daha dikkate değer bir durum almaktadır.

"Hindistan 57" nin Rossellini bakımından olduğu kadar Hindistan sineması bakımından da mühim bir eser olacağı söylenebilir. Hindistan sineması yolunu daha yeni bulmağa başlamıştır ve bu yolu buluşta en büyük rolü İtalyan neo-realistlerinin eserleri oynamıştır. Bugün Hindistan sinemasının en mühim rejisörü olan Satyajik Ray'ın bu eserlerden ve Hindistan'da "Rüya Gibi Gecti"yi çeviren Fransız rejisörü Jean Renoir-dan faydalandığı unutulmamalıdır.

K İ T A P L A R

GÜNEŞ ÇİZGİSİ

(Necati Cumalının şiirleri, Varlık Yayınları 536, Yeni Türk şiiri serisi 29, İstanbul Ekin Basımevi 1957, 64 sayfa 100 kuruş)

Necati Cumalı, Yeni Türk şiirinin en emektar şairlerinden biri. Onbeş yılı geçen bir şiir mazisine sahip. Üstelik bugüne kadar yayınladığı altı şiir kitabı ile de şiiri bir heves işi olarak kabul etmediğini gösteren bir şair. 1943 yılında yayınladığı "Kızılçullu Yolu" adlı kitabı o zamanın edebiyat çevrelerinde haklı bir alâka görmüş ve şairine hayli şöhret sağlamıştı. O günden bu yana Cumalı muhakkak ki çok daha olgunlaştı, çok daha kendini buldu. Ne var ki 1947 de yayınladığı "Mayıs ayı Notları" adlı kitabından sonra Necati Cumalıda eski şiirlerinden bir kaçış başladı. 1957 de yayınlanan "Güzel Aydınlık" adlı kitabında Cumalı okuyucu karşısına daha değişik bir hava ile çıktı, Bir müddet de bu havayı kovaladı. Zaman zaman şiirlerinde halk şiirinden mülhem mısralar, halk motifleriyle işlenmiş kıtalar yer alıyordu. Bunlar Cumalıyı daha mahalli bir şiir yazmağa zorlamıştı. Bu iyi bir yoldu. 1955 yılında yayınladığı "İmbatla Gelen" kitabına kadar Cumalıyı bu yeni havası içinde başarılı bir şair olarak gördük. Çoğu zaman aşk şiirleri yasıyordu. Hem de Yeni Türk şiirinin en güzel aşk şiirlerini. Orhan Velilerle başlayan Yeni Türk şiiri nedense, sosyal meselelerin lâfını etmekten aşka uzun boylu yer vermemişti. Cumalı, Orhan Veli nesli şairi olduğu halde arkadaşlarından daha çok aşkla uğraştı. "Güler" üzerine yazdığı şiirler muhakkak ki yarına kalacak aşk şiirlerinin en başarılıları olacaktır.

Şair yalnız şiirle uğraşmıyordu. Şiirin yanı başında sahne eserleri de yazıyordu. Sahne eserleri ve şiir de bir müddet sonra şairi doyurmaz olmuştu. Hikâye yazmaya başladı. 1955 de yayınlanan "Yalnız Kadın" adlı hikayeler cildi, şairin önünde yeni bir ufuk açmıştı. Şansım şiirden çok hikâyede denemeğe başladı. Zaten hikâyeleri şiirlerine de tesir ediyordu. 1956 da yayınlanan "Değişik Gözle" adlı hikâyeler cildinin bir de armağan kazanması, Cumalının şiirlerini sevenleri âdeta endişeye düşürdü. Şiir dünyamız zaten pek kıt olan iyi şairlerinden birini kaybediyor, onun yerine vasattan pek de yukarda olmayan bir hikayeci geliyordu. Bu, şiirin aleyhine bir işti. Bakiden mecmua sütunlarında sık sık görülen Cumalı imzası da bir hayli nadir görülmeğe başlanmıştı. Görülenler de çoğu zaman, şiir üzerine değil hikâye üzerine atılan imzalardı. Derken günün birinde Cumalının şiir yazmaktan vaz geçtiği kanaatine varıldığı günlerdeydi. Sairin yeni bir kitabı kitapçı vitrinlerinde boy

Necati Cumalı
Zaman olur ki...

gösterdi. Bu kitabın adı "Güneş Çizgisi"ydi. Varlık yayınları arasında Çıkmıştı. 64 sayfalık ufacık bir kitaptı. Güneş Çizgisi, Seninle, Aysarı Çiçekleri, Kayıp Kırlar başlıklarını taşıyan dört bölüme ayrılmıştı. 32 şiir vardı. Yıllar boyunca Necati Cumalının şiirlerine hasret kalanlar ümitle kitabın üzerine eğildiler. Cumalıdan, çok şeyler bekliyorlardı. Zaten son yıllarda şiirimiz verimsizleşmişti. Eski günlerin iyi bir şairinin kitabı elbette ki şiir meraklılarına bir şeyler umduracaktı.

Ama kitabı okuyanların itiraf etmesi lâzımdı. Cumalı, Güneş Çizgiyi adlı kitabıyla okuyucuda uyandırdığı ümidi yaşatamamıştı. Sayfalar boyu uzayıp giden siirler de o eski gençlik günlerinin şiirlerini bulmak mümkün olmamıştı. Cumalı adeta şiirleriyle ihtiyarlamıştı. Kitapta yer alan bütün şiirlerde bir bezginlik, bir can sıkıntısı ye kötümserlik seziliyordu. Aşk şiirleri yerlerini bir takım acı hatıralara terk etmişti. Gerçi Cumalı gene sağlam bir mısra yapısına, ustalıklı sözler dizme kabiliyetine sahipti. Ama ne olursa olsun şiirlerindeki o eski samimiyet ve eski canlılık yoktu. Pek çok mısra, şairin kendini zorladığını hissettiriyordu. Kitabın en son şiiri olan "Aşk Türküsü"nü de pkuyup da son kıtada eski Cumalıdan birşeyler bulur gibi olanlar çaresizlikle boyunlarını büktüler. Eski Cumalı gitmişti. Yerine ayni isimde bambaşka bir şair gelmişti. Belki ustalaşmış, bu işin kurdu olmuş bir şair. Ama ne yazık ki alıştıkları, aradıkları şair değil...

DERTLİ KAVAL

(Eflâtun Cem Güneyin folklor denemesi, ikinci baskı. Yeditepe yayınları 72, İstanbul Baha Matbaası, 96 sayfa 100 kuruş)

Dertli Kaval, adından da anlaşılabileceği gibi bir masal Anadoluda yıllar yılı ninelerin torunlarına anlattıkları masallardan biri Ne var ki anlatılmağa başlandığından bu yana kâğıda geçirilmemiş.. Hep ağızdan ağıza nakledilip gitmiş.

Son yıllarda, Türk folkloru üzerinde hassasiyetle duran ve kâğıda geçmemiş yüzlerce masalı derleyip toparlayıp bastıran masal babası Eflâtun Cem Güney, bundan bir hayli yıl evvel, belki de bu ise ilk merak sardığı yıllarda bu "Dertli Kaval" masalını oğlu Çetinin de yardımıyla derleyip toparlamış ve kitap haline getirmek için hazırlıklara başlamış. Ancak bu arada yirmi yaşında bir üniversite talebesi olan oğlu Çetin ölünce Eflâtun Cem, oğluyla beraber tesbit ettikleri bu masalın sonuna "İnsan çocuğa ağıtlar" başlıklı mensur bir mersiye yazıp eklemiş ve Dertli Kavalı bu yeni şekliyle bastırmış. Yani bir kitabın içinde iki ayrı parça var. Biri tamamiyle Anadoluda halk ağzından dinlenip yazılmış bir masal, biri de masal üslubuyla yasılmış bir mersiye. Bundan yıllarca önce piyasaya çıkartılan bu kitap son zamanlarda bulunmaz olunca Yeditepe yayın evi bu kitabı ikinci defa bastırarak piyasaya çıkarmış. İşte şimdi kitapçı vitrinlerini' süsleyen "Dertli Kaval"ın hikâyesi..

Eflâtun Cem Güney, kıymetli bir folklor araştırıcısı Oğlunun da yardımı ile Yozgat civarında Çapanoğlu namıyla maruf bir mütegallibenin masallaşmış hikâyesini halkın ağzından dinledikten sonra oturmuş, satır satır işleyerek yeniden kalenle almış. Dolayısı ile edebiyatımıza halk muhayyilesinin ve halk edebiyatının en güzel örneklerinden birini vermiş. Yalnız itiraf, etmek lâzımdır ki bu güzel halk masalının günümüzde okuyucusu bir hayli az olacaktır: Zira bir folklor araştırması olarak hayli kıymetli bile olsa günümüzün edebiyat meraklıları masal okumaya pek hevesli ve tahammüllü görünmüyorlar.

Kapakbaskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA
Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

Türkün Tıbba Verdiği Kıymet Türk Tarihi Kadar Eskidir

Bu seri ECZACIBAŞI İLAÇ FABRİKASI tarafından Türk Tıp Tarihinin en önemli hadiselerini tanıtmak üzere hazırlanmıştır.

(3)

BURSA YILDIRIM DARÜŞŞİFASI

Bursa'nın ismi ve kuruluşu Milâddan binlerce yıl öncesine kadar uzanır. Bitinyalılar, Romalılar ve Bizanslılar burada asırlarca hükmettiler. Şehri bir çok defa imâr ve ihya ettiler. Saraylar, mâbedler, kaplıcalar pazarlar yaptırdılar. Fakat Bursa'daki ilk hastane Osmanoğullarının eseridir.

Osmanlılar, surlarla çevrili küçük bir şehir olan Bursa'yı 1326 yılında fethettiler. Sultan Orhan, Murad Hüdavendigâr, Yıldırım Beyazıd, Çelebi Sultan Mehmed ve Murad II surların dışına ilâve ettikleri mâmurelerle Bursayı kısa zamanda islâm dünyasının en mühim bir kültür merkezi haline getirdiler.

Bu mâmureler içinde Yıldırım sitesi diğerlerinden çok başka bir manâ taşır. Çünkü ötekiler gibi şehre cami, medrese, hamam, türbe gibi yeni birçok âbide kazandırmakla beraber, onlardan fazla olarak bir de Darüşşifa hediye ediyordu. **1399 yılında hizmete giren Yıldırım Darüşşifası, Bursa'nın ilk hastanesi ve Osmanlıların Anadolu'da kurdukları ilk sağlık tesisidir.**

B. N. Ş.

ECZACIBAŞI

İLK TÜRK İLAÇ FABRİKASI

LEVEND - İSTANBUL